

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Programı

OECD ÜLKELERİ İLE TÜRKİYE'NİN EĞİTİM HARCAMALARININ
KARŞILAŞTIRILMASI

Buse CEĞER

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye ... En İyiyeye ...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Programı

OECD ÜLKELERİ İLE TÜRKİYE'NİN EĞİTİM HARCAMALARININ
KARŞILAŞTIRILMASI

COMPARISON OF OECD COUNTRIES AND TURKEY'S EDUCATIONAL
EXPENDITURES

Buse CEĞER

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,

Buse CEĞER'in hazırladığı "OECD ¼lkeleri İle T¼rkiye'nin Eğitim Harcamalarının Karşılaştırılması" başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Eğitim Y¼netimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalında Y¼ksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

J¼ri Başkanı

Prof. Dr. Y¼ksel KAVAK

İmza

J¼ri ¼yesi (Danışman)

Prof. Dr. şaduman
KAPUSUZOĞLU

İmza

J¼ri ¼yesi

Doç. Dr. Didem KOşAR

İmza

J¼ri ¼yesi

Doç. Dr. Nihan
DEMİRKASIMOĞLU

İmza

J¼ri ¼yesi

Doç. Dr. T¼rker KURT

İmza

Bu tez Hacettepe ¼niversitesi Lisans¼st¼ Eğitim, Oğretim ve Sınav Y¼netmeliđi'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri ¼yeleri tarafından **06 / 08 / 2018** tarihinde uygun g¼r¼lm¼ř ve Enstit¼ Y¼netim Kurulunca .... / .... / ..... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ali Ekber şAHİN
Eğitim Bilimleri Enstit¼s¼ M¼d¼r¼

Öz

Bu çalışmanın amacı Türkiye ve seçilmiş OECD ülkelerini eğitim harcamaları ve akademik başarı ilişkisi yönünden incelemektir. Çalışmanın kapsamı Türkiye ile eğitim harcamaları yönünden en üst düzeyde olan seçilen 5 ülke (İngiltere, Yeni Zelanda, Danimarka, Norveç ve ABD) ve en düşük düzeyde olan 4 ülke (Almanya, İtalya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan) dir. Eğitim harcamaları; genel bütçe içindeki, GSYİH içindeki ve öğrenci başına düşen eğitim harcamalarını kapsamaktadır. Eğitim harcamaları ve akademik başarı arasındaki ilişki, OECD raporlarında yer alan regresyon analiz verileriyle belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda Yeni Zelanda'nın hem GSYİH içinde hem de genel bütçede en fazla pay ayıran ülke olduğu fakat öğrenci başına az harcama yapan ülkeler arasında bulunduğu tespit edilmiştir. Genel bütçe içinde İtalya, GSYİH içinde ise Macaristan eğitim için en az pay ayıran ülkelerdir. Türkiye'deki GSYİH içinde eğitime ayrılan pay OECD ülkelerinin altındadır ve aynı zamanda öğrenci başına yapılan harcama yönünden en düşük düzeydedir. Öğrenci başına en fazla pay ayıran ülkenin ise ABD olduğu belirlenmiştir. PISA sonuçlarına bakıldığında eğitime fazla pay ayıran ülkelerin genellikle yüksek puanlara sahip olduğu görülmüştür. Fakat akademik başarının yordanmasında öğrenci başına yapılan eğitim harcamalarının tek başına yeterli olmadığı, çeşitli faktörler (öğrenci sayısı, milli gelir vb.) açısından da değerlendirilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: eğitim harcamaları, genel bütçe, öğrenci başına harcama, GSYİH, Türkiye, OECD ülkeleri, PISA, TIMMS

Abstract

The purpose of this study is to analyze the relationship between Turkey and the selected OECD countries related to educational expenditures and academic success. The content of this study consists of the selected 5 countries (Great Britain, New Zealand, Denmark, Norway and the USA) with the highest degree of educational expenditures and 4 countries (Germany, Italy, Czech Republic and Hungary) with the lowest educational expenditures and Turkey. Educational expenditures cover educational expenditure in the general budget in GDP and per student. The relationship between educational expenditure and academic achievement was determined by the regression analysis data contained in the OECD reports. As a result of the survey, it was found that New Zealand is the country with the highest share in both GDP and the general budget, but among the countries with low spending per student. Italy is within the overall budget, and Hungary is the country with the least share of education in GDP. The share of GDP allocated to education was below the OECD countries, and also it was found that expenditure per student was the lowest degree in Turkey. The largest share of students per student was determined to be the United States. Related to the results of the PISA, it was seen that the countries with high share of education usually have high scores. However, it has been determined that educational expenditures made per student are not enough alone and that they should be evaluated in terms of various factors (number of students, national income, etc.).

Keywords: educational expenditures, the general budget, expenditure per student, GDP, Turkey, the OECD countries, PISA, TIMMS

Teşekkür

Tezimi hazırlama sürecim boyunca benden hiçbir desteğini esirgemeyen, ders dönemimde de her daim yanımda olan, desteğe ihtiyacım olduğunda kendi zamanından fedakârlık yaparak bana zaman ayıran, bilimsel çalışmalarla ilgili moral ve teşvik konusunda her zaman yanımda bulunan, bilimsel çalışmalarla ilgili bana fikirler veren çok değerli danışman hocam Prof. Dr. Şaduman KAPUSUZUĞLU'NA çok teşekkür ediyorum.

Tez hazırlama sürecim sırasında bana verdikleri öneriler ve desteklerle tezi geliştirmemi ve yeni bakış açısı kazanmamı sağlayan, güler yüzleri ile moral konusunda desteklerini esirgemeyen, yardıma ihtiyacım olduğunda hiçbir zaman reddetmeden yanımda olan ve yardım eden çok değerli hocalarım Prof. Dr. Yüksel KAVAK, Doç. Dr. Didem KOŞAR, Doç. Dr. Nihan DEMİRKASIMOĞLU ve Doç. Dr. Türker KURT hocalarıma, ayrıca Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Bölümü'ndeki tüm değerli hocalarıma çok teşekkür ediyorum.

Bütün eğitim hayatım boyunca ve yüksek lisansa başladığım andan itibaren maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, moral ve motivasyon konusunda hep destekçim olan, her daim başarılı olacağıma inanarak yanımda bulunan değerli annem Yeşim CEĞER'E, babam Abdulkadir CEĞER'E, kardeşlerim Büşra CEĞER ve Neslinur CEĞER'E çok teşekkür ediyorum.

İçindekiler

Öz.....	ii
Abstract.....	iii
Teşekkür.....	iv
Tablolar Dizini.....	vii
Şekiller Dizini.....	viii
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini.....	ix
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	3
Araştırma Problemi.....	6
Sayıltılar.....	6
Sınırlılıklar.....	6
Tanımlar.....	7
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	9
Eğitim ve Eğitim Maliyeti ile İlgili Kavramlar.....	9
Toplumsal Kalkınma ve Ekonomik Büyümede Eğitimin Rolü ve Eğitim Harcamaları.....	11
Eğitim Finansmanı.....	19
Eğitim Finansmanı Kaynakları.....	20
Kamu Harcaması Olarak Eğitim.....	21
Eğitim Harcamalarını ve Eğitim Gelirlerini Etkileyen Faktörler.....	24
Eğitim Gelirlerini Etkileyen Faktörler.....	25
Eğitim Harcamalarını Etkileyen Faktörler.....	26
Eğitimde PISA Uygulamaları ve Eğitim Yatırımları Arasındaki İlişki.....	28
İlgili Araştırmalar.....	31
Bölüm 3 Yöntem.....	45
Araştırmanın Çalışma Grubu.....	45

Veri Toplama Süreci.....	47
Veri Toplama Araçları	48
Verilerin Analizi	48
Bölüm 4 Bulgular ve Yorumlar	51
Genel Bütçe İçindeki Eğitim Harcamaları	51
GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla) İçindeki Eğitim Harcamaları	55
Öğrenci Başına Düşen Eğitim Harcamaları.....	61
PISA 2012 Matematik Okuryazarlığı ve PISA 2015 Fen Okuryazarlığı Puanları	66
Bölüm 5 Sonuç, Tartışma ve Öneriler	71
Genel Bütçe İçindeki Eğitim Harcamalarına İlişkin Sonuçlar	71
Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) İçindeki Eğitim Harcamalarına İlişkin Sonuçlar	73
Öğrenci Başına Yapılan Eğitim Harcamalarına İlişkin Sonuçlar	75
PISA Sonuçlarına Göre Akademik Başarı ve Eğitim Harcamaları Arasındaki İlişkiye Ait Sonuçlar	76
Kaynaklar	79
EK-A: Tez Çalışması Etik Komisyon İzin Muafiyeti Formu	89
EK-B: Etik Beyanı	90
EK-C: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu.....	91
EK-Ç: Thesis Originality Report.....	92
EK-D: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı.....	93

Tablolar Dizini

Tablo 1 PISA Sınavlarındaki Ağırlıklı Alanların Yıllara Göre Dağılımı	29
Tablo 2 Genel Bütçe İçinde Eğitim Harcamalarının Payı (Satın Alma Gücü Palitesine Göre ABD Doları: \$).....	51
Tablo 3 Genel Bütçe İçinde İlköğretim ve Ortaöğretim Harcamalarının Payı (%) .	52
Tablo 4 Toplam Eğitim Harcamaları İçinde Kamu ve Özel Harcamaların Payları (%).....	54
Tablo 5 GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) İçinde Eğitim Harcamalarının Payı(%)	56
Tablo 6 GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla) İçinde İlköğretim ve Ortaöğretimin Payı (%).....	58
Tablo 7 GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla) İçinde Kamu ve Özel Harcamaların Payı (%).....	60
Tablo 8 Seçilmiş OECD Ülkelerinde Öğrenci Başına Düşen Harcama (İlköğretim, Ortaöğretim, Yükseköğretim) (Satın Alma Gücü Palitesine Göre ABD Doları: \$) .	62
Tablo 9 İlköğretim ve Ortaöğretimde Öğrenci Başına Düşen Harcama (Satın Alma Gücü Palitesine Göre ABD Doları: \$)	64

Şekiller Dizini

Şekil 1. Beşeri sermaye göstergeleri	23
Şekil 2. Eğitim harcamalarını ve gelirlerini etkileyen faktörler.....	25
Şekil 3. GSYİH'ya göre OECD ülkeleri içinde en çok eğitim harcaması yapan beş ülke (%).....	46
Şekil 4. GSYİH'ya göre OECD ülkeleri içinde en az eğitim harcaması yapan dört ülke (%).....	47
Şekil 5. GSYH içindeki farklı sektörlerin cari fiyatlarla payları, 2016.....	57
Şekil 6. 6-15 yaş aralığında öğrenci başına yapılan harcama ve PISA 2012 matematik performansı ilişkisi	66
Şekil 7. 6-15 yaş aralığında öğrenci başına yapılan harcama ve PISA 2015 fen performansı ilişkisi.....	68

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development):
Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study): Uluslararası Okuma
Becerileri Gelişim Projesi

PISA (Programme for International Student Assessment): Uluslararası
Öğrenci Değerlendirme Programı

TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study): Uluslararası
Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

Bölüm 1

Giriş

Problem Durumu

Eğitim; bireylerde istendik yönde davranış geliştirme süreci olarak tanımlanan ve çok önemli görevlere sahip olan bir olgudur. Bu bağlamda eğitim uygulamaları geçmişten günümüze kadar süregelen ve toplumsal uyum ve başarının sağlanması, bunlar için gereken insan gücünün yetiştirilmesi, toplumların sahip oldukları kültürlerin gelecek nesillere aktarılması gibi önemli durumların gerçekleştirilmesinde büyük rol oynamaktadır. Bu yüzden ki ülkelerin, devletlerin, ailelerin eğitime verdikleri önem de gün geçtikçe artmaktadır. Ayrıca ülkeler özellikle son zamanlarda vatandaşlarının bireysel ve sosyal olarak kalkınmasına destek olmak, bireyler arasında yaşanan sosyal eşitsizliği azaltmak, ülkelerde yaşayan bireylerin daha üretken ve verimli hale gelmelerine katkıda bulunmak, ekonomik açıdan büyümeyi sağlamak amacıyla eğitim-öğretim kurumlarına daha çok yatırım yapmaya çalışmaktadırlar (Ayrangöl & Tekdere, 2014).

Dünyadaki ülkelerin büyük bir çoğunluğu eğitim için gereken yatırım kaynaklarını çokça sağlamak için çaba göstermektedir. Fakat gün geçtikçe değişen ve gelişme içerisinde olan eğitim uygulamaları, eğitim hizmetinden faydalanan kişi sayısında görülen artış, yeni sistemlere uyum sağlamak için gereken yatırımlar vb. etkenler sağlanması gereken yatırım kaynak miktarını artırmaktadır. Mevcut durumda birçok hükümet gün geçtikçe artış gösteren eğitim talebini ve gelişen eğitim uygulamalarını sadece kendi ülkelerinin kamu fonlarından karşılamaya çalışmakta zorlanmaktadırlar. Buna rağmen kamu fonları hala ülkelerin yaptıkları eğitim yatırımlarının büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Buna ek olarak eğitime, özel yatırım kaynakları tarafından verilen desteğin ise giderek artış gösterdiği ve ön plana çıktığı da görülmektedir (OECD, 2016).

Ülkelerin eğitim için yaptıkları harcama payları, okuryazar oranı, öğrenci başına düşen öğretmen sayısı, okullaşma oranı gibi birçok faktör ile eğitim sistemlerinin durumlarının karşılaştırması yapılmaktadır. Söz konusu faktörlerin değerlendirilmesi sonucu elde edilen sonuçlara göre ülkelerin az gelişmiş ya da

gelişmiş düzeyde olduğu tespit edilmektedir. Bu yüzden gelişmiş ülkelerin bu seviyeye gelmelerinde, eğitimin büyük bir katkıya sahip olduğunun göz ardı edilmemesi gerekmektedir (Çetin, 2014). UNESCO'nun ortaya koyduğu verilere bakıldığında, II. Dünya Savaşı'nın ardından o zamanlardaki mevcut eğitim sistemlerinde büyük oranda öğrenci sayısında artış olduğu görülmüştür. 1960-1980 yılları arasında öğrenci sayısı iki katına çıkmıştır. Söz konusu artışın büyük bir kısmı gelişmekte olan ülkelerde olmuştur. Ayrıca yine aynı dönemde kamu eğitim harcamalarında ise çok büyük miktarda (yaklaşık 10 katlık) artış olduğu görülmüştür. Bunun sonucunda ise tüm dünyada eğitim alanında sıkıntılar yaşanmaya başlamış ve eğitimin finansal yapısı ciddi şekilde etkilenmiştir. Ayrıca 1950 ve 1960'lı yıllarda eğitim yöneticileri; eğitim için kullanılacak olan kaynakların farklı eğitim seviyelerinde en uygun nasıl dağıtılması gerektiği ve bu kaynakların nasıl kullanılacağı konusundaki sorulara cevap arayışına girmiştir (Kavak & Ekinci, 1994). Eğitim yöneticilerinin 1950-1960'lı yıllarda cevap aramakta olduğu eğitim kaynaklarına ilişkin sorular günümüzde de devam etmektedir.

Literatürde ise yapılan araştırmaların çoğunlukla eğitim harcamalarının ekonomik büyümeyi ne şekilde etkilediği yönünde amaçlara dayandırıldığı

(Afşar, 2009; Akıncı, 2017; Barro, 1991; Çondur & Cömertler Şimşir, 2017; Doğrul, 2015; Eriçok & Yılcı, 2013; Kızılkaya & Koçak, 2014; Pamuk & Bektaş, 2014; Receptoğlu & Zuhale, 2017; Selim, Purtaş & Uysal, 2014; Uçan & Yeşilyurt, 2016; Yalçınkaya & Kaya, 2016; Yardımcıoğlu, Gürdal & Altundemir, 2014; Yaylalı & Lebe, 2011) tespit edilmiştir. Bunun haricinde eğitim harcamalarının hane halkının geliri üzerindeki mali yükü, insani gelişim endeksine göre incelenmesi, reel GSYİH ile toplam eğitim harcama karşılaştırması vb. şekilde farklı değişkenlerle araştırmaların farklılaştığı belirlenmiştir. Ayrıca çok az sayıda da olsa OECD ülkeleri ile Türkiye'deki eğitim harcamalarını farklı yönlerden içeren çalışmalar da (Güngör & Göksu, 2013; Köktaş, 2009; Ömür & Giray, 2016) literatürde yer almaktadır. Eğitim harcamalarının ve eğitim finansmanının ülkeler açısından incelenerek karşılaştırmaların yapıldığı (Çalışkan Maya, 2006; Kaiser ve diğerleri, 1992; Keller, 2006; Turno, 2004) eğitim harcaması araştırmalarının da genellikle yükseköğretim finansmanı alanında ele alındığı (Ateş, 2013; Ekinci, 2009; Ergen, 1999; Kurt & Aksoy, 2009) tespit edilmiştir. İlköğretim ve ortaöğretim ile ilgili harcamalara dair yapılan çalışmaların genellikle ekonomik büyümeye

etkisi, kişi başi gelir artışına etkisi, TEOG puanlarına etkisi, yoksulluğa etkisi vb. alanlarda olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte yapılan eğitim harcamalarının akademik başarıya etkisi (özellikle PISA sonuçlarına göre) ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde genellikle ülkeler arası puan/başarı karşılaştırması, PISA sonucu alınan puanları etkileyen faktörlerin belirlenmesi, OKS-SBS-PISA sonuçlarına göre sağlanan fırsat eşitliğinin tespit edilmesi, okul öncesi eğitimin durumu, okuma becerisi puanlarına göre okul kaynakları ve velilerin sosyo-kültürel durum karşılaştırılması, OECD rapor verilerinin (öğretmen maaşı, sınıf başına düşen öğrenci sayısı vb.) PISA sonuçlarını ne şekilde etkilediği (Aktan & Akkutay, 2014; Boztunç, 2010; Chiu, 2007; Döş & Atalmış, 2016; Erdağ, Taş & Aydın, 2011; Önder, 2016; Özer, 2009; Sarier, 2010) gibi amaçlarla incelendiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda sorulara cevap vermenin ve yapılan araştırmalara katkı sağlamanın en iyi yolu hem ülkelerin yaptıkları eğitim yatırımlarını hem de uluslararası düzeyde yapılan sınavların incelenmesi ile ülkelerin sahip oldukları eğitim seviyeleri ve mevcut eğitim sistemlerinin karşılaştırılmasıdır. Bu karşılaştırmalar, literatüre önemli katkılar sağlamaktadır. Gereken karşılaştırmaların sağlıklı şekilde yapılmasında ülkelerin toplam bütçe ve GSYİH içindeki eğitim payları ile öğrenci başına yapılan eğitim harcamalarının incelenmesi yerinde bir karar olacaktır. Bu yüzden söz konusu durumların tespit edilmesinde OECD tarafından oluşturulan raporlar (lkelerin eğitim bütçeleri karşılaştırmaları) ve PISA sınav sonuçları önemlidir. Bunun için ülkelerin yaptıkları eğitim harcamaları, ülkelere ait eğitim bütçelerinin incelenmesi ve ülkeler arası karşılaştırmalar yapılarak literatüre katkı sağlaması alanyazın için önemlidir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Ülkelerin finansmanını büyük miktarda üstlendiği sosyal ve ekonomik faaliyetlerden birisi eğitimidir (Ergen, 1999). Ülkelerin eğitimin finansmanını bu şekilde üstlenmesinin sebepleri arasında eğitim felsefesinin de temelinde olduğu gibi bütün toplumların daha güçlü hale gelmesi ve bunu sürekli olarak devam ettirebilmesi, toplumların sahip olduğu kendine ait kültürün gelecek nesillere aktarılması ve toplumun ihtiyacı olan yetişmiş insan gücünün yaşanılan çağa ve geleceğin gereksinimlerine en uygun şekilde yetiştirilme ihtiyacı bulunmaktadır (Ateş, 2013).

Üzerinde yaşadığımız dünya günden güne globalleşmektedir. Özellikle de içinde bulunduğumuz yüzyılda bilgi yoğunluğunun artması ve başarı düzeyinin yükselmesi ile ülkeler gelişen dünyanın gerisinde kalmamak için eğitim sistemlerine daha fazla önem vermeye başlamışlar ve sistemlerine bu şekilde yön vermeye çalışmaktadırlar. Bu sebeple ülkelerin eğitim sistemleri hem ulusal hem de uluslararası düzeydeki kriterlerle değerlendirilmeye başlanmıştır (Büyükkatak, 2016). Bu kriterlerden bazıları; ülkedeki okuma- yazma bilen kişi sayısı, okullaşma miktarı, eğitim için ayrılan ödenekler, her öğrenciye kaç öğretmen düşeceği vb. şeklinde sıralanabilir. Bunlara ek olarak uluslararası şekilde düzenlenen, birçok ülkenin katılımıyla gerçekleştirilen ve Programme for International Student Assessment (PISA) sınavı da ülkelerin değerlendirilmesinde rol oynayan önemli bir etkidir (Anagün, 2011). Yapılan bu uluslararası sınavlardan sonra ülkeler, kaçıncı sırada olduklarına bakarak kendi eğitim sistemlerini tekrar değerlendirmekte, hangi açıdan problem olduğunu belirlemekte ve gerektiği yerde ortaya çıkan problemleri ortadan kaldırmak için eğitimin o alanlarına bütçe ayırmaktadırlar (Aşıcı, Baysal & Şahenk Erkan, 2012). Belirtilen kriterler sadece değerlendirme için değil ülkelerin gelişmişlik düzeyini belirlemek için de kullanılmaktadır (Çetin, 2014).

Ülkeler günümüzde ekonomik büyümeyi teşvik etmek, üretken bir sistem kurmak ve bu sistemi geliştirmek, toplumsal kalkınmayı sağlamak ve kişiler arasındaki sosyal eşitsizliği olabildiğince en aza indirmek için eğitim kurumlarına yatırım yapmaktadır (OECD, 2016) ve bu yatırıma günden güne daha fazla ağırlık ve önem vermektedirler (Egeli & Hayrulloğlu, 2014). Ayrıca eğitim sistemleri ülkelerdeki kalkınma seviyesinin ne olduğunun anlaşılmasına ışık tutmakta ve sahip olduğumuz kültürel değerleri koruyup daha da geliştirerek bir sonraki neslin de bundan haberdar olmasını sağlamaktadır (Toprak, Ağcakaya & Gül, 2016). Eğitimin farklı yönlerden ortaya çıkan etkileri de göz ardı edilemez. Sosyal, toplumsal, siyasal ve ekonomik anlamda da çokça etkisi söz konusudur. Eğitim almış bir birey, çeşitli şekilde düşünebilme yeteneği kazanmış, kendisini geliştirebilecek ve toplumun gelişmesine de destek olabilecek birey haline gelir (Bucuka, 2009). Bahsedilen bilgilerden de anlaşıldığı gibi eğitim, hem insanlar için hem de toplumlar için yapılabilecek geleceğe dönük bir yatırım şeklidir. Bu yüzden eğitim için sağlanan finansman eğitimin sürecinin sonucunda ortaya çıkan ürünler

için önemlidir ve ülkeler de eğitime dair harcamalarını gün geçtikçe artırmaktadır (Döş & Atalmış, 2016).

Dünyadaki birçok ülkedeki insanların çoğunluğu eğitim hizmeti almakta ve eğitim programlarına katılmaktadır. Bu durumdan dolayı söz konusu hizmet ve programlar için gereken finansmanı kimin sağlaması gerektiği ile ilgili soru işaretleri ortaya çıkmaktadır ve bu konu gitgide önemli hale gelmektedir. Gereken eğitimin verilmesi için sağlanmak zorunda olan kaynakları kamu fonlarıyla vermek artık pek de kolay değildir. Bu yüzden ülkelerde kamu fonlarının –büyük bir bölümü yine kamu fonlarından karşılanmaktadır- yanı sıra diğer özel kaynaklar da eğitim için gereken finansmanın bir kısmını oluşturmaktadır (OECD, 2016; 210).

Türkiye’de de eğitim alanı için ayrılan finansman ve eğitim sisteminin yapısı, dünyadaki eğitim alanındaki aynı tür özelliklerle yakın bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca Türkiye’de eğitimde kullanılmak için belirlenen bütçe, ihtiyaçları karşılayamamakta ve eldeki kaynaklar da yetersiz kalmaktadır. Çünkü Türkiye’de günden güne nüfus hızlı bir şekilde artmakta, okula başlama yaşına gelmiş bireylerin sayısı ve genç nüfus miktarı fazlalaşmakta ve bu yüzden de eğitim alanındaki talepler artmaktadır. Bu sebeple Türkiye’de daha nitelikli, gelişmiş, değişen dünya şartlarına uyum sağlayabilen, hızlı bir şekilde gelişen dünya ile yarış yapabilen ve bu yarışta baş sıralara geçip hatta yarışı kazanabilen bireyleri yetiştirebilmek için eğitim alanına daha çok önem verilmeli ve daha çok bütçe ile kaynak sağlanmalıdır (Ayrangöl & Tekdere, 2014). Bu bağlamda literatüre bakıldığında elde edilen araştırmalar sonucunda, eğitim harcamalarının farklı yönlerden ele alındığı belirlenmiştir. Fakat 2007-2014 yıllarının tamamını içerecek şekilde, OECD ülkeleri arasında eğitime en fazla ve en az pay ayıran ülkeler ile Türkiye’nin harcamalarının toplam genel bütçe, GSYİH, öğrenci başına yapılan harcamalar açısından ele alan ve bu harcamaların akademik başarıyı ne yönde etkilediğine dair bulgular içeren bir çalışmanın (bu özellikler kapsamında) literatürde yer almadığı ve böyle bir çalışmanın yapılması gerektiği belirlenmiştir. Bu sebeple bu araştırma ile literatürde eksikliği belirlenmiş olan seçilmiş OECD ülkeleri ile Türkiye’nin eğitim harcamalarının tespit edilmesi ve bu harcamaların akademik başarıyı PISA sonuçları çerçevesinde ne şekilde etkilediği analiz edilerek yorumlanmıştır. Ayrıca genel bütçe, GSYİH ve öğrenci başına yapılan harcamaların 2007-2014 yıllarına göre dağılımı, kamu-özel harcamalar ile

ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde bu durumun nasıl olduğu da tablolar şeklinde sunulmuştur.

Araştırma Problemi

Türkiye ve OECD ülkelerinde eğitim harcamalarının durumu ve akademik başarı ile ilişkisi nasıldır?

Alt problemler. Araştırmada ele alınan problem cümlesine yanıt bulunması için dört alt problem belirlenmiştir. Bu alt problem cümleleri şu şekildedir:

- 1) Seçilmiş OECD ülkelerinde ve Türkiye’de genel bütçe içinde eğitimin payı nedir?
- 2) Seçilmiş OECD ülkelerinde ve Türkiye’de GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) içinde eğitimin payı nedir?
- 3) Seçilmiş OECD ülkelerinde ve Türkiye’de öğrenci başına yapılan harcamalar;
  - a) İlköğretim öğrencileri için ne kadardır?
  - b) Ortaöğretim öğrencileri için ne kadardır?
- 4) Eğitim harcamaları ve akademik başarı arasında nasıl bir ilişki vardır?

Sayıtlılar

1. OECD ülkeleri arasından en fazla ve en az eğitim harcamasına sahip olan ve çalışma grubu için seçilmiş olan dokuz OECD ülkesinin, tüm OECD ülkelerini temsil ettiği varsayılmıştır.

2. En fazla ve en az eğitim harcamasına sahip olan dokuz OECD ülkesinin evreni yansıttığı varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

1. OECD ülkeleri ve Türkiye’nin eğitim harcamalarının karşılaştırılması 2007-2014 yıllarındaki harcamalarla sınırlıdır.

2. 2007-2014 yıllarındaki harcamalar raporlardan elde edilen veriler ışığında 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 yıllarına ait veriler ile sınırlıdır.

3. Öğrenci başına düşen harcama, GSYİH ve genel bütçe içindeki eğitim harcamalarının payı ilköğretim ve ortaöğretim seviyeleri ile sınırlıdır.

4. En fazla ve en az eğitim harcaması yapan ülkelerin verileri, 2013 yılına ait GSYİH içindeki eğitim harcama paylarından elde edilen verilerle sınırlıdır.

5. En fazla eğitim harcaması yapan ülkeler; İngiltere, Yeni Zelanda, Danimarka, Norveç ve ABD ile sınırlıdır.

6. En az eğitim harcaması yapan ülkeler; Almanya, İtalya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan ile sınırlıdır.

7. PISA sınav sonuçları, 2015 yılında yapılan sınav sonuçları ile sınırlıdır.

Tanımlar

Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH): Bir ülke sınırları içerisinde belli bir zamanda üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin para birimi cinsinden değeridir.

Genel Bütçe: Devletlerin bünyesinde yer alan bütün kurumlara ve kuruluşlara ait olan bütçelerinin bütünüdür.

Öğrenci Başına Düşen Harcama: Farklı seviyelerde eğitim görmekte olan öğrencilerin her biri için yıllık olarak hesaplanarak ayrılan bütçedir.

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD): 34 ülkenin üyesi bulunan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü, hükûmetlere, sahip oldukları deneyimlerini birbirleriyle paylaşabilecekleri ve sorunlara ortak çözüm üretebilecekleri bir alan sunmaktadır.

Programme for International Student Assessment (PISA): Üç yılda bir gerçekleştirilen 15 yaşındaki öğrencilerin aldıkları eğitim sonunda matematik, fen, okuma becerileri ile problem çözme becerileri alanlarında edindikleri bilgi ve beceri düzeyleri ile eğitim sistemlerini belirlemeye yönelik yapılan araştırmadır.

Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS): Dört yılda bir gerçekleştirilen 4. ve 8. sınıf seviyelerindeki öğrencilerin Matematik ve Fen alanlarında kazanmış oldukları bilgi ve becerilerin değerlendirilmesine yönelik yapılan bir araştırmadır.

Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS): Beş yılda bir gerçekleştirilen 4. sınıf seviyesindeki öğrencilerin okuma becerilerini ve bu beceriler ile ilişkisi olan çeşitli faktörlere yönelik ülkeler arası karşılaştırmak için bilgiler elde etmeyi sağlayan uluslararası bir araştırmadır.

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Eğitim ve Eğitim Maliyeti ile İlgili Kavramlar

Günümüzde alan yazında “eğitim” kavramına ilişkin çeşitli tanımlar yer almaktadır. Pamuk ve Bektaş’a (2014) göre eğitim; toplumun, insanların ve gelecekte var olacak olan insanlığın gelişme düzeylerini ve refah seviyelerini artırmayı sağlayan sosyal süreci ifade etmektedir. Eğitim başka bir tanımda kişilerin davranışlarında kendiliğinden meydana gelen veya bir şeyden etkilenme sonucunda istendik yönde değişme meydana getiren bir süreç olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte gelecekteki kuşakların toplum içindeki yaşamlarına hazırlanırken gereksinim duyacağı anlayış, bilgi, beceri ve düzgün bir kişilik elde edebilmelerine destek verme, yardımcı olma durumu olarak ifade de edilmektedir (Afşar, 2009). Çalık ve Sezgin (2005) ise eğitimin birçok avantaj ve faydasının yanında sosyal yapıları daha güçlü kılan bununla birlikte sosyal dinamiklerin daha hareketli olmasını sağlayan özellikte olması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca sosyal anlamda daha fazla birikime sahip olan toplumların, küreselleşen dünyada motivasyon sahibi ve mücadeleye açık olmaları daha kolay olmaktadır (Korkmaz & Şahin, 2013). Toprak, Ağcakaya ve Gül (2016) ise eğitimi, toplumların ve toplumlarda yaşayan bireylerin gelişmesine imkân vererek bireylerin toplumsal yaşantıya ve ekonomik yaşantıya katılmasını sağlayan, ekonomik anlamdaki kalkınmaya destek olan, toplumların kültürel miraslarının korunup geliştirilmesini sağlayarak sonraki kuşaklara aktarılmasını sağlayan çok önemli bir hizmet şeklinde tanımlamışlardır. Bu yüzden de eğitimi, yarı kamusal mal olarak adlandırmaktadırlar.

Yarı kamusal mal olarak isimlendirilen mallar, özelliklerinden dolayı piyasada üretilen, toplum için önemli olan, bireysel fayda ve topluma dışsal fayda sağlayan veya yeterli miktarda üretimi yapılmadığında bireysel ve toplumsal zarar meydana gelmesi, bu malların genel bütçe tarafından finanse edilmesine ve devlet tarafından üstlenilmesine sebep olmaktadır (Egeli & Hayrulloğlu, 2014). Yarı kamusal mal ve hizmet olarak adlandırılan ve eğitimin de içinde bulunduğu mal ve hizmetlerden yararlananların, karşılık olarak belirlenmiş olan bedeli ödemeleri istenebilmekte, ödenmesi istenen bedel ise söz konusu malın piyasada yer alan

bedeli değil, maliyetin daha altında da yer alma durumu olan ve siyasi otoritenin belirlemiş olduğu bir değerdir (Toprak, Ağcakaya & Gl, 2016). Belirtildiği gibi devletlerin aldığı sorumluluk ve görevler, onların belli başlı harcama yapmalarına sebep olmaktadır. Kamusal anlamda ortaya çıkan gereksinimlerin karşılanabilmesi için devletin bazı hizmetlerden faydalanması, birtakım malları kullanması gerekmektedir. Devletin yararlandığı ve kamu tarafından üretilen mal ve hizmetler üç sınıfa ayrılmaktadır. Bunlar Karaarslan (2005) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

- Tam kamusal mal ve hizmetler
- Özel mal ve hizmetler
- Yarı kamusal mal ve hizmetler

Söz konusu mal ve hizmetlerin açıklamalarını Karaarslan (2005) aşağıdaki şekilde tanımlamaktadır:

Tam kamusal mal ve hizmetler: Bu türdeki malların fiyatı olmadığı için pazarlanması da söz konusu olmamaktadır. Tam kamusal mallar ve hizmetler kamu harcamaları ile karşılanmakta veya kamu politikaları ile sağlanmakta olup finansmanı vergilerle yapılmaktadır. Savunma ve adalet hizmetleri bu tür hizmet kategorisine girmektedir.

Özel mal ve hizmetler: Bu kategoride yer alan mal ve hizmetlerden, kişilerin hepsi istediği ölçüde gelir düzeyine ve zevkine göre fayda sağlayabilir. Bu tür mal ve hizmetlerin finansmanını, bunlardan faydalanan kişilerden alınan ücretler oluşturmaktadır. Gıda ve giyim malları, özel mal ve hizmetler arasında yer almaktadır.

Yarı kamusal mal ve hizmetler: Bu tür içinde yer alan mal ve hizmetler, kamusal ve özel malların özelliklerini bir arada bulundurur niteliktedir. Bu malların bir bölümü topluma bir bölümü de bu hizmeti alan kişilere fayda sağlamaktadır. Bu kategoride yer alan malların finansmanı kamu ve özel finansmanlardan (karma finansman) sağlanmaktadır. Eğitim ve sağlık hizmetleri, yarı kamusal mal ve hizmet kategorisinde yer almaktadır.

Toplumsal Kalkınma ve Ekonomik Büyümede Eğitimin Rolü ve Eğitim Harcamaları

Dünya üzerinde her yerde gerçekleştirilen eğitimin amacı, sonraki nesillere kültürel anlamda birikimin aktarılmasını sağlamak, yeni nesilde yer alan genç nüfusun davranış tarzını yetişkin nüfusunun yaşam şekli yönünde şekillendirerek onların gelecek hayatlarındaki toplumsal rollerine doğru yönelmelerini sağlamaktır. Eğitimin bu şekilde bir amacının olmasının nedeni toplumdaki bireylerin yaşamları boyunca kişisel, toplumsal ve ekonomik anlamdaki yerlerini oluşturmayı sağlamaktır. Buradan da eğitim ile iktisadi kalkınma kavramları arasında çok kuvvetli bir ilişkinin olduğu ile ilgili çıkarım yapılabilir (Taş & Yenilmez, 2008). Günümüzde kalkınma kavramı, belirli göstergelerle bir arada ele alınarak insani kalkınmışlık seviyesi ile birlikte değerlendirmeye alınmaya başlanmıştır. Kalkınma kavramıyla beraber ele alınarak değerlendirilen temel göstergeler: eğitim, beşeri sermaye, yoksulluk, sağlık, eşitlik, yaşam standartları şeklinde belirtilmektedir (Fırat & Aytaç, 2015). Bu bilgilere ek olarak eğitimin ekonomik kalkınma ve büyüme arasında belirlenmiş birçok ilişkinin olduğu belirtilmekte ve bu ilişkilerin en az üçünün Hanushek and Wößmann (2010) tarafından aşağıdaki şekilde belirtildiği ifade edilmektedir (Akt. Ömür & Giray, 2016).

1) Eğitim faaliyetleri beşeri sermayenin geliştirilmesini sağlamaktadır. Bu cümleden anlaşılan eğitim ile işgücü verimliliğinin arttığı ve çok daha üst düzeylerde üretimin yapılmasına imkân veren bir büyüme modeline geçiş yapıldığıdır.

2) Eğitim, mevcut ekonomi faaliyetlerinin yeniliklere daha fazla açık olma ihtimalini yükseltebilmektedir. Yani eğitim ile birlikte yeni olan teknolojik faaliyetler, üretilen ürünler ve bu ürünlerin üretim süreci ile ilgili ortaya çıkan yeni bilgiler kazanılabilmektedir.

3) Eğitim sayesinde edinilen yeni teknolojiler, ortaya çıkan ürünler ve bu ürünlerin üretim sürecinde gereken yeni bilgilerin farklı kişi ve bölgelere iletilmesinde yine eğitim faaliyetleri ile sağlanabilmektedir.

Belirtildiği üzere toplumsal kalkınmanın ve refah seviyesinin daha ileri seviyeye ulaşmasında en büyük sorumluluk eğitim faaliyetlerine düşmektedir

(Korkmaz & Şahin, 2013). Eroğlu (2001) de ÷lkelerin kalkınabilmesi için belli bazı minimum koşulların sağlanması gerektiğini ifade ederek eğitimin kalkınma üzerinde büyük bir rol üstlendiğini belirtmiş ve eğitim faaliyetlerinin toplumsal kalkınmanın temel yapıtaşlarından biri olduğunu belirtmiştir (Akt. Taş ve Yenilmez, 2008). Toplumsal kalkınmanın sağlanabilmesi için gereken bazı koşullar Taş ve Yenilmez (2008) tarafından aşağıdaki şekilde belirtilmiştir:

- Yeterli miktarda eğitim seviyesi
- Devamlılık ve istikrar gösteren bir siyaset ortamı
- Yüksek ulaşım sağlayan imkânlar
- İletişim ve finans imkânlarının iyi olduğu ortam

Kalkınmanın gerçekleşebilmesinde önemli bir rol üstlenen ve üretim alanında en önemli faktör olarak belirtilen kavram, insan sermayesidir. Kalkınmada bu denli önemli olan insan sermayesi; bireylerin veya toplumların bilgileri, becerileri, yetenekleri, sağlık durumları gibi hususlar ve bu hususların toplumsal alandaki ilişkilerde yer alması ve eğitim seviyesi şeklindeki ifadelerin belirtilmesini sağlayan kavramdır. Kalkınma ile bu kadar yakın bir ilişki içerisinde olan insan sermayesi kavramı, eğitimle de ilişkili olmalıdır. Yani insan sermayesinin artırılması, verilen emeğin gücünün daha kaliteli hale getirilmesi ve yeni ortaya çıkmış iş alanlarına istihdamın sağlanması gibi durumlar eğitimin nitelikli şekilde verilmesi ile mümkün olacaktır (Arabacı, 2011).

Eğitimin; yoksulluğu azaltmasında (yoksulluk ile eğitim seviyesi ters orantılıdır yani eğitim seviyesi ne kadar artarsa yoksulluk oranı da o denli azalmaktadır) (Sarısoy & Koç, 2010), ekonomik alandaki büyümeyi sağlamasında, bireysel anlamda kazançların artmasını desteklemesinde, rekabet edilebilir durumdaki bir ekonominin oluşturulması için rol oynamasında, bireylerin gelişiminin sağlanmasında, daha esnek ve sağlıklı şekilde bir çevre için destekleyici etki yapmasında, gelecek kuşakların ekonomik anlamda gerçekleştirecek büyümede ortaya karmaşık durumların çıkması halinde nasıl üstesinden geleceğini öğrenmesinde önemli faaliyetler bütünü olduğu belirtilmektedir (Pamuk & Bektaş, 2014).

Eğitimin ve insan sermayesinin bireylerin ve toplumların hayatlarında bu kadar önemli olmasında dolayı insana yatırım yapılması gerekmektedir. İnsana yatırım yapmanın en temel yolu ise eğitim harcamalarıdır (Korkmaz & Şahin, 2013). Eğitim harcamaları olarak ifade edilen kavram, eğitimde yapılacak olan faaliyetlerin finanse edilmesi, eğitim alanında yapılan faaliyetlerin niteliğinin artırılması ve nicelik anlamında da daha fazla miktarda olması amacıyla yapılan harcamaların tamamıdır (Güngör & Göksu, 2013). İnsana yapılan yatırımlar olarak eğitim yatırımları kastedilmektedir. Ülkelerin eğitim için yaptıkları en önemli yatırım göstergesi, ülkelerin bütçelerinden eğitim için ayırdıkları pay olarak ifade edilmektedir (UNESCO, 2009; Akt. Sülkü & Abdioğlu, 2014). Eğitim yatırımları, toplumdaki okur-yazar oranları ve bireylerin sahip oldukları bilgi-yetenek düzeyleri gibi konularda artış göstermelerini sağlamaktadır (Afşar, 2009). Günümüzde dünya şartlarında toplumların artık bilgi ekonomisi seviyesinde bulunması ve bu seviyeye gelindiğinde eğitimin görevi, gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkeleri eğitime daha fazla harcama yapmaları yani eğitim harcamalarını yükseltme anlamında teşvik eden çok önemli bir etkidir. Bunun yanında dünya üzerinde geri kalmışlık seviyesi en fazla olan ülkeler, eğitim göstergeleri açısından en olumsuz durumda kalan ülkelerdir (Çalışkan, Karabacak & Meçik, 2013). Ayrıca eğitime yapılan yatırımlar hem az gelişmiş hem de ileri sanayi ülkeleri için önemli bir husustur. Yapılan araştırmalarda ileri düzeyde sanayi ülkesi olarak geçen ülkelerin GSMH'nın %2'sinden fazla kısmının sürekli eğitim ve araştırma harcamalarına ayırdığı ve bu yüzden hızla geliştikleri ileri sürülmektedir (Korkmaz & Şahin, 2013).

Eğitim sistemlerinde amaç; okur-yazar yetiştirmenin yanında girişken, yaratıcılık yönü gelişmiş, küreselleşen dünyaya uygun şekilde düşünce tarzına sahip, yerel olarak hareket yeteneği olan girişimci bireyler de yetiştirmektir. Bu sebepten dolayı, eğitimde yenilik yapılabilmesi için kaynakların tahsis edilebilmesi ve bunlara uygun planlar hazırlanarak uygulamaya geçilmesi gerekmektedir. Eğitimde yenilik çalışmaları için tasarlanan planların uygulanabilmesi için ülke halkının destek vermesi ve söz konusu planları anlaması gerekmekte buna ek olarak okul yönetimi, öğretmenler, endüstri, sivil toplum örgütleri ve medya gibi diğer katılımcılar da bu konuda pozitif yönde bir tutum sergilemelidir (Çakmak, 2008). Ayrıca etkin bir öğrenme ortamının sağlanabilmesi ve başarının

yakalanması için öğrencilerin kişisel ve aile yönünden gereken özelliklere ek olarak okulların eğitim kaynaklarının nitelik açısından ve sayıca istenen seviyeyi karşılaması gerekmektedir (Rivkin, Hanushek & Kain, 2005; Akt. Önder, 2016). Çünkü eğitim için gereken kaynaklar ne kadar fazla olursa toplumun ihtiyaç duyduğu eğitim gereksinimi de o denli karşılanabilecektir. Ayrıca eğitim için ayrılan kaynakların sadece sayısal miktarda yeterli olması gerektiği düşüncesinin yerine buna ek olarak gereken eğitim planlarının yapılması ile eğitim seviyelerinin ihtiyaçları dâhilinde dağıtılması gerektiği ifade edilmektedir (Çalışkan Maya, 2006).

Bir ülkenin gelişmişlik düzeyi, o ülkedeki eğitimin ne kadar kaliteli olduğuna ve devamlı olmasına bağlı olarak değişmektedir. Bu sebeple sosyo-ekonomik seviyenin yükselmesinde önemli rol oynayan bununla birlikte verimliliğin artmasında en önemli unsur, toplumun ve işgücünün eğitim düzeyidir (Çakmak, 2008). Ülkeler eğitim alanında yaptıkları harcamalarını artırır ve verilen eğitimin kalitesini daha da yükseltirse ülkedeki mevcut işgücünün üretim yeteneğini geliştirecek ve bundan dolayı da ülkedeki hasıla miktarını artıracaktır. Eğitim ve hâsıla miktarındaki artış başka bir ifadeyle eğitimde yaşanan ilerlemeler ve iktisadi alandaki büyüme arasındaki ilişki bazı yollarla gerçekleşmektedir. Bu yollar Selim, Purtaş ve Uysal (2014) tarafından aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir:

- Gerçekleşen teknolojik alandaki gelişmelerden faydalanma ve yeni teknoloji ortaya çıkarma yeteneğinin gelişmesi
- Eğitim seviyesi ve ortalama hayat süresi arasında oluşan pozitif yöndeki ilişki

Bunlarla birlikte ekonomik alanda gelişmenin seviyesi arttıkça değişime ayak uydurabilen, dönüşüm konusunda açık, yeni teknolojileri kullanabilen ve nitelik olarak gelişmiş bireylere gereksinim duyulmaktadır. Bu durumun üstesinden tabi ki eğitim ile gelinmesi gerekmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi eğitim ve ekonomik büyüme arasında direkt bir ilişki söz konusudur.

Ülkelerin eğitim alanında yaptıkları harcamalar, bireylerin verimlilik seviyelerini yükselterek ve yaratıcı yönlerini aktif hale getirerek ekonomik anlamdaki büyümenin hızlanmasını sağlamaktadır. Eğitim seviyesinde ortaya çıkan gelişmelerin uzun dönemde birçok ekonomik ve sosyal alanlarda etkileri

ortaya çıkmaktadır. Ekonomik alandaki etkileri: verimlilikteki ve üretimdeki artış miktarı ve nitelikli işgücü iken sosyal alandaki etkileri ise suç işleme oranlarında azalma, daha sağlıklı ve yüksek bilinç düzeyine sahip toplum, nüfus artışında yaşanan düşüş gibi unsurlardır (Köksel-Tan, Mert & Özdemir, 2010). Bunlara ek olarak eğitim bireylerin yaşam standartlarının yükselmesinde ve sosyal anlamda yaşanan eşitsizliklerin en aza indirilmesinde büyük bir role sahiptir (Selim, Purtaş & Uysal, 2014).

Dünyadaki toplumların sosyo-ekonomik alanda yapısının değişmesi ve büyüme sağlaması fiziki ve beşeri sermayenin varlığı ile sağlanabilmektedir. Beşeri sermayenin iki temel bileşeni bulunmakta ve bunlar; eğitim ve sağlık olarak belirtilmektedir (Bozkurt, 2010). Beşeri sermayenin bileşenlerinden en önemli olanı eğitimidir (Selim, Purtaş & Uysal, 2014). Eğitim kavramı, bir yandan eğitim gören kişilerin nitelikli olmasında önemli bir yer tutar iken bir yandan da bilgi birikimi artmış olan kişilerle birlikte ülkelerin daha da gelişmesini sağladığı ifade edilmektedir. Bu sebeple beşeri sermaye ile ilgili yapılan araştırmalarda eğitim ile beşeri sermaye ifadeleri bir arada kullanılmaktadır (Atik, 2006).

Eğitim beşeri sermayenin temel bileşeni olması ile birlikte beşeri sermayenin geliştirilmesinde de en önemli görevi üstlenmektedir (Afşar, 2009). Çünkü yüksek niteliğe sahip beşeri sermayenin oluşmasında eğitimin önemi çok fazladır yani eğitimin düzeyi ne kadar artarsa beşeri sermaye de o kadar artış gösterir (Selim, Purtaş & Uysal, 2014). Eğitimin birçok alanda araştırılması yapılmakta, bu araştırmalar en çok eğitimin bireysel ve toplumsal alanlardaki getirilerini kapsamakta ve eğitimin bireysel ve toplumsal gelişmeye yaptığı katkılar tespit edilmektedir. Araştırmalar sonucunda beşeri sermayeye yapılan yatırımların eğitimin maliyetleri üzerinde bir etkisi olduğu ve bu sebeple beşeri sermaye için yapılan yatırımlara teşvik edilmesi gerektiği önerilmektedir (Sarı, 2003; Akt. Alpaydın, 2008). Bunlara ek olarak beşeri sermayenin en önemli bileşeni kabul edilen eğitimin göstergeleri içinde eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payı, eğitim süresi, farklı seviyelerdeki (ilköğretim, yükseköğretim) okullaşma oranları gibi unsurlar yer almaktadır (Bozkurt, 2010).

Eğitim ekonomisi alanının gelişim dönemi 1960'lı yıllarda başlamıştır. Eğitimin ekonomiyi ne şekilde etkilediğinin ayrıntılı olarak incelenmesi ve beşeri sermayenin öneminin ifade edilmesi de aynı dönemlerde gerçekleşmiştir (Levin,

1975; Akt. Toprak, Ağcakaya & Gül, 2016). Ayrıca 1960'lı yıllarda hayat boyu gelir artışı ile eğitimsel özelliklerle yetişkinlerin statüleri gibi unsurlar arasında temel bir ilişkinin kurulmuş olmasının sonucunda, ebeveynler çocuklarının hayat koşullarını daha iyi hale getirecek olan eğitimi güvenceye almak için uğraşmaya başlamışlar ve bunun için bazı kaynakları gözden çıkarma konusunda istekli olmuşlardır. Bunun sonucunda da hem öğrencilerin bütün eğitim seviyelerindeki okullara girmelerinde daha avantajlı hale getirecek yolların aranmasına hem de yükseköğretime ait talebin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Ekinci, 2009). Eğitim sistemlerinde yaşanan gelişmelerin iktisadi alandaki faydalarına ek olarak bireysel ve toplumsal alanlarda da faydaları bulunmaktadır. Eğitim bireysel olarak bilgi ve beceri seviyesi yüksek, daha sağlıklı bireylerin oluşmasına katkıda bulunurken, toplumsal olarak ise daha sağlıklı, bilgi ve beceri seviyesi yüksek bireylerin bulunduğu toplumun yüksek hâsıla seviyesi ile ekonomik anlamdaki büyümeyi de ortaya çıkaracağı belirtilmektedir (Kızılkaya & Koçak, 2014). Bunlarla birlikte eğitim hizmetlerinin bireyler ve toplumlar üzerindeki etkisinden dolayı kamu harcamalarının içinde en önemli kısmını oluşturmasına sebep olmaktadır (Arabacı, 2011).

Türkmen (2002) eğitimle belirli çıktıların oluştuğunu ve bu çıktıların şu şekilde olduğunu belirtmektedir (Akt. Kızılkaya & Koçak, 2014):

- Kişilerin gelirlerindeki artış,
- Toplumun sağlığının daha iyi hale gelmesi,
- Doğurganlık oranının azalması,
- Demokratikleşmiş ortam,
- İstikrarlı toplum düzeni,
- İşsizlik ve yoksulluk oranlarında azalma,
- Çevre bilincindeki artış,
- Suç oranlarının azalması,
- Mülkiyet suçları ve toplumsal suçlarda azalma

Devletlerin amacı, vatandaşlarına aynı seçenekleri ve imkânları sunarak, bilime dayandırılmış şekilde, düşünmeyi ve farklı konularda daha bilinçli hareket etmeyi sağlayan bir eğitim-öğretim sistemi içerisinde eğitim vermek olmalıdır. Bu bağlamda eğitimde fırsat eşitliğinin olması ve verilen eğitim hizmetlerinin toplumla

bir bütün haline gelmesi sosyal devlet anlayışında olması gereken özellikler arasında bulunmaktadır. Bunun için eğitim hizmetlerinin planlı şekilde yürütülmesi ve tüm vatandaşların fırsat eşitliğinden faydalanması için gereken önlemlerin alınması gerekmektedir (Sarier, 2010). Eğitim hizmetleri, farklı anayasa ve yasalar, uluslararası sözleşmeler ile devletlerin çeşitli yükümlülükler ile yapmaları gerekenlerin yer aldığı sosyal hak olarak yasal anlamda güvence altına alınmaktadır. Buna rağmen vatandaşların, onlara verilmiş olan eğitim haklarını kullanabilmeleri ülkelerin eğitim politikalarıyla özellikle de bu politikalardan eğitim finansmanı politikalarıyla ilişkilidir (Kayahan-Karakul, 2014). Eğitim hakkı ile ilişkili olan anayasa, yasa ve uluslararası sözleşmeler şu şekildedir:

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 42.maddesi
- Milli Eğitim Temel Kanunu
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 26. maddesi
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 28. ve 29. maddeleri
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Ek 1 No'lu Protokol'ün 2. maddesi

Söz konusu anayasa, yasa ve uluslararası sözleşmelerde yer alan ifadeler aşağıdaki şekilde yer almaktadır:

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42.maddesinde “Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz, ilköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır” şeklinde eğitim hakkıyla ilgili ifadeler bulunmaktadır.

- Milli Eğitim Temel Kanunu'nda “Eğitimde kız, erkek herkese fırsat ve imkan eşitliği sağlanması, maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim seviyelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılması ve özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınması” olarak yer alan ifade fırsat eşitliği ilkesi ile ilişkili olarak belirtilmektedir.

- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 26. maddesinde "Herkesin eğitim hakkı vardır. Eğitim hiç olmazsa temel eğitim evrelerinde parasızdır. İlk eğitim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitimden herkes yararlanabilmeli ve yükseköğretim, başarıya göre, herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır" olarak ifade edilen madde de fırsat eşitliği kavramına ilişkindir (Gürel & Kartal, 2015).

- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 28.maddesinde:

"1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

a. İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;

b. Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;

c. Uygun bütün araçları kullanarak, yükseköğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;

d. Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;

e. Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur" şeklinde ifadeler bulunmaktadır.

- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 29.maddesinde:

"1.Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler:

a. Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;

b. İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;

c. Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;

d. Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;

e. Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi.

2. Bu maddenin veya 28'inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır”

• Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Ek 1 No'lu Protokol'ün 2. maddesinde de “Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, eğitim ve öğretim alanında yükleneceği görevlerin yerine getirilmesinde, ana ve babanın bu eğitim ve öğretimin kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılmasını sağlama haklarına saygı gösterir.” olarak ifadeler yer verilmektedir.

Eğitim Finansmanı

Eğitim finansmanı kavramı birçok araştırmacı tarafından farklı tanımlarla ifade edilmektedir. Kurul Tural (2002) yaptığı tanımda eğitim finansmanının, eğitimin amaçlarına ve hedeflerine ulaşabilmek için gereken maddi kaynakların sağlanması ve bu parasal kaynakları eşit şekilde etkinlik ölçütlerine göre dağıtılmasına ilişkin olan süreçtir. Bir diğer tanımda ise eğitim finansmanı, eğitim hizmetleri için gereken kaynakların eğitimin sürecinde belirlenmiş olan amaçların gerçekleştirilebilmesi için dağıtımının yapılmasını, dağıtım sırasında var olacak ve etkilenecek olanların, dağıtımın sonundaki duruma göre eğitim ile ilgili haklardan

faydalanabilme durumlarını araştıran srectir (Kayahan-Karakul, 2014). Ayrıca eğitim finansmanı, verilmesi planlanan eğitim hizmeti sürecinin gerçekleştirilebilmesi için gereken mali (parasal) kaynaklara ulaşılması için geçen süreci kapsamasının yanı sıra birçok faktör (eğitimin cinsi ve seviyesi, çeşitli sosyo-ekonomik seviyeye sahip kişiler, çeşitli bölgeler) için kaynak dağılımını anlatan bir süreci de ifade etmektedir. Söz konusu durumun finanse edilme şekli kamudan gelen fonlar, öğrencilerin ödedikleri ücret (harç), sınavlar için ve kayıtlar sırasında yapılan demeler, özel fon ve eğitim materyalleri için yapılan özel demeler gibi çeşitli harcamalardan oluşmaktadır (Güngör & Göksu, 2013).

Bir ülkede eğitim için ayrılmış olan kaynaklar, o ülkedeki bireylerin eğitim sürecinden faydalanma miktarı ile ilgili bilgi sahibi olmayı sağlamaktadır. Bu bağlamda eğitim maliyeti ve eğitim harcamaları kavramları şu şekilde tanımlanabilir:

1) Eğitim maliyeti: Hedeflenen eğitim sürecinin ve verilmesi planlanan hizmetlerin uygulanabilmesi için gereken kaynakların ekonomik anlamdaki değeridir.

2) Eğitim harcamaları: Eğitim sürecinin gerçekleştirilmesi için gereken çeşitli kaynakları sağlayan birey ve kurumların, başta devletin btcesinden olmak üzere aldığı mal ve hizmetler ile yaptıkları yatırımlardır (Balcı, 2005; Akt. Kayahan-Karakul, 2014).

Eğitim Finansmanı Kaynakları

Eğitime ayrılan finansal kaynakları belirlemeye yarayan birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin; ülkelerin demografik yapısı, nüfus artışı hızı, yönetim sistemi, ekonomik anlamda gelişmişliği, çeşitli alanlarda kullanılan kaynakların dağıtımı, eğitim yönetimine ait süreç, eğitim talebi olduğu ifade edilmektedir (Menteşe, stn & Gökdelen, 2012).

Türkiye'de eğitim finansmanının oluşturulması sırasında kullanılan kaynaklar 5 farklı kategori altında aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

- ✓ Merkez yönetim btcesinden ayrılan pay,
- ✓ İl zel idareleri btcesinden ayrılan kaynaklar,
- ✓ Dış lke ve kuruluşlardan sağlanan dış kredi, burs ve bağışlar,

- ✓ Halk ve kuruluşların eğitime bağışları ile
- ✓ Okul-aile birliği gelirlerinden (MEB, 2017b)

Bütün ülkelerde eğitim hizmetlerinin gerçekleştirilebilmesi için oluşturulan eğitim finansmanında üç farklı finansman yöntemi bulunmaktadır.

Doğrudan finansman yöntemi: Bu finansman yönteminde devlet söz sahibidir ve eğitim hizmetinin finansmanı alınan vergilerle karşılanmaktadır.

Kısmi finansman yöntemi: Eğitim hizmetlerinin harçlarla karşılanma şeklidir.

Dolaylı finansman yöntemi: Eğitim hizmetleri hem kamu hem de özel sektörden elde edilen miktarlarla finanse edilmektedir. Eğitim hizmetlerinin gerçekleştirilmesi için gereken malı devlet arz ederken, özel sektör de aynı konuda ayrıcalığa sahip olmakta ve bu şekilde eğitim hizmetlerinin özelleştirilmesi sağlanmaktadır (Devrim & Tosuner, 1987; Akt. Güngör & Göksu, 2013).

Kayahan-Kurul (2014) ise eğitim hizmetlerine finans sağlamada kullanılan yöntemleri benzer olarak şu şekilde ifade etmiştir:

Kamu finansmanı: Devlet bütçesindeki vergilerle karşılandığı finansman türüdür.

Özel finansman: Mali kaynakların sağlanmasında ailelerin rolü üstlendiği finansman türüdür.

Karma finansman: Eğitim sürecine dâhil olan ve fayda sağlayan herkesin doğrudan veya dolaylı şekilde mali kaynakların karşılanmasında yer aldığı finansman türüdür.

Kamu Harcaması Olarak Eğitim

Ülkelerde kamu tarafından yapılan harcamalar çoğu zaman çeşitli türlerde ifade edilmektedir. Örnek verilecek olursa Smith'in ifade ettiğine göre kamunun gerçekleştirilmesi gereken görevlerini üç temel başlıkta toplamak mümkündür. Bu görevlerden ilki ülkesinin güvenliğini konusunda sıkıntı yaşanmamasını sağlamak, ikincisi ülkenin her açıdan sahip olduğu adalet ortamını sürdürmek, üçüncüsü ise ülkede harcama yapılacak yerlerde eğer özel sektör yatırım yapamıyorsa bunun yerine kamu desteğinin yapılmasını sağlamaktır (Uzay, 2002). Kamu harcamaları içinde eğitim harcamalarının yer alması, öncelikle gelişmiş ve çok gelişmemiş

ülkelerdeki sosyal anlamda ortaya çıkan farklılıkların görülmesi anlamında önemli bir durumdur (Toprak, Ağcakaya & Gül, 2016). Buna ek olarak eğitim hizmetlerinin, kamu hizmetleri arasına dahil edilerek ücretsiz hale getirilmesi ve gelir seviyesi düşük olan bireylere destek olmak amacıyla burs imkanı verilmesi vb. durumlar fırsat eşitliğini sağlayarak bireylerin emek gelirlerinde ortaya çıkan eşitsizliğin azaltılmasında büyük bir görev üstlenmektedir (Ulusoy, Karakurt & Akbulut, 2015). Bu anlamda Heitger (2001) tarafından eğitim harcamalarının da içinde bulunduğu kamu harcamaları altı kategoriye ayrılabilir ifade edilmiştir. Bu altı kategori aşağıda görüldüğü gibi şu şekildedir: (Akt. Uzay, 2002)

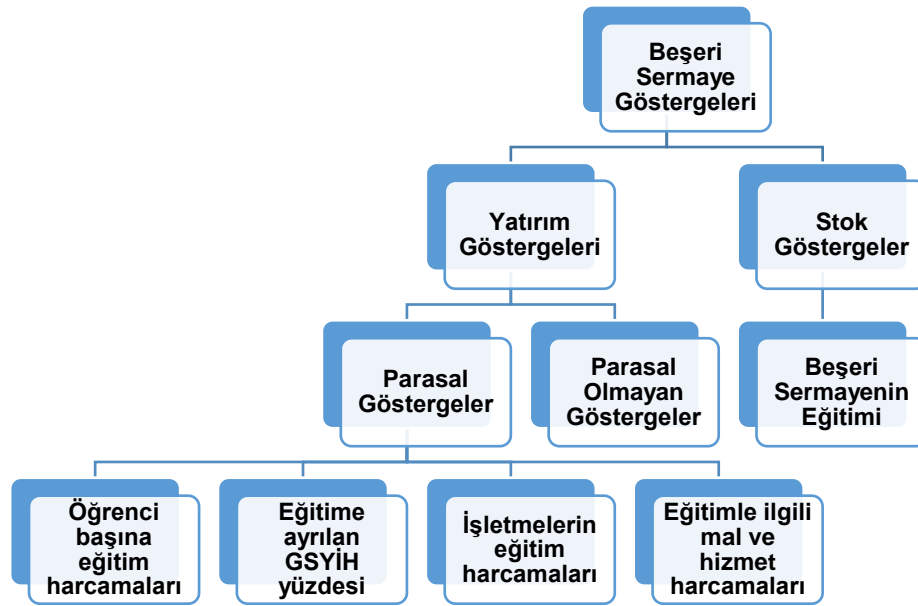
- 1- Kamunun düzeni ve güvenlik durumu ile ilgili harcamalar,
- 2- Ulusal savunmaya dair yapılan harcamalar,
- 3- Eğitim ile ilgili harcamalar,
- 4- Ulaşım ve iletişim için yapılan harcamalar,
- 5- Sağlık ve çevreyi koruma ile ilgili yapılan harcamalar,
- 6- Merkez Bankası için yapılan harcamalar.

Eğitim ile ilgili yapılan harcamalarla ulaşım ve iletişim ile ilgili yapılan harcamalar daha dar kapsamlı düşünüldüğünde kamu harcamaları başlığı altında bulunmayabilir. Bunun nedeni ise bu harcamaların özel sektör tarafından da karşılanabilmesidir (Heitger, 2001; Akt. Uzay, 2002). Ülkelerin sahip olduğu eğitim düzeyleri geliştirilirse, yaşama dair birçok gelişmeyi de sağlamış olacaktır. Özellikle eğitim, toplumların demografik yapısını etkileyerek daha iyi yaşam standartlarına sahip olmasına, daha gelişmiş sağlık uygulamalarına ve rahat bir hayat sürmesine destek olur. Verilen hizmetlerin daha etkin ve faydalı olmasını sağlar (Tilak, 2002; Akt. Bozkurt, 2015). Ülkelerde eğitim seviyelerini belirleyen bazı temel faktörler bulunmaktadır. Eser ve Ekiz-Gökmen (2009) bu faktörleri şu şekilde tanımlamaktadır:

- Eğitim kayıtları: Ülkenin mevcut nüfusunun sahip olduğu çeşitli eğitim seviyelerindeki dağılımı ifade etmektedir.
- Eğitim düzeyi: Eğitimin ortalama süresinin belirtilmesinde kullanılmaktadır.
- Mali göstergeler: Eğitim için yapılan harcamaları belirtmektedir.

Eğitim için yapılan harcamalar ve ayrılan kaynaklar, ülkeler için bir tketicim faaliyeti olarak değil, oldukça önemli ve gerekli bir yatırım faaliyeti olarak görülmektedir (Şimşek & Kadılar, 2010). Eğitim için yapılan harcamaların, geleceğe dönük bir yatırım olduğu Şu örnekle açıklanabilmektedir: Colorado niversitesi'nde profesör olarak görev yapan Naci Mocan yaptığı hesaplama ile eğitim yatırım olduğunu kanıtlamıŐtır. Bu hesaplama göre; 2000 yılında Türkiye'nin milli gelirinin %5'i (6.8 milyar dolarlık bir kısmı) eğitim için ayrılmıştır. Türkiye'deki eğitim seviyesinin bir yılda artırmanın kişi başına düşen maliyeti 75 dolardır. Eğitimde yapılan bu yatırım milli gelir için ileriki dönemde kişi başına 260 dolar gibi bir rakamla geri dönecektir. Bu durum, eğitime yapılan yatırım sonucunda ülkelerin yaklaşık dört kat kazançlı olacağını göstermektedir (Sami, 2003; Akt. akmak, 2008).

Eğitim harcamalarının da bir parçası olduğu beşeri sermaye göstergeleri Türkoğlu, Yetişen ve Sezgin (2016)'nin de ifade ettiği gibi Şu Şekilde açıklanabilir:

Şekil 1. Beşeri sermaye göstergeleri

Ülkelerin birçoğunda eğitim için gereken fonu hükümetler sağlamakta ve beşeri sermayede önemli bir yerde bulunmaktadırlar. Beşeri sermayenin birikmesinde kamudaki eğitim harcamalarının etkisi fazladır ve uzun dönemdeki büyümeyi de etkilemektedir (Pamuk & Bektaş, 2014). Ömür ve Giray (2016)'ın belirttiği gibi verilen eğitim hizmetleri hem özel malın hem de kamusal malın özelliklerine sahip olsa da OECD lkelerinde çoğunlukla eğitime yapılan yatırımlar

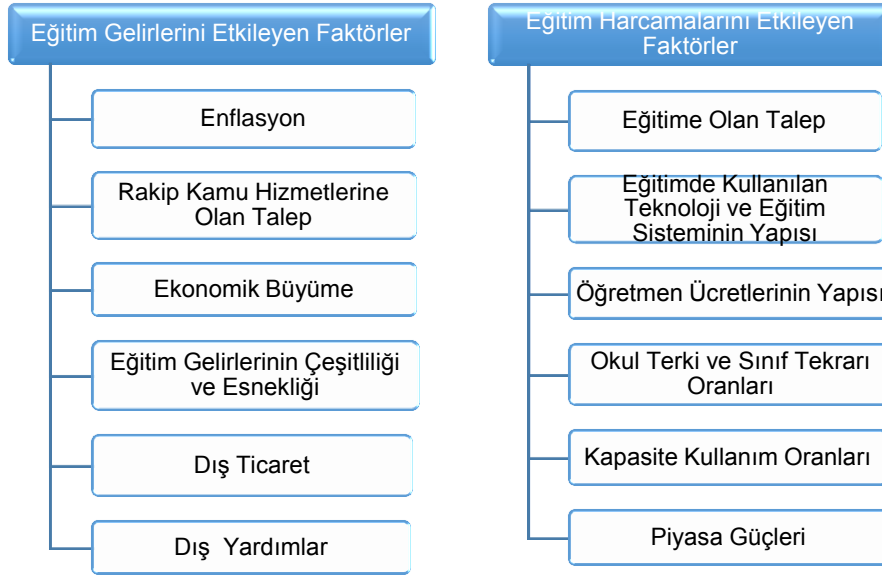
kamuya ait kaynaklardan sağlanmaktadır. Özel kaynaklar ise genellikle yükseköğretim kurumlarına kaynak olmaktadır.

Eğitimin ve gelir düzeyinin daha düşük olduğu gelişmekte olan ülkelerde, eğitim ücretsiz olarak verilmekte ve gereken kaynaklar devlet tarafından sağlanmaktadır. Eğitimin ücretsiz olması ve eğitim bedelinin maliyetin altında kalması durumunda gereken finansman vergilerle karşılanmaktadır. Eğitim için yapılan harcamaların gelir dağılımında etken olması, iktisat anlamında büyümenin ve kalkınmanın sağlanmasında büyük rol oynamasından dolayı eğitim için yapılan harcamalar, yatırım harcaması olarak ifade edilebilmektedir. Ülkemiz gelişmiş ülke olmaya doğru gitmekte ve kamu harcamalarında en fazla payı eğitime ayırmaktadır. Fakat birçok faktörden dolayı (eğitim alan nüfus miktarı, eğitim personelinin çok olması, GSMH oranı, bölgelerdeki eşitsizlikler vb.) kaynakların dağılımında ve yeterli kaynağın ayrılmasında sorunlar yaşanmaktadır (Arabacı, 2011). Eğitim kurumları için yapılan harcamalar okul çağına gelen nüfus miktarından, okullaşma oranlarından, öğretmen maaşlarından ve eğitimin organizasyonundan etkilenmektedir (OECD, 2016; 199).

Türkiye'deki eğitim harcamaları ve yükseköğretim harcamaları ile ilgili değerlendirme yapmak için kamu harcamalar ve özel harcamaları içinde barındıran bilgilere ihtiyaç bulunmaktadır (Kavak, 2011). Ayrıca kamu faaliyetlerinin miktarını, ne kadar büyük olduğunu görebilmek için GSYİH içindeki kamu harcamalarının payı incelenmektedir (Uzay, 2002). Mali göstergeler arasında eğitim harcamalarının Gayri Safi Yurt İçi Hasıla'daki kısmı ve kişi başına yapılan eğitim harcamaları bulunmakta ve bu mali göstergeler ülkelerin karşılaştırılmasında değerlendirmeyi daha basit hale getirmektedir (Atik, 2006: 21; Akt. Eser & Ekiz-Gökmen, 2009).

Eğitim Harcamalarını ve Eğitim Gelirlerini Etkileyen Faktörler

Maliyet ve gelir kavramlarının eğitim sistemi ve ülke ekonomisi üzerinde belirleyici etkileri bulunmaktadır. Ayrıca harcama ve gelir kavramlarını etkileyen çeşitli sayıda faktörlerin de olduğu bilinmektedir. Coombs ve Hallak (1987) söz konusu faktörleri iki ana başlık altında aşağıdaki şekilde gruplamıştır (Akt. Ergen, 1999; Kavak, 2016):

Şekil 2. Eğitim harcamalarını ve gelirlerini etkileyen faktörler

Eğitim Gelirlerini Etkileyen Faktörler

Enflasyon. Eğitim gelirlerindeki yüzdesel artışı etkileyen en önemli etkenlerden biri enflasyondur. Genel anlamda eğitim gelirleri üzerinde olumsuz etkiye sahip olan enflasyon, gelirlerin dağılımında doğrusal olmayan şekilde bir etki göstermektedir. Yüksek enflasyon seviyesi gelir dağılımında eşitsizlik yaratırken, düşük enflasyon oranı da direkt bir düzelme imkânı vermemektedir (Akça & Ela, 2012). Eğitim için ayrılan paylar karşılaştırılacağı zaman bu payların ne enflasyondan tamamen arındırılmış şekilde ele alınması ne de enflasyon rakamları ile konuşmak doğru olmaktadır. Çünkü enflasyon, eğitim paylarının bir bölümünü veya hepsini etkilemekte ayrıca eğitim bütçeleri de enflasyonda belirli bir etkiye sahip olmaktadır.

Rakip kamu hizmetlerine olan talep. Ülkeler, sahip olduğu anlayışlar çerçevesinde farklı alanlara farklı miktarlarda kaynak ayırma gereksinimi duymaktadırlar. Ayrıca bazı küresel ve bölgesel durumlardan dolayı da o alanlara zaman zaman kaynak ayrılabilir (Ergen, 1999). Ülkelerde mevcut durumda yer alan sosyal talepten dolayı arz-talep arasında dengenin sağlanması gerekmektedir. Bu sebeple eğitimin hem bireysel anlamda hem de toplumsal ve ekonomik anlamdaki avantajlarından yararlanmak için eğitimin finansman kaynaklarının ve bunlardan faydalanma miktarlarının ne şekilde tespit edilmesi gerektiği eskiye kıyasla daha önemli hale gelmiştir (Savaş-Yalçın & Akan, 2018).

Ekonomik büyüme. Eğitim gelirleri ile ekonomik büyüme kavramı karşılıklı şekilde birbirinden etkilenmektedirler. Özellikle ekonomik büyümede yaşanan artış eğitime ayrılan gelirleri de kısa zaman içinde pozitif yönde etkilemektedir (Akça & Ela, 2012). Eğitim paylarının sahip olduğu büyüklüğünün eğitimin sağladığı katkı ile eş değer düzeyde mi yoksa bu katkıdan daha fazla miktarda mı olacağı ülkelerin sahip olduğu toplumsal, kurumsal ve siyasi durumlardan etkilenmektedir. Bununla birlikte ülkelerin gelirlerinden eğitim payları için yapacakları pay artışı küçük bile olsa, eğitim sistemi için büyük bir artış anlamı taşımaktadır.

Eğitim gelirlerinin çeşitliliği ve esnekliği. Eğitim gelirlerinin esnek olması, ulusal gelirden oluşan bir artıştan dolayı eğitimin de aynı miktarda bu artıştan ek gelir sağlama konusunda fayda sağlayacağını göstermektedir. Ayrıca eğitim gelir kaynaklarının sürekli değişim halinde olan ekonomik şartlardan tamamıyla kötü anlamda etkilenmemesi için olabildiğince çeşitli olması da gerekmektedir (Ergen, 1999).

Dış ticaret. Ülkelerin yaptıkları dış ticaretin herhangi bir kademesinde yaşanan olumsuz durum veya durumlar, kamuya ait gelir miktarlarını da azaltıcı yönde etki edeceği için eğitim gelirlerini de olumsuz anlamda etkilemektedir.

Dış yardımlar. Ülkelerin eğitim gelirlerinin kaynakları arasında (özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde) diğer ülkelerden ya da uluslararası kuruluşlardan sağlanan hibe ve krediler bulunmaktadır. Fakat bu kaynaklar iyi kullanılmadığı takdirde sorunlara ve bu kaynakların gereksizce boş gitmesine sebep olmaktadır (Coombs & Hallak, 1987:22; Akt. Ergen, 1999).

Eğitim Harcamalarını Etkileyen Faktörler

Eğitime olan talep. II. Dünya Savaşı'ndan sonraki zamanlarda hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde eğitime talep başlamış bu sebeple de eğitim harcamalarında artış görülmüştür (Kavak & Ekinci, 1994). Burada sözü geçen talep kavramı, tüketici kişinin mal veya hizmeti gelire desteklenmiş olarak alma arzusu anlamına gelmektedir. Gelir katkısı, istenen mal ve hizmeti talebe dönüştürür fakat burada en önemli konu talep edilen mal ya da hizmetin fiyatı olarak ifade edilmektedir. Mal veya hizmetin talebinde artış görüldüğünde bunların üretimi için o alanda yatırımların da artırılması gerekmektedir. Bu bağlamda ülkelerde eğitim talebinde bulunan kişiler, aldığı eğitim sayesinde hem kendi

beşeri sermayesine yatırım yapmış olur hem de ülkelerin sahip oldukları ekonomilerin üretim kapasitesini artırır (Gümüş & Şişman, 2014).

Eğitimde kullanılan teknoloji ve eğitim sisteminin yapısı. Ülkelerin bütün okullarında bulunan teknolojik ekipmanların güncel ve devamlı kullanılabilir halde olmasının sağlanması gerekmektedir. Ayrıca bu teknolojik ürünlerin yüksek maliyetlere sahip olması ve bu durumun ekonomik şartları etkilemesi sebebiyle de uygun ve etkin şekilde kullanılması gerekmektedir (Karip, 2007). Buna ek olarak eğitim sistemlerinin yapısı düşünüldüğünde; yapılan eğitimin amaçları ile eğitim programları, farklı türdeki eğitim seviyelerinde geçen süre, haftalık ders saati süresi, sağlanan kaynakların kullanımı, öğretmenlere kazandırılan özellikler ile istihdam imkânları gibi birçok etken eğitimin maliyetini etkilemektedir (Ateş, 2013).

Öğretmen ücretlerinin yapısı. Ülkelerin birçoğunda personellerine (öğretmen vb.) ödedikleri maaşlar eğitim ekonomilerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır (Kavak & Özdemir, 2013). Öğretmenlerin sahip oldukları özellikler, nitelikler arttığında bu öğretmenlere daha fazla ücret ödemesinden dolayı, maliyetin artışından bahsedilecektir (Ergen, 1999). Çünkü iş tatmininin sağlanabilmesi için eğitilmiş, nitelikli personele hak ettiği ücretin sağlanması gerekmektedir. Personelin verimliliğinin artırılabilmesi için verilen ücret çok önemli bir etken olarak ifade edilmektedir (Yumuşak, Bilen, Bayraktar & Türk, 2010).

Okul terki ve sınıf tekrarı oranları. Okullarda yaşanan sınıf tekrarları, öğrenci kaybı ve başarısızlık gibi etkenler eğitimin maliyetin olumsuz yönde etkileyen faktörler arasında yer almaktadır (Yıldız, 2000; Akt. Yılmaz, 2010). Bu sorun ve söz konusu kişilerin yarattığı ortam, ülkenin genel ekonomisi açısından da istenmeyen bir durumdur (Taylı, 2008).

Kapasite kullanım oranları. Okul binalarının ve eğitim materyalleri gibi kaynakların kapasite kullanım oranlarının belirlemek için okullarda geçici (kütüphane, kafeterya, toplantı salonu vb.) veya devamlı (sınıflar, laboratuvarlar vb.) kullanılan yerler temel alınmaktadır. Bu yerlerin kapasite kullanım oranlarının belirlenmesinde bu birimlerin haftada kaç saat kullanıldığı ve kullanılabileceğinin tespit edilmesi gerekmektedir (Taymaz, 1985). Bu tür birimleri ile insan gücünün aktif ve etkin şekilde kullanılması sayesinde maliyetlerde azalma gerçekleşmektedir (Kavak & Ekinci, 1994). Şimşek (1991) yaptığı çalışmada okul

binalarının ve fiziksel yetersizliğinin çözüme kavuşturulması için gereken yolların tespit edilip kullanılmadığı, artan öğrenci sayısı ile giderek fazlaşan gereksinimleri karşılayabilmek için kapasitelerin artırılmaya başlandığı ifade edilmiştir (Akt. Gök & Gürol, 2002).

Piyasa güçleri. Gelişmişliklerine göre tüm ülkelerin insan sermayesi anlamında karşılına çıkan önemli etkenler arasında verilen teşviklerde ücretlerin ve maaşların bilinçli şekilde kullanımı veya piyasa güçlerini bağımlı hale gelmeleri bulunmaktadır. Ülkelerin farklı sektörlerindeki (tarım, sanayi, hizmet vb.) piyasa şartlarına bakıldığında söz konusu şartlar, kişilerin eğitim taleplerini ve aldıkları eğitim hizmetinden beklediklerini belirlemektedir. Ayrıca eğitim hizmeti de gün geçtikçe piyasalaşan bir sektör konumuna gelmektedir (Yılmaz, 2014).

Eğitimde PISA Uygulamaları ve Eğitim Yatırımları Arasındaki İlişki

Sürekli olarak gelişerek değişen dünyada ülkelerin hangi seviyede olduklarının belirlenmesinde birçok alanda olduğu gibi eğitim ve öğretim alanlarında da uluslararası düzeyde araştırmalar, testler, anketler yapılmaktadır. Ülkelerin dünya çapında nerede yer aldığı ve gelişmişlik seviyeleri, bu karşılaştırmalardan elde edilen verilerle tespit edilmeye çalışılmaktadır (Yalçın, 2011). Bu bağlamda OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü) ülkeleri elde ettikleri verileri kendi arasında karşılaştırarak daha gerçeğe yakın sonuçlara ulaşabilmektedirler. OECD’de yer alan ülkeler, çeşitli değişkenler açısından çok farklı sonuçlara ve bilgilere sahiptir. OECD merkezi de bu ülkelere elde ettiği verileri karşılaştırarak raporlarında yayınlamaktadır. OECD’nin raporlarında yer alan verilerin temelinde PISA sınavları bulunmaktadır. PISA sınav sonuçlarının kullanım amacı olarak şu özelliklerden bahsedilmektedir: Politika belirleyicilerin, ülkelerindeki öğrencilerin bilgi seviyeleri ile PISA sınavında yer alan diğer ülkelerdeki öğrencilerin bilgi seviyelerinin karşılaştırılması, mevcut eğitim seviyesinin daha üst seviyelere ulaşması için standartların oluşturulması, ülkelerin eğitim sistemlerindeki güçlü ve zayıf özelliklerinin belirlenmesi (MEB, 2013). PISA ve bunun gibi yapılan uluslararası birçok sınavda (TIMMS, PIRLS vb.) geçerlik ile güvenilirlik konularında bazı şüpheler bulunmasına karşın bu sınavlar, ülkelerin eğitim çıktılarının ve eğitim sistemi performanslarının belirlenmesinde çok önemli

bir noktada bulunmaktadırlar. PISA sınavlarının en önemli özelliği, öğrencilerin okulda öğrendikleri bilgileri, kendi hayatlarına uyarlayabilme ve gerçek hayatlarına entegre edebilme yeteneğine sahip olup olmadığının belirlenmesini sağlamasıdır. Yani PISA sınavları, öğrencilerin ne öğrendiğinden ziyade bu bilgilerle hayatlarında neler yapabildiklerini tespit etmeye çalışmaktadır (OECD, 2013).

PISA (Programme for International Student Assessment) diğer bir adıyla Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı 15 yaşındaki öğrencilerin edindikleri bilgi ve beceri düzeylerini belirlemeye yönelik yapılan bir araştırmadır. OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü), 2000 yılından itibaren PISA sınavlarını her üç yılda bir OECD ülkelerine ve diğer ülkelere uygulamaktadır. PISA sınavları ile çeşitli ülkelerde eğitim gören öğrencilerin okuma, fen bilimleri, matematik ve problem çözme alanlarındaki bilgi ve beceri düzeylerinin ölçülerek, elde edilen veriler ışığında karşılaştırılması amaçlanmaktadır (OECD, 2008). 2000 yılından itibaren her üç yılda bir yapılan PISA sınavları 2003, 2006, 2009, 2012 ve son olarak da 2015 yılında uygulanmıştır. Her bir yılda okuma, fen bilimleri, matematik ve problem çözme alanlarından biri odak noktası olmuş ve araştırılmıştır.

PISA 2015 Ulusal Raporu'nda söz konusu yıllara ait PISA sınavlarında araştırılan alanların yıllara göre dağılımı şu şekildedir (Akt. MEB, 2015):

Tablo 1

PISA Sınavlarındaki Ağırlıklı Alanların Yıllara Göre Dağılımı

PISA 2000	PISA 2003	PISA 2006	PISA 2009	PISA 2012	PISA 2015
Okuma Becerileri	Matematik Okuryazarlığı	Fen Okuryazarlığı	Okuma Becerileri	Matematik Okuryazarlığı	Fen Okuryazarlığı

Öğrencilerin “hazır bulunuşluğu” olarak ifade edilen kavram, PISA tarafından “okuryazarlık” olarak belirtilmektedir. Okuryazarlık ifadesinin tanımı; öğrencilerin edindikleri bilgilerini, günlük hayatlarında kullanmak, mantığa dayalı çıkarımlar yapabilmek, karşılarına çıkan problemlerle başa çıkarak çözüm bulmak için edindikleri bilgilerden çıkarım yapma yeteneği olarak ifade edilmektedir (MEB, 2015).

PISA sınavı, dünya çapında farklı ülkelerin değerlendirilmesinde rol oynayan önemli bir araçtır (OECD, 2013). Değerlendirme sırasında temel alınan üç göstergenin olduğu belirtilmektedir. Bu göstergeler MEB (2015)'te aşağıdaki şekildedir:

1. Öğrencilerin sahip olduğu bilgi ve becerilerin profilini oluşturmaya yönelik temel göstergeler,
2. Öğrencilerin becerilerinin farklı değişkenlerle (ekonomik, sosyal, eğitimsel, demografik) nasıl bir ilişki içerisinde olduğunu gösteren göstergeler,
3. Öğrenci performanslarının, öğrenciler arası ilişkilerin ve okullar arası ilişkilerin ne şekilde olduğunu ve değiştiğini gösteren göstergeler

PISA sınavlarının değerlendirilmesi, mevcut durumun anlaşılmasına ek olarak, geleceğe yönelik geliştirici ve iyileştirici amacı içeren eğitim politikalarının belirlenmesi için de önemlidir (Erdağ, Taş & Aydın, 2011). İlk değerlendirme iki uygulama olarak 2000 yılında gerçekleştirilmiştir ve bu uygulamaya 43 ülke katılmıştır. 2000 yılından sonra 2003 yılında yapılan uygulamaya 41 ülke, 2006 yılındaki uygulamaya 57 ülke, 2009 yılındaki iki uygulamaya 75 ülke, 2012 yılında yapılan uygulamaya 65 ülke, 2015 yılında yapılan uygulamaya 72 ülke katılmıştır (OECD, 2013; OECD, 2018).

PISA uygulamalarına katılmak ülkelerin değerlendirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. PISA uygulamasından elde edilen veriler aşağıdaki hedeflerin gerçekleştirilmesinde kullanılmaktadır (OECD, 2015):

- Öğrencilerin okullarını bitirdikten sonra karşılaştıkları problemlerle başa çıkmada ne denli hazır olduklarının belirlenmesinde,
- İleriki dönemde daha çok geliştirilmesi gereken alanların tespit edilmesi için okullar, hükümetler ve eğitim sistemleri tarafından kullanılmasında,
- Çeşitli ülkelerin öğrencilerinin performanslarının öğrenme ortamlarının karşılaştırılmasında kullanılmaktadır.

Ülkelerin eğitim sistemlerine yaptıkları yatırımın sonuçları farklı şekillerde görülmektedir. Bu göstergelerden biri olan PISA sınavları, ülkelerin eğitim sistemleri ile ekonomik görünümüne ait birçok boyutta veriler içermektedir. Genel olarak düşünülecek olursa, eğitimde kullanılabilir kaynaklarla bu kaynakların tekrar dağıtılmasının sisteme ne şekilde yansıdığı hem önemli hem de güncel bir

durumdur. Bununla birlikte dağıtılan kaynakların finansal olarak, insan, okul ve eğitim-öğretim için ayrılan zaman anlamında ayrıntılı şekilde değerlendirilmesi, eğitim yatırımlarının sorgulanması açısından önemli ölçüde katkı sağlayacaktır (Aydın, Selvitopu & Kaya, 2017).

İlgili Araştırmalar

Literatür taraması ile birlikte araştırmanın problem cümlesini ve alt problemini içeren literatürde bulunan çalışmalar bu bölümde yer almaktadır. Söz konusu araştırmalar alanyazın incelemesi sonucunda belirlenmiştir. İlgili araştırmalar eğitim harcamaları ile ilgili çalışmalar ve PISA ile ilgili çalışmalar olmak üzere iki başlık altında toplanarak kronolojik sırayla belirtilmiştir.

Eğitim harcamaları ile ilgili araştırmalar. Barro (1991) yaptığı araştırmada 1960-1985 yılları arasında 98 ülke bazında eğitimin ekonomik büyümeyi etkilediğini ve ortaöğretimin ilköğretime oranla etkisinin daha fazla olduğu sonucu bulmuştur. Ayrıca ilköğretim seviyesinde yapılan kayıt oranı ve kişi başına düşen reel GSYİH büyüme oranı arasındaki ilişkinin pozitif yönünde olduğu tespit edilmiştir.

Kaiser ve diğerleri (1992) yaptıkları çalışma sonucunda AB ülkelerindeki yükseköğretim harcamaları arasında önemli ölçüde farklılıklar gösterdiği, öğrencilere destek için yapılan harcamalar dâhil edilmediği zaman farklılıkların belirgin şekilde azaldığı, yükseköğretim için çok ve az harcama yapan ülkeler arasında yer alan farkın dönem içinde gittikçe arttığı sonucunu tespit etmiştir.

Ergen (1999) yaptığı çalışmasında Türkiye’de 1983-1997 yılları arasındaki kamu harcamalarının analizini yapmayı ve yükseköğretimde 1997 yılı birim öğrenci maliyetlerini hesaplanmayı amaçlamıştır. Çalışmadaki verilerin analizi için makroekonomik ve mikroekonomik olarak iki tür maliyet analiz yöntemi kullanmıştır. Araştırmada 1983-1997 dönemi kapsamında elde edilen verilerin sonucunda eğitimde emeğin fazla olduğu, yapılan harcamalarda değişiklik olmamasının sebebinin bütçe ve yapılması zorunlu harcamalardan dolayı olduğu, eğitim için yapılan kamu harcamalarındaki gelişmelerin dönem içinde öncelikli yatırım alanı olarak söylenmesine rağmen bulguların bu ifadeleri desteklemediği tespit edilmiştir.

Uzay (2002) yaptığı çalışmasında 1971-1999 yılları arasındaki dönemin verileri ile Türkiye’de kamu büyüklüğünün büyüme üzerinde ne şekilde etkisinin olduğu iki sektörlü üretim fonksiyonu çerçevesinde incelenmesini amaçlamıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre belirtilen dönemde Türkiye’deki kamu büyüklüğünün kuvvetli olmadığı ve kamu büyüklüğünün büyümeyi negatif yönde etkilediği belirlenmiş fakat kamu harcamalarında görülen artışın büyümeyi pozitif yönde etkilediği bulunmuştur.

Blankenau ve Simpson (2004) yaptıkları çalışmalarında ekonomik büyüme ile kamu eğitim harcamaları arasındaki ilişkiyi İçsel Büyüme Yaklaşımı ile incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın sonucunda yapılan kamu eğitim harcamalarının büyümeyi olumlu ve direkt etkilediği, kamu eğitim harcamalarının büyümeye verdiği tepkinin standart olmadığı ve kamu eğitim harcamaları-büyüme ilişkisinin vergi sistemi, kamu harcamaları düzeyi ve üretim teknolojileri parametreleri gibi hususlara bağlı olduğu tespit edilmiştir.

Self ve Grabowski (2004) çalışmalarında ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim seviyelerinde verilen eğitimler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin ne şekilde olduğunu bulmayı ve farklı seviyelerdeki bu eğitimler ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin cinsiyet değişkenine göre ne şekilde olduğunu bulmayı amaçlamışlardır. Elde edilen bulgulara göre ilköğretim seviyesindeki eğitimlerin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin güçlü bir nedensel etki olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkenine göre elde edilen sonuçlara göre ise kadın eğitimi her seviyede ekonomik büyümeyi teşvik etme durumuna sahipken, erkek eğitimi ise sadece ilköğretim seviyesinde ekonomik büyüme üzerinde nedensel bir etkiye sahiptir.

Keller’in (2006) yaptığı araştırmada amaç, 1960-2000 yılları arasında az gelişmiş ve gelişmiş ülkelerin kamu harcamaları, kayıt oranı ve öğrenci başına düşen harcama oranına ait verilerinin incelenmesi ile ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimde kişi başına gelir artışını ne şekilde etkilendiğinin tespit edilmesidir. Araştırmanın sonuçlarına göre ortaöğretim ve yükseköğretime kayıt olma ve öğrenci başına düşen harcama oranının kişi başına olan gelir artışındaki etkisinin düşük eğitim seviyelerine kıyasla daha fazla önem ifade etmekte ve bununla birlikte ortaöğretim ve yükseköğretime kayıt olma sayılarında yaşanan artış bu süreçte daha fazla etkili olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde ilköğretim ve

ortaöğretim seviyelerinde öğrenci başına düşen kamu harcamalarının daha fazla olduğu ülkelerde büyüme miktarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çalışkan Maya (2006) yaptığı çalışmada 2004 OECD Göstergeleri'ni kullanarak Türkiye ve seçilmiş 25 AB ülkelerinin eğitim istatistiklerini karşılaştırarak çözümlenmek ve Türkiye için tavsiyeler ortaya koymayı amaçlamıştır. Elde edilen verilere göre AB ülkeleri birçok kriter (eğitim için ayrılan kaynaklar, ilköğretim seviyesinde sınıf başına düşen öğrenci sayısı, öğretmenlerin maaş miktarlarını belirleyen hususlar, okullaşma oranları, kamudaki ortaöğretim kurumlarının aldıkları kararların yüzdeleri, çalışan ve eğitim alan genç nüfusun yüzde değişimi, bir eğitim-öğretim yılı içerisinde öğretmenlerin çalışma saatleri ve öğrencilerin öğretim kadrosuna oranı) bakımından Türkiye'ye kıyasla daha iyi durumdadır. Bunun yanında Türkiye'deki eğitim için yapılan harcamalar ve okullaşma oranı, AB ülkelerine kıyasla hem çok az hem de Türkiye'de sınıf başına düşen öğrenci sayısı AB ülkelerine göre fazladır

Chiu (2007) çalışmasında 41 farklı ülkede yaşayan öğrencilerin fen okuryazarlıkları ile aileleri arasındaki ilişkiyi tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda gelir dağılımı daha düzgün ve çok miktarda eğitim kaynağı olan ülkelerde yaşamlarını sürdüren öğrencilerin fen okuryazarlığı konusunda daha başarılı oldukları belirlenmiştir. Bununla birlikte sosyoekonomik düzeyin de fen okuryazarlığında daha etken bir faktör olduğu da tespit edilmiştir.

Alpaydın (2008) yaptığı çalışmada Türkiye'deki eğitim ile yoksulluk arasındaki ilişkinin ne şekilde olduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda ilk olarak eğitimin ekonomik ve sosyal yöndeki getirilerine bakılmış, farklı ülkelerdeki ve Türkiye'deki eğitim düzeylerine göre yoksulluk oranları incelenmiştir. Sonrasında ise işgücü, farklı gelir grubu ve bölgelerde eğitim harcamaları, eğitim finansmanı gibi veriler eğitim durumuna göre değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda kamu eğitim yatırımlarının yoksulluğu azaltıcı etkisinin olduğunun üzerinde önemle durulmaktadır.

Erdoğan ve Yıldırım (2009) yaptıkları çalışmada Türkiye'deki eğitim ile iktisadi büyüme arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamışlardır. 1983-2005 dönemlerinin verileri ARDL yöntemi ile test edilerek sonuca ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ilkokullarda, ortaokullarda, meslek liseleri ile genel liselerdeki

öğretmen-öğrenci oranları, ilkokul seviyesinde okullaşma oranı ile yapılan eğitim harcamalarının iktisadi büyümeyi pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Buna karşın liselerde ve yüksekokullardaki okullaşma oranı ile yapılan eğitim harcamalarının yatırıma ayrılan bölümünün iktisadi büyümeyi negatif yönde etkilediği belirlenmiştir.

Ekinci (2009) çalışmasında 2007-2008 öğretim yılı içerisinde Hacettepe, Erciyes ve Cumhuriyet üniversitelerinde öğrenim görmekte olan 3330 birinci sınıf öğrencisi ile bu üniversitelerdeki kamusal, bireysel ve toplam birim öğrenci maliyetlerini belirlemeyi ve bu maliyetlerin bileşenlerini ifade etmeyi amaçlamıştır. Elde edilen verilere göre öğrencilerin hemen hemen tamamının üniversiteye hazırlanma sürecinde harcamalarının olduğu ve bu harcamaların hane halkının elde ettiği gelirlerle karşılaştırıldığında önemli olarak kabul edilen miktarlara ulaştığı belirlenmiştir. Buna ek olarak toplam birim öğrenci maliyetinin içinde, bireysel öğrenci maliyetinin, kamusal öğrenci maliyetinden daha fazla miktarda olduğu tespit edilmiştir.

Köktaş (2009) yaptığı çalışmada Türkiye'deki yükseköğretim için yapılan harcamaların OECD ortalamasının daha alt seviyesinde olduğu, eğitime ayrılan bütçenin ve öğrenci başına yapılan harcamaların OECD ortalamasına ulaşmadığını ifade etmiştir. Türkiye, OECD ortalamasının üçte biri oranında öğrenci başına harcama yapmakta ve Türkiye, OECD ülkeleri arasında yükseköğretime ayırdığı kaynak açısından incelendiğinde fazla kaynak ayıran ülkeler arasında olduğu belirlenmiştir.

Afşar (2009) yaptığı çalışmada 1963-2005 yılları arasındaki verileri kullanarak Türkiye'deki eğitim yatırımları ve aynı yıllar içindeki ekonomik büyümenin arasındaki nedenselliği tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda Türkiye ekonomisinde ekonomik büyümeyi etkileyen hususlar içinde eğitim yatırımları bulunmaktadır. Bunun aksine iktisadi büyüme fazla ya da az olarak gerçekleşmesinde eğitim yatırımları ile ilgili bir etkisi bulunmadığı tespit edilmiştir.

Kurt ve Aksoy (2009) çalışmalarında kamu harcamalarında meydana gelen azalışın fakülteler açısından ne şekilde görüldüğü, yapılan kamu harcamalarının hangi seviyede gerçekleştirildiği, öğrencilerin eğitimlerine devam edebilmek için

maliyetlere katlanmak zorunda olmaları, söz konusu maliyetlerin öğrencilerin eğitim hayatlarını ne şekilde etkilediği ve öğrencilerin fırsat maliyeti ile ilgili düşüncelerinin ne yönde olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla üniversite öğrencilerine uyguladıkları anketler ile eğitim harcamalarına dair çıkarım yapmışlardır. Araştırmanın sonucunda öğrenciler tarafından yapılan özel harcamaların kamu harcamalarına benzer seviyede olduğu ve bu sebeple öğrencilerin ailelerinin oldukça fazla miktarda eğitim maliyetine katlandığı tespit edilmiştir.

Erdoğan ve Yıldırım (2009) yaptıkları çalışmalarında 1983-2005 yıllarına ait dönemdeki verileri kullanarak eğitim ve iktisadi büyüme arasında bulunan ilişkiyi Türkiye özelinde araştırarak belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışma sonucunda pozitif bir ilişkinin ilkokullarda, ortaokullarda, meslek liseleri ve genel liselerde bulunan öğrenci-öğretmen oranları, ilkokul seviyesinde okullaşma oranı ile eğitim harcamaları ve iktisadi büyüme durumları arasında bulunduğu, negatif bir ilişki ise lise ve yüksekokul seviyesindeki okullaşma oranı ile yapılan eğitim harcamalarının yatırım yapılan bölümü ve iktisadi büyüme arasında bulunduğu ifade edilmiştir.

Köksel-Tan, Mert ve Özdemir (2010) yaptıkları çalışmalarında milli gelirden kamu harcamalarına doğru bir ilişkiyi anlatan Wagner Yasası ve kamu harcamalarından milli gelire doğru bir ilişkiyi belirten Keynes Hipotezi'ni 1969-2003 yılları arasında Türk ekonomisi için test etmeyi amaçlamıştır. Çalışmada kamu harcamaları üçe ayrılmış, altyapı (enerji ve ulaştırma), eğitim ve sağlık harcamaları şeklinde ele alınmıştır. Eğitim harcamalarına ilişkin elde edilen bulgularda GSYİH ve eğitim harcamaları arasında çift yönlü bir nedensellik ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Akkoyunlu Wigley ve Akkoyunlu (2011), yaptıkları çalışmada 2010 OECD raporlarına ait dönemde Türkiye'deki eğitimin değerinin beşeri sermaye ve beşeri yapabilirlikler teorisi açısından değerlendirilmesini amaçlamışlardır. Çalışmanın sonucunda Türkiye'nin iktisat anlamında kendisine benzeyen ülkeler arasında geride kalmasına rağmen son yıllarda eğitim olanaklarının sağlanması ile ilgili gelişme ve ilerlemelerin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca eğitim olanaklarının cinsiyet açısından ve bölgesel olarak dağılımında eşitsizlikler olduğu belirlenmiştir.

Yaylalı ve Lebe (2011) çalışmalarında 1938-2007 yılları arasında Türkiye'deki eğitim harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi tespit etmeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla belirlenen yıllar arasındaki yıllık veriler Co-entegrasyon ve VAR metodolojileri ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda eğitim ile ekonomik büyüme arasında uzun vadeli ilişki, çift yönlü nedensellik ilişkisi ve eşbütünleşme bulunmuştur. Ayrıca beşeri sermayenin, zaman geçtikçe ekonomik büyümeye daha da katkıda bulunduğu tespit edilmiştir.

Eriçok ve Yıllancı (2013) çalışmalarında GSYİH serisi ile konsolide bütçedeki eğitim harcamaları serileri (1968-2005 yılları arası) inceleyerek eğitim harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi analiz ederek belirlemeyi amaçlamışlardır. Analiz sonucunda bulgularda, yapılan eğitim harcamalarının ekonomik büyüme üzerinde geçici bir etkisinin olduğu tespit edilmiş fakat kısa dönem eğitim harcamalarının ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği sonucu elde edilmiştir.

Çalışkan, Karabacak ve Meçik (2013) çalışmalarında Türkiye ekonomisinde 1923-2011 yıllarına ait dönemde eğitimin ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye'deki eğitim alanında yaşanan gelişmelerin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir. Ayrıca Türkiye'de eğitime daha fazla kaynak ayrılmasının ekonomik gelişmeye önemli ölçüde katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak lise ve yükseköğretim seviyesindeki öğrencilerin sayısının artması ile ekonomik büyüme üzerinde pozitif yönde ve anlamlı şekilde etkilerinin olduğu bulunmuştur.

Güngör ve Göksu (2013) yaptıkları çalışmada Türkiye'nin eğitim finansmanı boyutu ve eğitim harcamaları diğer ülkelerle karşılaştırılarak, geleceğe dair olan eğitim bütçe hedefinin belirtilmesi amaçlanmıştır. Çalışmadan elde edilen veriler ışığında Türkiye'deki eğitim finansmanının yeterli miktarda olmadığı ve ülkelerin aralarında farklar olduğu bulunmuştur.

Selim, Purtaş ve Uysal (2014) yaptıkları çalışmada G20 ülkelerinde yapılan eğitim harcamaları ile ekonomik büyüme arasında bulunan ve 2000-2011 yılları arasındaki dönemi kapsayan kısa ve uzun dönemli ilişkinin incelenmesini amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre ekonomik büyüme

ile yapılan eğitim harcamaları arasında uzun dönem ve kısa dönem ilişkilerinin anlamlı ve pozitif olduğu tespit edilmiştir.

Kızılkaya ve Koçak (2014) çalışmalarında temel amaç olarak seçtikleri 11 OECD ülkesinin kamu eğitim harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin (1990-2009 yılları arası) ne şekilde olduğunu belirlemeye çalışmışlardır. Elde edilen bulgulara göre yapılan eğitim harcamalarının ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediğini tespit etmişlerdir.

Mercan ve Sezer (2014) yaptıkları çalışmalarında Reel GSYİH ile toplam eğitim harcaması arasındaki ilişkiyi 1970-2012 yıllarını kapsayacak şekilde inceleyerek tespit etmişlerdir. Elde edilen bulgulara göre eğitim harcamaları ile ekonomik büyüme arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Sülkü ve Abdioğlu (2014) yaptıkları çalışmada TÜİK hane halkı bütçe anketlerini kullanarak 2003-2009 yılları arasında yapılan cepten eğitim harcamalarının hane halkının gelirindeki mali anlamdaki yükünü karşılaştırmalı şekilde araştırmışlardır. Hane halkının gelir düzeyinin artması, kentte yerleşik şekilde yaşaması, hane reisinin eğitim düzeyinin artması, hanedeki çocuklardan en az bir tanesinin 18 yaşından büyük olması ve sosyo-ekonomik anlamda ileri olan yerlerde yaşamaları vb. eğitim harcamalarının ağır şekilde mali yük olma durumunu artırdığını tespit etmişlerdir. Buna ek olarak kırsal alanda yerleşik yaşayan kişiler ile yoksul olanların eğitim hizmetlerine erişme anlamında dezavantajlı olduğu bulunmuştur.

Pamuk ve Bektaş (2014) 1998-2013 yıllarına ait verilerle yaptıkları çalışmalarında Türkiye'deki eğitim harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamışlardır. Elde edilen bulgulara göre eğitime yapılan yatırımlar çok önemlidir fakat GSYİH içinden eğitim için ayrılan kaynakların yetersiz olması sebebiyle eğitimin ekonomik büyümedeki etkisi istatistiksel olarak anlamsız bulunmuştur. Son on yılda artan GSYİH içinden eğitim için ayrılan pay miktarsal anlamda arttığı söylenirken oransal anlamda hala düşük düzeyde kaldığı belirtilmiştir.

Kayahan Karakul (2014) yaptığı çalışmada İran İslam Cumhuriyeti ile Türkiye'nin eğitim finansmanının insani gelişme endeksi göstergelerine göre incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre eğitim ile ilgili nitelik

göstergelerinin devletlerin diğer giderleri arasından eğitime ayrılan kaynakların büyüklüğü ve etkin şekilde dağılımı ile ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Yardımcıoğlu, Gürdal ve Altundemir (2014) çalışmalarında 1980-2008 yılları arasındaki dönemde seçilen 25 OECD ülkesi için eğitim ve ekonomik büyüme arasındaki uzun dönemli ilişkinin ne şekilde olduğunu belirlemesini amaçlamışlardır. Çalışmanın sonucunda ekonomik büyüme ve eğitim harcamaları arasında uzun dönemde karşılıklı şekilde anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca elde edilenlere göre kamu eğitim harcamaları ile ekonomik büyüme birbirlerini pozitif anlamda etkilerken bu karşılıklı etkileşimde ekonomik büyümenin etkisi kamu eğitim harcamalarından daha fazladır. Bu durum, devletlerin ekonomik büyüme ile kamu eğitim harcamalarına bütçelerinden daha fazla olacak şekilde kaynak ayırdığı, ekonomilerinin büyüdüğü dönemlerde kamu eğitim hizmetlerine talebin artması şeklinde yorumlandığı tespit edilmiştir.

Doğrul (2015) yaptığı çalışmada 1990-2001 yılları arasını kapsayan dönemde Türkiye geneli ve Türkiye’de yer alan 81 ilden en düşük ve en yüksek illerin yaptıkları eğitim harcamaları ile birlikte ekonomik büyüme durumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yapılan inceleme sonucunda Türkiye genelinde ve 81 ilde toplam, ilköğretim ve ortaöğretim harcamalarına ilişkin katsayıların, pozitif yönde ve istatistiksel yönden anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Kişi başına düşen GSYİH ile ilgili yapılan sıralamada gelir seviyesi çok düşük olan illerde ortaöğretim harcamalarının, gelir seviyesi çok yüksek olan illerde ise ilköğretim harcamalarının ekonomik büyümedeki etkisinin daha fazla olduğu bulunmuştur.

Gürel ve Kartal (2015) yaptıkları çalışmada Türkiye’deki eğitime erişim konusunda belirlenmiş değişkenler (ekonomik durum, cinsiyet, okuma yazma, bölge oranları temel alınarak durum tespitinin yapılmasını amaçlamışlardır. Araştırma sonucu tespit edilen verilere göre Türkiye’deki 2012 yılındaki eğitim harcamalarının 2011 yılındaki eğitim harcamalarına kıyasla daha düzensiz şekilde dağıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca farklı eğitim seviyelerine ait verilerde toplam, kız ve erkek okullaşma oranlarının gittikçe arttığı halde eğitim seviyeleri arttıkça okullaşma oranı gitgide azalmaktadır.

Önder (2016) yaptığı araştırmada Burdur'da bulunan 66 ortaokuldaki eğitim kaynakları incelenmiş ve okulların eğitime dair kaynaklarının TEOG puanları üzerinde ne gibi etkisinin olduğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma sonucundaki verilere göre araştırmaya katılan okulların sahip olduğu finansman kaynaklarının büyük bir çoğunluğunun öğrencilerin ailelerinden toplanan bağışlardan elde edildiği, TEOG ortalaması düşük olan okulların öğretmenlerin değişim hızının yüksek olduğu, okuldaki derslere giren öğretmenlerin okulun norm kadrolu branş öğretmenleri olma oranının düşük olması ile rehber öğretmen bulunma ve deneyimsiz öğretmenlerin olma oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca okulun sahip olduğu eğitim kaynaklarının TEOG puanlarında yordayıcı etkiye sahip olduğu, okullarda rehber öğretmenlerinin bulunmasının ve Türkçe ile fen derslerini norm kadrolu branş öğretmenleri tarafından işlenmesi TEOG ortalamalarının yüksek bir etkisi olduğu belirlenmiştir.

Yalçinkaya ve Kaya (2016) yaptıkları araştırmalarında ülkeleri ekonomik anlamda düşük, orta ve yüksek gelirli olmak üzere gruplandırmışlar ve 1991-2011 yılları arasındaki dönem için eğitimin ekonomik büyüme üzerinde ne şekilde etkisinin olduğunu belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışmanın sonucunda elde edilen verilere göre seçilen ülkelerin tamamında 1991-2011 döneminde eğitimin ekonomik büyümeye pozitif yönde ve anlamlı şekilde katkısı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ekonomik büyüme üzerinde eğitimin uzun dönemli ve pozitif yöndeki etkisinin büyüklüğünün, seçilen ülkelerdeki grupların elde ettikleri gelirlerin seviyeleri ile paralel olarak arttığı bulunmuştur. Bunlara ek olarak ülkelerdeki grupların düşük, orta ve yüksek gelirli olmak üzere farklı şekillerde gruplanmalarında da eğitimin nicelik ve nitelik boyutuyla etkin şekilde rol aldığı da ifade edilmiştir.

Ömür ve Giray (2016) yaptıkları çalışmada Türkiye'deki eğitim harcamalarını analiz etmiş, sonrasında ise OECD ülkeleri ile Türkiye'deki eğitim harcamalarını karşılaştırmayı amaçlamışlardır. Yaptıkları analiz sonucunda Türkiye'de eğitim harcamalarının son 10 yıl içinde arttığı fakat eğitim kurumlarına yapılan harcamaların gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYH) içindeki oranı, toplam eğitim harcamaları, yıllık öğrenci başına yapılan eğitim harcamaları ve eğitim kurumlarına yapılan harcamaların toplam kamu harcamaları içindeki oranı gibi ifadeler bakımından OECD ülkelerinden çok daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Uçan ve Yeşilyurt (2016) yaptıkları çalışmada 2006-2015 yılları aralığındaki verileri inceleyerek ekonomik büyüme ve eğitim harcamaları arasındaki ilişkiyi tespit etmişlerdir. Ekonomik büyüme ve eğitim harcamaları arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu bulunmuştur. Hata düzeltme modeli oluşturularak kısa vadedeki dalgalanmaların 6 yıl civarı bir sürede uzun dönem ortalamasına yaklaşacağı tespit edilmiştir. Bununla birlikte büyüme ve eğitim harcamaları arasında da çift yönlü bir ilişkinin olduğu ifade edilmiştir.

Gövdeli (2016) yaptığı çalışmasında 1923-2014 yıllarında Türkiye'deki ilköğretim seviyesine, lise seviyesine, meslek lisesine ve yükseköğretim seviyesine kayıtlı öğrenci sayılarının ekonomik büyümeyi ne şekilde etkilediğini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda elde edilen verilere göre ekonomik büyüme ve eğitim arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığı bununla birlikte ilköğretim, lise ve üniversite seviyelerindeki öğrenci sayısı ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli ilişkinin pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca ilköğretimde okuyan öğrenci sayısından ekonomik büyümeye, ekonomik büyümeden de lisede okuyan öğrenci sayısına doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi bulunmuştur.

Abdiyeva ve Çetintaş (2017) yaptıkları araştırmada 1995-2014 yılları arasındaki dönemi kapsayan yıllık verilerin kullanılmasıyla Kırgızistan'da yapılan kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasında bulunan uzun dönemli ilişki ve nedenselliği inceleyerek belirlemeyi amaçlamışlardır. Yapılan araştırmanın sonucunda Kırgızistan'da kamu harcamaları ve ekonomik büyüme değişkenleri arasında uzun dönemde tek yönlü şekilde nedensellik ilişkisinin olduğu ve Wagner kanununun Kırgızistan ekonomisi için geçerli olduğu tespit edilmiştir.

Çondur ve Cömertler-Şimşir (2017) yaptıkları çalışmada 1991-2016 yıllarında Türkiye'de yapılan eğitim harcamalarını ve bu harcamaların ekonomik büyüme ile gençlerdeki işsizlik oranları arasındaki ilişkinin tespit edilmesini amaçlamışlardır. Araştırmanın sonucunda GSYH'da eğitim harcamalarının payı arttığında genç işsizliğin arttığı, GSYH'daki büyümenin ise genç işsizliği azalttığı tespit edilmiştir.

Akıncı (2017) yaptığı araştırmada 2006-2017 yıllarında eğitim harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkilerinin belirlenmesi amacıyla Otoregresif Dağıtılmış Gecikme Modeli (ARDL) testi kullanılmıştır. Araştırmanın

sonuçlarına göre belirtilen dönem aralığında eğitim harcamaları ile ekonomik büyüme arasında uzun dönem için istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bununla birlikte ekonometrik analiz sonuçlarına göre eğitim harcamalarında ortaya çıkan %1 oranındaki bir artışın, ekonomik büyüme için uzun dönemde %0,86, kısa dönemde ise %0,23 oranında bir artışa sebep olacağı tespit edilmiştir.

Recepoğlu ve Zuhul (2017) yaptıkları çalışmada 2004-2014 yılları arasında Türkiye'nin illerindeki eğitime yapılan yatırımlar ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi Dinamik Panel Nedensellik analizi ile belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın sonucunda Türkiye'deki illerin tümünde eğitim yatırımları ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte Türkiye'deki iller, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyine göre alt gruplara ayrıldığında ise eğitim yatırımları ve bölgesel ekonomik büyüme arasında bulunan nedensellik ilişkisi ve yönü farklılık göstermektedir.

PISA ile ilgili araştırmalar. Turno (2004) araştırmasında İskandinav ülkelerindeki öğrencilerin sosyal, kültürel ve ekonomik durumları ile fen okuryazarlıkları arasındaki ilişkiyi PISA 2000 verilerini kullanarak tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla regresyon analizini kullanmıştır. Analiz sonucuna göre İskandinav ülkelerin tamamında öğrencilerin ekonomik ve sosyal durumları ile fen okuryazarlıkları arasındaki ilişki seviyelerinin düşük oranda olduğu belirlenmiştir. Buna karşın öğrencilerin kültürel zenginlik durumları ile fen okuryazarlıkları arasında güçlü bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Özer (2009) yaptığı çalışmada Türkiye'de öğrenim görmekte olan Türk öğrencilerin matematik ve fen okuryazarlığı durumlarını etkileyen faktörleri belirlemeyi amaçlamış ve bunun için PISA 2006 verilerini kullanmıştır. Uygulanan öğrenci anketlerinin temel bileşenlerinin tespit edilmesi için faktör analizi kullanılmıştır. Analiz sonucunda bilgisayar ve donanımı, eğitim materyalleri, ebeveynlerin özellikleri ve eğitime ayrılan zaman olmak üzere dört temel faktör belirlenmiş ve bu bileşenlerin Türk öğrencilerin matematik ve fen okuryazarlığı durumlarına etkisi incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda fen ve matematik okuryazarlığı üzerinde öğrencilerin ailelerinin özellikleri (anne ve babanın eğitim durumu ile evdeki kitap sayısı) ile bilgisayar ve donanım faktörlerinin olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte eğitim materyallerine sahip olmaları ile fen okuryazarlığı arasında pozitif yönde bir ilişki söz konusu iken matematik

okuryazarlığı ile eğitim materyallerine sahip olmaları arasında bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Sarıyer (2010) yaptığı araştırmada OKS-SBS sınavları ile PISA sonuçlarını değerlendirerek Türkiye'deki bireylere sağlanan fırsat eşitliğinin ne derecede olduğunu tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu amaçla TÜİK, OECD ve MEB'den elde edilen istatistiki veriler kullanılarak yorumlanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre PISA ve OKS-SBS sonuçlarında öğrencilerin gösterdikleri performansın cinsiyete ve bölgelere göre değiştiği, eğitim seviyesi yükseldikçe kız öğrencilerin okula gitme oranı düştüğü için fırsat eşitliğinin sağlanamadığı, öğretmen ve derslik sayısının aynı oranda artmadığı, OKS-SBS sınavlarının öğrencileri özel dersane, etüt merkezi vb. kurumlara yönlendirdiği, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel faktörlerin öğrencilerin akademik başarıları arasında anlamlı bir fark oluşturabildiği tespit edilmiştir.

Boztunç (2010) yaptığı araştırmada 2003 ve 2006 yıllarında uygulanan PISA öğrenci anketlerindeki bazı faktörlerin, öğrencilerin matematik ve fen bilimleri puanlarına etkisinin ne şekilde olduğu ve bu durumun üç yıllık süreç içerisinde değişip değişmediğini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda PISA 2003 ve PISA 2006'da ailenin eğitim düzeyi, bilgisayar ve donanım imkânları, çalışma ortamı olanağı, internetle iletişim kurma sıklığı gibi faktörlerin, matematik ve fen bilimleri başarılarını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bu başarılarını en çok etkileyen durumun PISA 2003'te sosyo-ekonomik durumu, PISA 2006'da ise ailenin eğitim seviyesinin olduğu belirlenmiştir. Buna karşın bilgisayar kullanım sıklığı ise 2003 ve 2006'daki uygulamalarda her iki dersi de negatif yönde etkilemiştir.

Erdağ, Taş ve Aydın (2011) yaptıkları çalışmada 2003 ve 2006 yıllarında uygulanan PISA sınavlarına katılan ülkelerdeki 15 yaşındaki öğrencilerin okuma becerileri sonuçlarının, okullardaki kaynakların ve velilerin sosyo-kültürel durumlarının karşılaştırarak incelenmesini amaçlamışlardır. Bu amaçla 2003 ve 2006 yıllarında OECD'nin yayınladığı PISA değerlendirme analiz raporları ile yayınları betimsel olarak incelenmiştir. Araştırmada Türkiye ve okuma becerisi anlamında başarılı olan beş OECD ülkesi (Finlandiya, Kore, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda) çalışma kapsamında yer almıştır. Araştırmanın sonucunda Türkiye'nin okuma yazma becerileri seviyesinin, diğer beş OECD ülkesinin

ortalama seviyesinin çok altında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin eğitim sisteminde okullara verilen kaynaklar, öğretim ortamlarının fiziksel durumu gibi faktörler incelendiğinde, OECD ülkelerindeki okullara kıyasla Türkiye'deki okullara daha az kaynak verildiği, sınıflardaki öğrenci mevcudunun fazla olduğu, öğretmen açığının bulunduğu ve öğretmenlerin düşük maaşlarla çalıştıkları belirlenmiştir. Buna ek olarak velilerin sosyal ve kültürel durumlarına bakıldığında OECD ülkelerindeki velilerin eğitim düzeylerinin Türk velilere göre daha yüksek olduğu, ortaöğretime devam eden öğrenci sayısının daha fazla olduğu, sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda dezavantajlı öğrencilerle avantajlı öğrencilerin başarıları arasında farkın çok daha az miktarda olduğu ifade edilmiştir.

Çelen, Çelik ve Seferoğlu (2011) yaptıkları çalışmalarında OECD tarafından uygulanmaya başlanan PISA çalışmalarının sonuçlarını eğitim politikalarının öğrenciler üzerindeki etkilerini belirlemek, öğrencilerin mevcut başarı durumlarının artmasını sağlamak, eğitimin kalitesini yükseltmek ve eğitimin sisteminin işlevselliğini artırmak için incelenmesini ve Türkiye'nin PISA sonuçlarına bakılarak eğitim sisteminin mevcut durumunun ne şekilde olduğunun belirlenmesini amaçlamışlardır. Bu amaçla 2003 ve 2009 PISA sonuçları karşılaştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda Türkiye'nin az da olsa gelişme gösterdiği tespit edilmiştir. Bu gelişmede öğrencilere ücretsiz verilen ders kitapları, kız çocuklarının okula devam etmesini sağlayan projeler, burslardan yararlanan öğrenci sayısındaki artış, 2005-2009 yılları arasında öğretim programlarında değişikliğin yapılması, FATİH Projesi, eğitim sırasında bilgi teknolojilerinin daha sık ve etkin olarak kullanılması gibi faktörlerin söz konusu gelişmeyi sağladığı ifade edilmiştir.

Korkmaz ve Şahin (2013) PISA sınavının 2009 yılına ait verilerini kullanarak yaptıkları çalışmalarında PISA sınavında başarılı olan (Çin-Şanghay, G.Kore), orta düzeyde başarılı olan (Fransa, Macaristan) ve az başarılı olan (Azerbaycan, Kırgızistan) ülkeler ile Türkiye'nin karşılaştırılmasını amaçlamışlardır. Yapılan araştırmanın sonuçlarında PISA sınavında başarı göstermiş olan ülkelerin insani ve genel gelişim seviyelerinin üst düzeyde olduğu fakat Türkiye'nin bu verilere bakıldığında başarılı ülkelerin daha gerisinde kaldığı tespit edilmiştir. Tüm bu veriler karşılaştırıldığında gelişmişlik düzeyi ile başarı arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğu söylenmiştir.

Aktan ve Akkutay (2014) yaptıkları çalışmalarında 2012 yılındaki PISA sınavına ait sonuç verilerini kullanarak OECD ülkeleri arasından PISA sınavında başarı göstermiş ilk on ülke ülkeden seçilmiş olan Kore, Japonya, Finlandiya, Estonya, İsviçre, Hollanda ve Türkiye'deki toplam yedi ülkenin okul öncesi eğitiminin hangi durumda olduğunu karşılaştırarak tespit etmeyi amaçlamışlardır. Bunun sonucunda OECD ülkelerinde okul öncesi eğitim zorunluluğu olmamasına rağmen, okul öncesi seviyesindeki okullaşma oranının çok yüksek olduğu ve kadınların istihdam oranı bu oran ile paralel şekilde ilerlediği tespit edilmiştir. Türkiye'de okul öncesi eğitim seviyesinde okullaşma oranı, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı, öğretmenlerin kariyer durumu, kişi başına yapılan harcama ve bütçe içinde eğitimin oranı ile ilgili verilerde OECD ülkeleriyle yapılan karşılaştırmada Türkiye en düşük seviyedeki değerlere sahiptir.

Döş ve Atalmış (2016) yaptıkları çalışmada OECD raporlarındaki ülkelerin eğitimlerine ait verilerin, söz konusu ülkelerin PISA sonuçlarını ne şekilde etkilediğini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Bu amaçla OECD ülkeleri arasında yer alan 26 ülkenin 2006, 2009 ve 2012 yıllarına ait verileri, regresyon analizi ve ANOVA kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda PISA matematik, fen ve okuma sonuçlarını anlamlı olarak etkileyen ortak faktörün öğretmen maaşları olduğu tespit edilirken sınıf başına düşen öğrenci sayısının ise matematik ve okuma sonuçlarını anlamlı olarak etkilediği belirlenmiştir. Kısacası öğretmen maaşı PISA uygulamalarına ait tüm sonuçları pozitif yönde etkilerken, sınıf başına düşen öğrenci sayısı matematik ve okuma puanlarını negatif yönde etkilemektedir.

Bölüm 3

Yöntem

Bu çalışma OECD ülkeleri ve Türkiye'deki eğitim harcamalarının zaman içindeki değişiminin ortaya konması, maliyetlerin saptanması ve eğilimlerin ortaya konmasına yönelik tasarlanan bir araştırmadır. Araştırmada yöntem olarak ise alanyazın incelemesi ve içerik analizi yapılmıştır. Bu araştırma OECD ülkeleri ile Türkiye'nin eğitim harcamalarının ne şekilde olduğunu karşılaştırarak ortaya koymayı amaçlanmıştır.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmada sözü edilen eğitim harcamaları seçilmiş OECD ülkelerindeki (2007- 2014 yılları içerisinde en yüksek ve en az harcama yapan dokuz ülke şeklindeki seçimler yapılacaktır) ve Türkiye'de yapılan eğitim harcamalarını kapsamaktadır. Çalışma grubunu 34 OECD ülkesi arasından seçilmiş olan, sekiz yılda eğitim düzeyine göre eğitim kurumlarına GSYİH'ya oran olarak en çok ve en az eğitim harcaması yapan dokuz OECD ülkesi ve Türkiye oluşturmaktadır. Bahsedilen eğitim harcamaları genel bütçe, GSYİH, öğrenci başına yapılan harcamalar olarak alt başlıklar şeklinde incelenmiştir. Bunlara ek olarak seçilen dokuz OECD ülkesindeki ve Türkiye'deki yapılan eğitim harcamalarının akademik başarıyı ne şekilde etkilediği de araştırmanın içerdiği alt başlıklardan bir diğeridir. Belirtildiği üzere elde edilen veriler sınırlıdır ve son sekiz yıldaki verileri kapsamaktadır.

En fazla eğitim harcaması yapan beş ülke sırasıyla aşağıdaki gibidir:

- İngiltere
- Yeni Zelanda
- Danimarka
- Norveç
- ABD (Amerika Birleşik Devletleri)

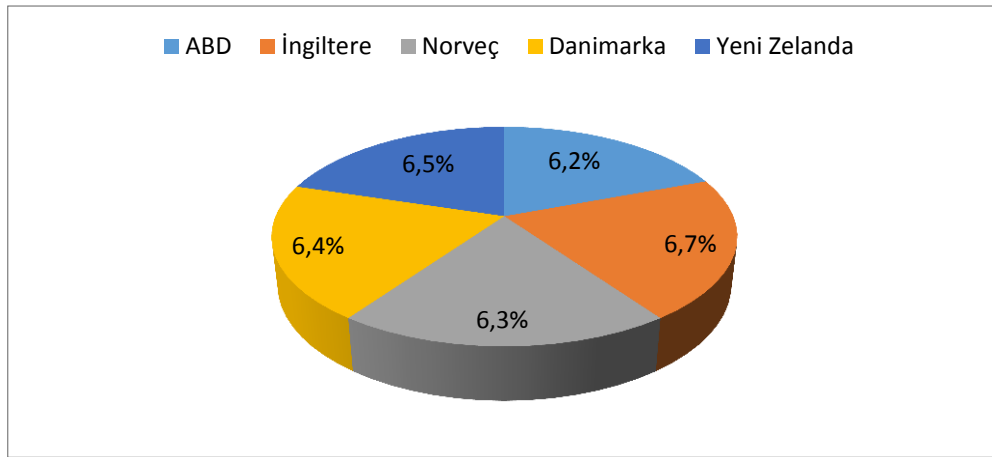
En az eğitim harcaması yapan dört ülke sırasıyla aşağıdaki gibidir:

- Almanya

- İtalya
- Çek Cumhuriyeti
- Macaristan

OECD ülkelerinden son sekiz yıl içerisinde en çok harcama yapan dokuz ülke ve Türkiye'nin yüzdeler grafikleri aşağıda belirtilmiştir. Bu grafikler OECD raporlarında yer alan son sekiz yıl içerisindeki verileri kapsamaktadır. Grafikler 2013 yılındaki eğitim düzeyine göre eğitim kurumlarına GSYİH'ya oran olarak en çok harcama yapan beş ülke ve Türkiye'nin verilerine bakılarak oluşturulmuştur.

Eğitim düzeyine göre eğitim kurumlarına GSYİH'ya oran olarak en çok eğitim harcaması yapan beş OECD ülkesi ve Türkiye'nin yüzdeler grafiği aşağıdaki gibidir:

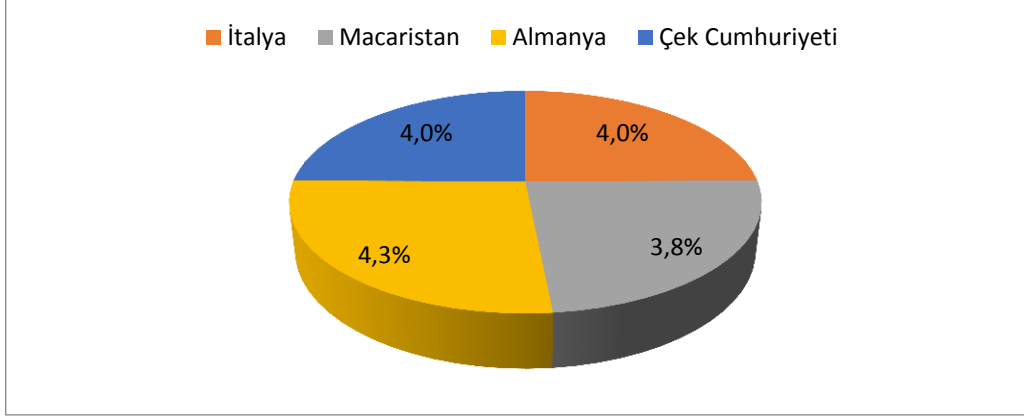
Şekil 3. GSYİH'ya göre OECD ülkeleri içinde en çok eğitim harcaması yapan beş ülke (%)

Şekil 3'te seçilen OECD ülkeleri arasında eğitim için en çok harcama yapan beş ülke yer almaktadır. Ülkeler için verilen yüzde değerleri ise 2013 yılında GSYİH'ya göre yapılan eğitim harcamalarının yüzdeler karşılığını göstermektedir. GSYİH içinde eğitime en çok pay ayıran OECD ülkeleri olarak seçilen beş ülkenin sıralaması şu şekildedir: İngiltere (%6,7), Yeni Zelanda (%6,5), Danimarka (%6,4), Norveç (%6,3), ABD (%6,2).

Aşağıdaki grafikler ise OECD ülkeleri içerisinde son sekiz yıl içerisinde en az harcama yapan beş ülke ve Türkiye'nin yüzdeler grafikleri aşağıda belirtilmiştir. Bu grafikler OECD raporlarında yer alan son sekiz yıl içerisindeki verileri kapsamaktadır. Grafikler 2013 yılındaki eğitim düzeyine göre eğitim kurumlarına

GSYİH'ya oran olarak en az harcama yapan beş ülke ve Türkiye'nin verilerine bakılarak oluşturulmuştur.

Eğitim düzeyine göre eğitim kurumlarına GSYİH'ya oran olarak en az eğitim harcaması yapan dört OECD ülkesi ve Türkiye'nin yüzdesel grafiği aşağıdaki gibidir:

Şekil 4. GSYİH'ya göre OECD ülkeleri içinde en az eğitim harcaması yapan dört ülke (%)

Şekil 4'te seçilen OECD ülkeleri arasında eğitim için en az harcama yapan dört ülke yer almaktadır. Ülkeler için verilen yüzde değerleri ise 2013 yılında GSYİH'ya göre yapılan eğitim harcamalarının yüzdelik karşılığını göstermektedir. GSYİH içinde eğitime en az pay ayıran OECD ülkeleri olarak seçilen dört ülkenin sıralaması şu şekildedir: Almanya (%4,3), Çek Cumhuriyeti ve İtalya (%4), Macaristan (%3,8).

Bunlara ek olarak çalışma grubunda yer alan bir diğer ülke olan Türkiye'nin ise 2013 GSYİH içinde eğitime ayırdığı pay %5'tir. Türkiye'nin eğitim için ayırdığı bu pay ile 2013 GSYİH içinde eğitime en çok ve en az pay ayıran ülkeler arasında bir paya sahip olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Süreci

Bu araştırmada OECD ülkeleri ve Türkiye'de eğitim harcamalarının ne kadar olduğu çeşitli alt başlıklarla (genel bütçe, GSYİH, öğrenci başına düşen harcamalar) tespit edilerek, OECD ülkeleri ve Türkiye arasında karşılaştırması yapılmıştır. Bu kapsamda OECD raporları ve MEB bütçe raporları kullanılmıştır. Bununla birlikte PISA sonuçları için de OECD raporları arasında yer alan PISA

sonuçlarından ve MEB'in PISA raporlarından yararlanılmıştır. Raporlarda yer alan veriler, araştırmanın ana problemi alt problemlerine göre gruplandırılarak tablo halinde verilmiştir. Araştırmada kullanılan veriler bu rapordan elde edilmiştir. Elde edilmiş olan veriler son sekiz yılda oluşan tabloyu ortaya koymuş ve eğilimlerin ne şekilde olduğunu göstermiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, son sekiz yılda OECD ve MEB Bütçe raporlarında belirtilen genel bütçe, GSYİH ve öğrenci başına ayrılan harcama miktarı ile ilgili veriler, araştırmanın verilerini oluşturmuştur. Bu verilerden OECD ülkelerine ait olanların raporları OECD'ye ait olan internet sitesindeki (<https://www.oecd.org/>) "Education at a Glance"de yer alan eğitim harcamaları bölümünden (Chapter B- Financial and Human Resources Invested In Education) elde edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'na ait Bütçe raporları ise MEB'in Strateji Geliştirme Başkanlığı'na ait olan internet sitesinden (<http://sgb.meb.gov.tr/www/dokumanlar/icerik/30>) sağlanmıştır. Ayrıca akademik başarı ve eğitim harcamaları arasındaki ilişkinin belirlenebilmesi için OECD raporlarında yer alan PISA 2012 Matematik Okuryazarlığı ve 2015 Fen Okuryazarlığı ile öğrenci başına yapılan eğitim harcamalarını içeren regresyon grafikleri incelenmiştir. Bu sonuçlar OECD'ye ait olan internet sitesinden elde edilmiştir (<https://www.oecd.org/>). Bu sitelerin veri tabanlarından araştırmaya konu olan ilgili veri setleri indirilmiştir.

OECD veri tabanlarından ve Milli Eğitim Bakanlığı Bütçe Raporları'ndan elde edilen genel bütçe, GSYİH ve öğrenci başına ayrılan harcama miktarlarına ait veriler 2007-2014 yıllarını kapsayacak şekilde seçilen ülkeler bazında (İngiltere, Yeni Zelanda, Danimarka, Norveç, ABD (Amerika Birleşik Devletleri), Almanya, İtalya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan) tablo haline getirilmiştir. Tablolardaki veriler alt problemlere göre şekillendirilerek gruplandırılmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler üç ana gruba ayrılmıştır. Bu gruplardan birinci gruba giren veriler, ilk sıradaki alt problem olan "OECD ülkelerinde ve Türkiye'de genel bütçe içinde eğitimin payı nedir?" sorusuna cevap vermek amacıyla OECD ülkeleri ve Türkiye'de son sekiz yıla ilişkin eğitim harcamalarının genel bütçe

içindeki payı ile ilişkilidir. Bu alt problemle ilişkili olan alt başlıklar belirlenmiştir. Belirlenen bu alt başlıklara göre alt problem daha ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Bu alt başlıklar şu şekildedir:

- 2007-2014 yılları arasında genel bütçe içinde eğitim seviyelerine göre eğitimin payı ne kadardır?
- 2007-2014 yılları arasında genel bütçe içinde eğitime özel ve kamu katkısı ne şekildedir?

Bu verilerin analizi ile genel bütçedeki eğitim harcamalarının yeri ve bu konudaki eğilimlerin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

İkinci gruba giren veriler, “OECD ülkelerinde ve Türkiye’de GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) içinde eğitimin payı nedir?” şeklindeki ikinci alt probleme hizmet etmekte olup OECD ülkeleri ve Türkiye’de son sekiz yıl içinde GSYİH içinde eğitime ayrılan payın ne kadar olduğu ile ilişkilidir. Bu alt problem de alt başlıklara ayrılmıştır. Bu başlıklar şu şekildedir:

- GSYİH’nın 2007-2014 yılları arasında dağılımı nasıldır?
- GSYİH’nın 2007-2014 yılları arasında eğitim seviyelerine göre dağılımı nasıldır?
- GSYİH’nın 2007-2014 yılları arasında kamu ve özel sektördeki katkısına göre dağılımı nasıldır?

Bu verilen analizi ile GSYİH içindeki harcamaların ne kadarının eğitim harcamaları için olduğu saptanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü gruba giren veriler, “OECD ülkelerinde ve Türkiye’de öğrenci başına yapılan harcamalar ne kadardır?” şeklindeki alt problemine cevap aramak amacıyla OECD ülkeleri ve Türkiye’de son sekiz yıl içinde öğrenci başına yapılan harcamaların ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde ne kadar olduğu ile ilişkilidir. Bu alt başlık kendisiyle ilişkili olan alt başlıklara ayrılmıştır. Bu başlıklar şu şekilde belirlenmiştir:

- 2007-2014 yılları arasında ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde öğrenci başına düşen toplam harcama ne kadardır?

- 2007-2014 yılları arasında ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde öğrenci başına düşen harcama eğitim seviyesine göre nasıldır?

Bu verilerin analizi ile eğitimin iki farklı seviyesindeki (ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerindeki) öğrenci başına yapılan harcamaların ne kadar olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Dördüncü gruba giren veriler ise, çalışmanın dördüncü ve son alt problemi olan “Eğitim harcamaları ile akademik başarı arasında nasıl bir ilişki vardır?” sorusuna cevap vermek amacıyla PISA sonuçlarına bakılarak eğitimde yapılan harcamaların ve öğrencilerin akademik başarısının durumunun belirlenmesine yöneliktir. Bunun için OECD raporlarında yer alan PISA 2012 Matematik Okuryazarlığı ve PISA 2015 Fen Okuryazarlığı puanları ile öğrenci başına yapılan eğitim harcamalarının karşılaştırmasını içeren regresyon analizlerinde yer alan veriler incelenmiştir.

Bölüm 4

Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın bu bölümünde problem cümlesine ve dört araştırma problemine ilişkin verilere dayalı olarak elde edilen bulgular yer almaktadır. Bu bağlamda genel bütçe içindeki eğitim harcamaları içindeki eğitim harcamalarının payı şeklindeki alt probleme ilişkin veriler ilk bölümde yer alırken, GSYİH içindeki eğitim harcamalarının payını içeren alt probleme ilişkin veriler ikinci bölümde bulunmaktadır. Öğrenci başına yapılan eğitim harcamaları ile ilgili alt probleme ait veriler ise üçüncü bölümünde yer alırken, son alt problem olan akademik başarı ve eğitim harcamaları arasındaki ilişkiyi açıklayan veriler ise dördüncü bölümde sunulmaktadır.

Genel Bütçe İçindeki Eğitim Harcamaları

Bu bölümde genel bütçe içindeki eğitim harcamaları “yıllara göre dağılım, ilköğretim ve ortaöğretim seviyesine göre dağılım ile kamu harcamaları ve özel harcamalara göre dağılım” şeklinde üç temel kategoriye ayrılarak tablolştırılmıştır. Bu bölümde seçilen OECD ülkeleri ile Türkiye’nin genel bütçeleri içinde eğitime ne kadar pay ayırdıklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Alt probleme ilişkin veriler Tablo 2, Tablo 3 ve Tablo 4’te ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Tablo 2

Genel Bütçe İçinde Eğitim Harcamalarının Payı (Satın Alma Gücü Paritesine Göre ABD Doları: \$)

Yıllar Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
İngiltere	11.7	M	11.3	M	M	11.5	12.1	12.5
Yeni Zelanda	18.1	M	21.2	M	M	18.5	18.4	18.7
Danimarka	15.4	13.3	15.1	13.1	12.4	12.2	12.8	13.5
Norveç	16.4	14.4	15.7	13.8	13.4	13.4	13.2	13.0
ABD	14.1	12.3	13.1	11.6	11.6	11.7	11.6	11.8
Almanya	10.3	9.2	10.5	9.4	9.7	9.6	9.4	9.4
Çek Cumhuriyeti	9.9	8.2	9.8	8.1	8.5	8.1	8.0	7.8
İtalya	9.0	8.2	9.0	7.9	7.5	7.2	7.3	7.1
Macaristan	10.4	8.3	10.0	7.8	7.6	6.9	6.7	7.3
Türkiye	M	8.1	M	8.6	11.6	12.0	12.1	12.4
OECD Ortalaması	13.0	11.2	13.0	11.1	11.3	11.2	11.3	11.3

M: Missing value (Eksik değer)

Kaynak: (OECD 2010; OECD 2012; OECD 2017)

Tablo 2’de OECD ülkelerinin ve Türkiye’nin genel bütçe içinde eğitime ayırdıkları pay oransal olarak gösterilmektedir. 2007-2014 yıllarına ait ortalamalar tabloda ifade edilmiştir. Ülkeler arasında eğitime ayrılan pay incelendiğinde bu payın %19 civarı ile en yüksek olduğu ülkenin Yeni Zelanda, %8 civarı ile en düşük olduğu ülkenin ise İtalya olduğu tespit edilmiştir. Yeni Zelanda’nın ardından eğitime yüksek pay ayıran ülkeler sırasıyla şu şekildedir: Norveç, Danimarka, ABD, İngiltere, Türkiye. Eğitime en az pay ayıran ülkeler ise sırasıyla Almanya, Çek Cumhuriyeti, İtalya ve Macaristan şeklindedir. OECD ortalamalarının %11 civarında seyrettiği görülmektedir. Türkiye’nin ise 2011 yılına kadar (%8 civarı) OECD ortalamasının altında kaldığı, 2011 yılından itibaren (%12 civarı) ortalamasının üzerinde seyrettiği belirlenmiştir. Bununla birlikte genel bütçe içerisinde eğitime en az pay ayıran ülkelerin (Almanya, Çek Cumhuriyeti, İtalya ve Macaristan) 2005 yılından 2014 yılına kadar geçen süreçte OECD ortalamasının üzerine çıkmadığı görülmektedir. Bununla birlikte Türkiye’nin sürekli artan şekilde pay ayırdığı belirlenmiştir. Ömür ve Giray (2016)’ın yaptığı araştırma sonucunda da Türkiye’de eğitim harcamalarının son 10 yılda arttığı belirlenmiştir. Genel bütçe içinde eğitime ayrılan pay yıllara göre incelendiğinde ise 2007 yılında ayrılan payın en yüksek olduğu ülkenin Yeni Zelanda (%18,1), 2008 yılında Norveç (%14,4), 2009 yılında Yeni Zelanda (%21,2), 2010 yılında Norveç (%13,8), 2011 yılında Norveç (%13,4), 2012 yılında Yeni Zelanda (%18,5), 2013 yılında Yeni Zelanda (%18,4) ve 2014 yılında Yeni Zelanda (%18,7) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3

Genel Bütçe İçinde İlköğretim ve Ortaöğretim Harcamalarının Payı (%)

Yıllar Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
İngiltere	8.9	8.7	9.0	9.4	8.8	8.8	8.8	9.5
Yeni Zelanda	11.7	11.8	14.1	13.1	14.6	13.2	14.6	13.2
Danimarka	9.2	8.9	8.7	8.9	8.1	8.6	8.1	9.3
Norveç	9.9	9.6	9.6	9.4	9.1	9.0	9.1	8.1
ABD	9.9	9.7	9.3	8.6	9.2	8.1	9.2	8.3
Almanya	6.6	6.5	6.6	M	6.7	6.7	6.7	6.5
Çek Cumhuriyeti	6.1	6.1	6.2	6.1	6.2	6.1	6.2	5.9
İtalya	6.4	6.7	6.5	6.4	6.1	5.8	6.1	5.6
Macaristan	6.6	6.3	6.0	5.9	5.4	5.3	5.4	5.8
Türkiye	M	M	M	6.5	6.3	M	6.3	7.8
OECD Ortalaması	9.0	8.7	8.7	8.6	8.4	8.3	8.4	8.3

M: Missing value (Eksik değer)

Kaynak: (OECD 2010; OECD 2011; OECD 2012; OECD 2013a; OECD 2014; OECD 2015; OECD 2016; OECD 2017)

Tablo 3 'te OECD ülkelerinin ve Türkiye'nin genel bütçe içinde eğitime ayrılan payın ne kadarının ilköğretim, ortaöğretim ve ortaöğretim sonrası eğitim için ayrıldığı gösterilmiştir. Bu anlamda ülkeler arasında Yeni Zelanda'nın en yüksek pay olan %14 civarında seyrettiği, Macaristan'ın ise %5-6 civarı ayırdığı pay ile en düşük paya sahip olduğu tespit edilmiştir. OECD ortalamasının %8'lerde olduğu görülürken, araştırmada seçilmiş ülkelere Almanya, Çek Cumhuriyeti, İtalya, Macaristan ve Türkiye'nin elde edilen veriler ışığında 2007 yılından 2014 yılına kadar geçen süreçte OECD ortalamasının üzerinde hiç olmadığı tespit edilmiştir. Buna ek olarak tabloda yer alan ülkelerin ilköğretim, ortaöğretim ve ortaöğretim sonrası eğitim için ayırdığı payın yıllara göre değişimi incelendiğinde sabit bir değişimin olmadığı, sürekli artış-azalış şeklinde dalgalanmaların olduğu tespit edilmiştir. Genel bütçede eğitime ayrılan payın eğitim seviyesine göre dağılımı yıllara göre incelendiğinde 2007 yılında payın en yüksek olduğu ülkenin Yeni Zelanda (%11,7) olduğu belirlenmiş ve 2007 yılı dışında 2014 yılına kadar olan süreçte Yeni Zelanda belirgin bir farkla (%13-14 civarı oranla) ilköğretim, ortaöğretim ve ortaöğretim sonrası eğitim için diğer ülkelere daha fazla pay ayırmıştır.

Tablo 4

Toplam Eğitim Harcamaları İçinde Kamu ve Özel Harcamaların Payları (%)

	Kamu Harcamalarının Payı								Özel Harcamaların Payı							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
İngiltere	120	90	133	109	120	121	134	132	264	M	283	M	M	M	M	M
Yeni Zelanda	100	M	131	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M	M
Danimarka	116	91	121	109	100	110	108	107	101	90	139	111	120	132	135	114
Norveç	114	89	127	106	105	105	109	100	M	A	M	A	A	A	A	A
ABD	121	101	126	99	96	94	94	96	124	109	118	92	95	91	89	110
Almanya	101	93	106	107	107	105	105	98	93	103	102	97	96	99	97	97
Çek Cumhuriyeti	133	96	145	105	108	108	105	101	150	100	159	100	102	102	102	99
İtalya	103	107	108	93	89	85	85	88	153,8	92	146	109	118	134	121	168
Macaristan	151	113	128	88	83	79	76	105	M	M	M	M	M	M	M	M
Türkiye	M	84	M	121	123	136	163	147	M	M	M	M	M	M	M	M
OECD Ortalaması	121	97	131	105	104	105	106	103	147	99	171	102	106	110	116	113

M: Missing value (Eksik değer)

Kaynak: (OECD 2010; OECD 2012; OECD 2017)

Tablo 4' te genel bütçe içinde eğitime ayrılan payın ne kadarının kamu katkısı ne kadarının özel katkı olduğu gösterilmiştir. Bu bağlamda öncelikle genel bütçe içinde eğitime ayrılan payın kamu harcaması kısmına bakıldığında OECD ortalamasındaki değişim endeksinin yaklaşık 120 civarında seyrettiği görülmektedir. Genel bütçe içinde eğitime ayrılan payın değişim endeksinin kamu katkısı oranının yıllara göre dağılımına bakıldığında ülkelerin değerlerinde dalgalanmalar olduğu belirtilmiştir. Kamu katkısının yıllara göre dağılımı incelendiğinde, genel bütçe içinde en fazla değişim endeksine sahip kamu katkısı olan ülkelerin 2007 yılında Macaristan (151), 2008 yılında Macaristan (113), 2009 yılında Çek Cumhuriyeti (145), 2010 yılında Türkiye (121), 2011 yılında Türkiye (123), 2012 yılında Türkiye (136), 2013 yılında Türkiye (163) ve 2014 yılında Türkiye (147) olduğu tespit edilmiştir. Veriler incelendiğinde 2010 yılından itibaren Türkiye'nin eğitim harcamalarında kamu harcamalarının yani kamu bütçesinin katkısı büyüktür. Eğitim harcamaları yarı kamusal mal olarak ifade edilmekte fakat az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde de eğitim için yapılması gereken harcamaların kamusal kaynaklardan sağlanması gerekmektedir. Bu durumun sebeplerinden biri olarak az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin vatandaşlarına eğitim için fırsat eşitliğini sağlaması gerektiği söylenebilir (Çetin, 2014).

Genel bütçe içinde eğitime ayrılan payın özel katkı bölümünün değişim endeksine bakıldığında ise OECD ortalamasının yaklaşık 120 civarında olduğu görülmüştür. Genel bütçe içinde eğitime ayrılan pay içindeki özel katkı oranının değişim endeksinin yıllara göre değişimine bakıldığında ülkelerin sağladığı özel katkı payı değişim endeksinin her yıl değişkenlik gösterdiği belirtilmiştir. Eğitime verilen özel katkı paylarının değişim endeksinin yıllara göre dağılımı incelendiğinde, genel bütçe içinde özel katkı payında en fazla değişim endeksine sahip ülkelerin 2007 yılında İngiltere (264), 2008 yılında ABD (109), 2009 yılında İngiltere (283), 2010 yılında Danimarka (111), 2011 yılında Danimarka (120), 2012 yılında İtalya (134), 2013 yılında Danimarka (135) ve 2014 yılında İtalya (168) olduğu tespit edilmiştir.

GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla) İçindeki Eğitim Harcamaları

Bu başlık altında GSYİH içindeki eğitim harcamaları “yıllara göre dağılım, ilköğretim ve ortaöğretim seviyesine göre dağılım ile kamu harcamaları ve özel

harcamalara göre dağılım” şeklinde üç temel kategoriye ayrılarak tablolaştırılmıştır. Bu bölümde seçilen OECD ülkeleri ile Türkiye'nin GSYİH içinde eğitime ne kadar pay ayırdıklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Alt probleme ilişkin veriler Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo 7’de ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Tablo 5

GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) İçinde Eğitim Harcamalarının Payı(%)

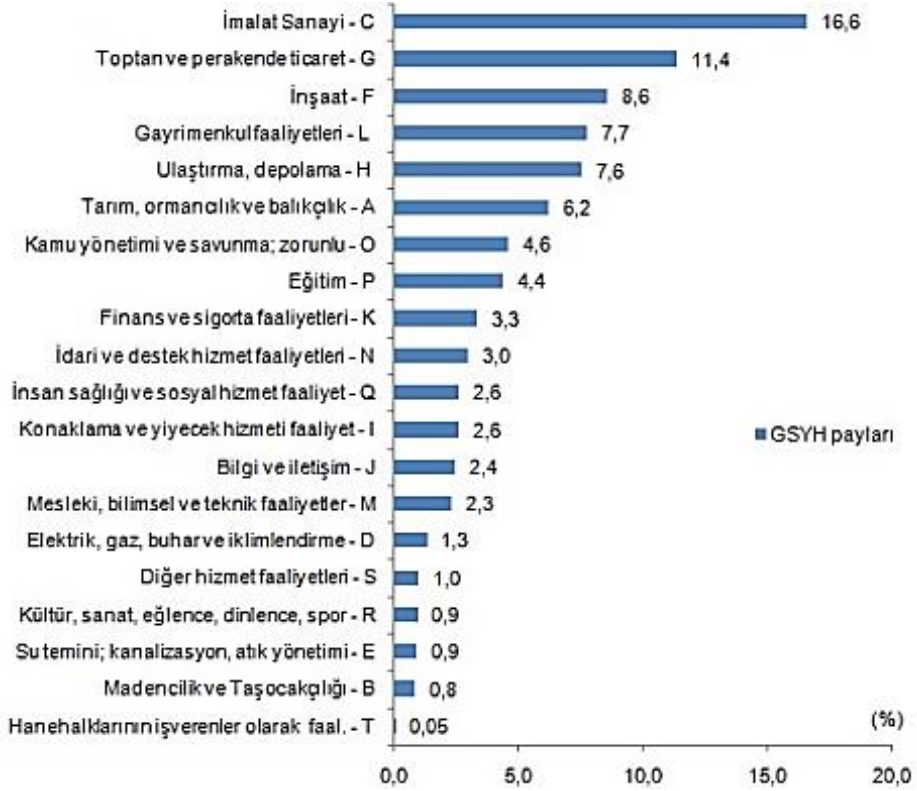
Yıllar Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
İngiltere	5.8	M	6.0	M	M	6.2	6.7	6.6
Yeni Zelanda	5.9	M	7.4	M	M	6.7	6.4	6.4
Danimarka	7.1	5.8	7.9	6.2	5.8	6.0	6.1	6.3
Norveç	5.5	6.4	6.2	6.5	6.4	6.2	6.3	6.2
ABD	7.6	6.4	7.3	6.7	6.6	6.5	6.2	6.2
Almanya	4.7	4.2	5.3	4.5	4.4	4.3	4.3	4.3
Çek Cumhuriyeti	4.6	3.6	4.8	3.9	4.1	4.2	4.0	3.9
İtalya	4.5	4.1	4.9	3.9	3.8	3.9	4.0	4.0
Macaristan	4.9	0.0	4.8	M	M	3.8	3.8	3.8
Türkiye	M	M	M	M	5.0	4.9	4.8	4.9
OECD Ortalaması	5.7	4.9	6.2	5.2	5.1	5.2	5.2	5.2

M: Missing value (Eksik değer)

Kaynak: (OECD 2010; OECD 2012; OECD 2017)

Tablo 5’te seçilmiş OECD ülkeleri ile Türkiye'nin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) içinde eğitime ayrılan payın ne kadar olduğu gösterilmiştir. Bu bağlamda OECD ortalamasının %5 civarında olduğu belirlenmiştir. İngiltere, Yeni Zelanda, Danimarka, Norveç ve ABD'nin %6 civarında paya sahip olduğu ve OECD ortalamasının üzerinde seyrettiği tespit edilmiştir. OECD ortalamasının üzerinde Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) içinde eğitime pay ayıran ülkeler arasında ABD'nin en yüksek pay oranına sahip olduğu görülmüştür. Buna ek olarak Almanya, Çek Cumhuriyeti, İtalya, Macaristan ve Türkiye'nin Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) içinde eğitime ayrılan payın %4-4,5 civarında olduğu ve OECD ortalamasının altında kaldığı ifade edilmiştir. Pamuk ve Bektaş (2014)'in da belirttiği şekilde Türkiye’de son on yılda GSYİH içindeki eğitim için ayrılan payı miktarı artmakta iken oranının hala düşük seviyelerde kalmıştır. OECD ortalamasının altında paya sahip olan ülkeler arasından da Macaristan'ın en düşük paya sahip olduğu görülmektedir. Yıllara göre incelendiğinde ise 2007 yılında Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) içinde eğitime ayrılan payın en yüksek olduğu ülkenin ABD (%7,6), 2008 yılında Norveç ve ABD (%6,4), 2009 yılında Danimarka (%7,9), 2010 yılında ABD (%6,7), 2011 yılında ABD (%6,6), 2012 yılında Yeni Zelanda (%6,7), 2013 yılında İngiltere (%6,7) ve 2014 yılında İngiltere (%6,6)

olduğu tespit edilmiştir. Bu yıllara bakıldığında Türkiye 2007-2014 aralığında yüksek pay ayıran ülkeler arasında görülmemiştir. Bunun sebebi ise TÜİK 2016 verilerinden de görüldüğü gibi özellikle son zamanlarda başka sektörler ayrıl原因 eğitim payından fazla olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Bu duruma TÜİK (2017) haber bülteninde yer alarak 2016 GSYH paylarını belirten aşağıdaki grafikte yer alan sektörler örnek verilebilir:

Şekil 5. GSYH içindeki farklı sektörlerin cari fiyatlarla payları, 2016

Bu grafikte de görüldüğü gibi GSYH içinde eğitime ayrılan pay imalat sanayi, toptan ve perakende ticaret, inşaat, gayrimenkul faaliyetleri vb. sektörlerden yüzde olarak daha az seviyededir.

Tablo 6

GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla) İçinde İlköğretim ve Ortaöğretimin Payı (%)

Yıllar	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ülkeler								
İngiltere	4.3	4.2	4.5	4.8	4.7	4.5	4.8	4.8
Yeni Zelanda	4.8	4.3	4.9	4.8	5.2	4.8	4.5	4.4
Danimarka	4.3	4.3	4.7	4.8	4.4	4.7	4.7	4.8
Norveç	3.7	5.0	4.2	5.1	4.9	4.6	4.7	4.7
ABD	4.1	4.1	4.3	4.1	3.7	3.7	3.5	3.5
Almanya	2.9	2.9	3.2	M	3.0	2.9	2.8	2.8
Çek Cumhuriyeti	2.7	2.7	2.8	2.8	2.9	2.8	2.7	2.7
İtalya	3.1	3.3	3.2	3.1	3.1	2.9	3.0	3.0
Macaristan	3.0	2.8	2.8	2.7	2.5	2.5	2.4	2.6
Türkiye	M	M	M	2.5	2.7	3.0	3.3	3.2
OECD Ortalaması	3.6	3.7	3.9	3.9	3.7	3.7	3.7	3.6

M: Missing value (Eksik değer)

Kaynak: (OECD 2010; OECD 2012; OECD 2016; OECD 2017)

Tablo 6'da GSYİH içinde eğitime ayrılan payın ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde ne şekilde değiştiği gösterilmiştir. OECD ortalamasının (%3,5-4) aralığında olduğu belirlenmiştir. GSYİH içinde ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerindeki eğitime ayrılan payın yıllara göre dağılımına bakıldığında ülkelerin değerlerinde dalgalanmalar olduğu görülmektedir. Yıllara göre ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde GSYİH içinde en yüksek paya sahip ülkelerin; 2007 yılında Yeni Zelanda, 2008 yılında Norveç, 2009 yılında Yeni Zelanda, 2010 yılında Norveç, 2011 yılında Yeni Zelanda, 2012 yılında Yeni Zelanda, 2013 yılında İngiltere, 2014 yılında ise İngiltere ve Danimarka olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak GSYİH içinde ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde en çok harcama oranına sahip olan ülkenin Yeni Zelanda (%4,5-5) aralığında, en az harcama oranına sahip ülkenin ise Macaristan (%2,5-3) aralığında olduğu tespit edilmiştir. Türkiye ise %3 oranına yakın bir değerle OECD ortalamasının altında kalmıştır. Fakat Türkiye'nin GSYİH içinde ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerindeki eğitim için ayrılan payın, seçilen ülkeler arasında bulunan Almanya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'dan daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Türkiye'nin, seçilen diğer OECD ülkeleri arasında (Almanya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan hariç) ilköğretim ve ortaöğretim seviyeleri için yaptığı harcama oranının düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun sebepleri arasında Barro (1991)'nin yaptığı araştırma sonucu açıklayıcı bir etkiye sahip olabilir. Çünkü Barro'nun araştırmasının sonucunda eğitim faaliyetlerinin ülkelerin ekonomik büyümesini etkilediği belirlenmiş olup bu etkinin ilköğretim seviyesine kıyasla ortaöğretimde daha fazla etkinin olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple ülkeler

çoğunlukla ilköğretim seviyesi yerine ortaöğretim ve yükseköğretim seviyelerine daha çok harcama yapma düşüncesinde olabilirler. Bu durum, tabloda da görüldüğü gibi ilköğretim ve ortaöğretim seviyeleri için yapılan toplam harcama oranının düşük seviyede kaldığını gösterebilir. Ayrıca TÜİK (2015) ve TÜİK (2017)'de eğitim harcamaları istatistiklerinde de belirtildiği gibi eğitim harcamalarındaki artış genellikle ortaöğretim ve yükseköğretim seviyelerinde olmaktadır.

Tablo 7

GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla) İçinde Kamu ve Özel Harcamaların Payı (%)

Ülkeler	Yıllar	Kamu Harcamalarının Payı							Özel Harcamaların Payı								
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
İngiltere		5.2	5.1	5.3	5.9	5.6	5.2	5.2	4.8	0.6	0.6	0.7	0.6	0.8	1.0	1.5	1.9
Yeni Zelanda		4.8	5.4	6.1	6.0	6.3	5.4	4.8	4.7	1.2	1.2	1.3	1.3	1.2	1.5	1.7	1.7
Danimarka		6.6	6.5	7.5	7.6	7.5	M	6.1	6.3	0.5	0.6	0.3	0.4	0.4	M	0.2	0.2
Norveç		5.4	7.3	6.1	7.5	7.3	6.5	6.2	6.1	M	M	M	M	M	0.0	0.1	0.1
ABD		5.0	5.1	5.3	5.1	4.7	4.7	4.2	4.2	2.6	2.1	2.1	2.2	2.2	1.7	2.0	2.1
Almanya		4.0	4.1	4.5	M	4.4	4.3	3.7	3.7	0.7	0.7	0.8	M	0.7	0.1	0.6	0.6
Çek Cumhuriyeti		4.1	3.9	4.2	4.1	4.4	4.0	3.5	3.4	0.5	0.6	0.6	0.6	0.6	0.4	0.5	0.5
İtalya		4.1	4.5	4.5	4.3	4.2	3.7	3.7	3.6	0.4	0.3	0.4	0.4	0.4	0.2	0.3	0.4
Macaristan		4.9	4.8	4.8	4.6	4.4	3.6	3.1	3.4	M	M	M	M	M	0.5	0.7	0.4
Türkiye		M	M	M	M	M	3.8	4.3	3.9	M	M	M	M	M	0.6	0.7	0.1
OECD Ortalaması		4.8	5.0	5.4	5.4	5.3	4.7	4.5	4.4	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	0.7	0.7	0.8

M: Missing value (Eksik değer)

Kaynak: (OECD 2010; OECD 2011; OECD 2012; OECD 2013a; OECD 2014; OECD 2015; OECD 2016; OECD 2017)

Tablo 7'de GSYİH içinde eğitime ayrılan payın ne kadarının kamu harcaması ne kadarının özel harcama olduğu gösterilmiştir. Bu bağlamda öncelikle GSYİH içinde eğitime ayrılan payın kamu harcamaları bölümüne bakıldığında OECD ortalamasının (%5) civarında seyrettiği görülmektedir. GSYİH içinde eğitime ayrılan payın kamu harcamalarının oranının yıllara göre dağılımına bakıldığında ülkelerin değerlerinde dalgalanmalar olduğu belirtilmiştir. Kamu harcamalarının yıllara göre dağılımı incelendiğinde, GSYİH içinde kamu katkısına sahip ülkelerin 2007 yılında Danimarka (%6,6), 2008 yılında Norveç (%7,3), 2009 yılında Danimarka (%7,5), 2010 yılında Danimarka (%7,6), 2011 yılında Danimarka (%7,5), 2012 yılında Norveç (%6,5), 2013 yılında Norveç (%6,2) ve 2014 yılında Danimarka (6,3) olduğu tespit edilmiştir. Buradan da anlaşılacağı gibi GSYİH içinde eğitime ayrılan paya daha fazla kamu harcaması sağlayan ülkenin Danimarka (%7 civarı) olduğu tespit edilmiştir. En az kamu harcaması yapan ülkenin ise Çek Cumhuriyeti (%3,95) olduğu ifade edilmiştir. GSYİH içinde eğitime ayrılan payın özel harcamalar bölümüne bakıldığında ise OECD ortalamasının (%0,8) civarında olduğu görülmüştür. GSYİH içinde eğitime ayrılan miktarın özel harcama oranının yıllara göre dağılımına bakıldığında ülkelerin sağladığı özel harcama miktarlarının her yıl değişkenlik gösterdiği belirtilmiştir. Eğitime verilen özel harcamaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde, (2007-2014) yılları arasında GSYİH içinde en fazla özel harcama yapan ülkenin, (%1,5-3) aralığındaki ABD olduğu tespit edilmiştir. Buradan da çok net şekilde anlaşıldığı gibi GSYİH içinde eğitime ayrılan paya daha fazla özel harcama yapan ülkenin ABD (%2 civarı) olduğu görülmekte iken en az miktarda özel harcama yapan ülkenin ise Danimarka (%0,3 civarı) olduğu görülmüştür. Türkiye'nin ise elde edilen verilerle genel olarak hem kamu hem de özel harcamaları açısından OECD ortalamasının altında kaldığı belirlenmiştir.

Öğrenci Başına Düşen Eğitim Harcamaları

Bu bölümde öğrenci başına yapılan eğitim harcamaları “yıllara göre dağılım, ilköğretim ve ortaöğretim seviyesine göre dağılım ile kamu harcamaları ve özel harcamalara göre dağılım” şeklinde üç temel kategoriye ayrılarak tablolandırılmıştır. Bu bölümde seçilen OECD ülkeleri ile Türkiye'nin öğrenci başına

ne kadar harcama yapıldığının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Alt probleme ilişkin veriler Tablo 8 ve Tablo 9'da ayrıntılı biçimde ele alınmıştır.

Tablo 8

Seçilmiş OECD Ülkelerinde Öğrenci Başına Düşen Harcama (İlköğretim, Ortaöğretim, Yükseköğretim) (Satın Alma Gücü Paritesine Göre ABD Doları: \$)

Yıllar Ülkeler	Öğrenci başına düşen toplam harcama							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
İngiltere	9.600	10.051	10.587	10.878	10.412	12.084	13.613	13.906
Yeni Zelanda	6.226	7.218	8.117	8.192	9.163	9.443	10.045	10.205
Danimarka	10.759	11.788	12.523	12.848	12.136	M	12.294	12.785
Norveç	11.967	13.285	14.020	14.081	14.288	15.497	15.466	15.510
ABD	14.269	14.923	15.812	15.171	15.345	15.494	15.720	16.268
Almanya	8.270	9.115	9.779	M	10.904	11.363	11.545	12.063
Çek Cumhuriyeti	5.426	5.895	6.216	6.037	6.931	7.684	7.493	7.751
İtalya	7.948	9.149	9.055	8.690	8.790	8.744	9.238	9.317
Macaristan	4.811	5.135	5.227	5.285	5.410	5.564	5.591	6.126
Türkiye	M	M	M	M	3.240	3.514	4.482	4.259
OECD Ortalaması	8.216	8.831	9.252	9.313	9.487	10.220	10.493	10.759

M: Missing value (Eksik değer)

Kaynak: (OECD 2010; OECD 2011; OECD 2012; OECD 2013a; OECD 2014; OECD 2015; OECD 2016; OECD 2017)

Tablo 8'de OECD ülkelerinin ve Türkiye'nin öğrenci başına yaptıkları toplam harcama için ayırdıkları miktar gösterilmektedir. 2007-2014 yılları arasında seçilen ülkelerde eğitime ayrılan pay incelendiğinde en yüksek olduğu ülkenin yaklaşık 15.000 dolar ile ABD, en düşük olduğu ülkenin ise yaklaşık 4.000 dolar ile Türkiye olduğu tespit edilmiştir. ABD'nin ardından eğitime yüksek pay ayıran ülkeler sırasıyla şu şekildedir: Norveç (yaklaşık 13.000-14.000 dolar), Danimarka (yaklaşık 12.000 dolar), İngiltere (yaklaşık 11.000-12.000 dolar), Almanya (yaklaşık 11.000-10.000 dolar) ve Yeni Zelanda (yaklaşık 9.000 dolar). Eğitime en az pay ayıran ülkeler ise sırasıyla Türkiye (yaklaşık 4.000 dolar), Macaristan (yaklaşık 5.500 dolar), Çek Cumhuriyeti (yaklaşık 6.000 dolar) ve İtalya (yaklaşık 8.500-9.000 dolar) şeklindedir. OECD ortalamalarının yaklaşık 9.000 dolar civarında seyrettiği görülmektedir. Bununla birlikte ülkelerin öğrenci başına yaptıkları harcamalarda eğitime en az pay ayıran ülkelerin 2007 yılından 2014 yılına kadar geçen süreçte OECD ortalamasının üzerine çıkmadığı görülmektedir. Sadece İtalya, 2008 yılında yaptığı öğrenci başına harcama ile OECD ortalamasının üzerinde yer almıştır. Buna ek olarak genellikle OECD ülkelerinin

yıllara göre eğitime ayrılan paylarının dağılımına bakıldığında az miktarda artış ve azalışın olduğu gözlenmekte fakat ülkelerin tamamına yakını bir sonraki yıl öğrenci başına yaptığı toplam harcamayı artırmaktadır. Fakat İtalya'nın özellikle 2010, 2011 ve 2012 yıllarında öğrenci başına ayırdığı eğitim harcaması payında azalış olduğu belirlenmiştir.

Öğrenci başına yapılan toplam harcama miktarı yıllara göre incelendiğinde ise 2007- 2014 yılları arasında ayrılan payın en yüksek olduğu ülkenin (14,000-16.500 dolar) aralığında değişkenlik gösteren ABD'de olduğu tespit edilmiştir. Buradan tekrar görüldüğü gibi 2007 yılından 2014 yılına kadar geçen sürecin tamamında ABD öğrenci başına en çok harcama yapan ülke olarak tespit edilmiştir.

Tablo 9

İlköğretim ve Ortaöğretimde Öğrenci Başına Düşen Harcama (Satın Alma Gücü Paritesine Göre ABD Doları: \$)

Ülkeler	Yıllar	İlköğretim							Ortaöğretim								
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
İngiltere		8.222	8.758	9.088	9.369	9.857	10.017	10.669	11.367	8.892	9.487	10.013	10.452	9.649	10.085	12.200	12.452
Yeni Zelanda		4.675	5.582	6.812	6.842	8.084	7.069	7.354	7.438	5.933	6.994	7.960	8.170	9.312	9.409	10.198	10.267
Danimarka		9.176	10.080	11.166	10.935	9.434	10.953	11.355	12.158	9.675	10.720	11.036	11.747	10.937	10.632	10.933	10.998
Norveç		9.922	11.077	11.833	12.255	12.459	12.728	13.274	13.104	11.997	13.070	13.883	13.852	13.939	14.450	15.283	15.149
ABD		10.229	9.982	11.109	11.193	10.958	11.030	10.959	11.319	11.301	12.097	12.550	12.464	12.731	12.442	12.740	12.995
Almanya		5.548	5.929	6.619	M	7.579	7.749	8.103	8.546	7.841	8.606	9.285	M	10.275	10.650	11.106	11.684
Çek Cumhuriyeti		3.359	3.799	4.196	4.120	4.587	4.728	4.730	5.101	5.527	6.174	6.602	6.546	7.270	7.469	7.861	8.191
İtalya		7.383	8.671	8.669	8.296	8.448	7.924	8.392	8.442	8.004	9.315	9.112	8.607	8.585	8.774	9.023	8.927
Macaristan		4.656	4.495	4.467	4.684	4.566	4.370	5.435	3.789	4.225	4.658	4.514	4.553	4.574	4.419	4.236	6.104
Türkiye		M	M	M	1.860	2.218	2.577	2.894	3.589	M	M	M	2.470	2.736	2.904	3.590	3.268
OECD Ortalaması		6.741	7.153	7.719	7.974	8.296	8.247	8.477	8.733	8.267	8.972	9.312	9.014	9.280	9.518	9.811	10.106

M: Missing value (Eksik değer)

Kaynak: (OECD 2010; OECD 2011; OECD 2012; OECD 2013a; OECD 2014; OECD 2015; OECD 2016; OECD 2017)

Tablo 9’da öğrenci başına yapılan toplam harcama miktarının ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde ne şekilde değiştiği gösterilmiştir. İlkokul seviyesinde öğrenci başına yapılan harcama miktarı incelendiğinde OECD ortalamasının yaklaşık (8.000 dolar) civarında olduğu belirlenmiştir. Öğrenci başına yapılan toplam harcama miktarının ilköğretim seviyesindeki öğrenciler için ayrılan payın yıllara göre dağılımına bakıldığında İngiltere, Norveç, Almanya, Çek Cumhuriyeti ve Türkiye hariç diğer ülkelerin değerlerinde dalgalanmalar olduğu, Yeni Zelanda 2011 yılından sonra ve Macaristan’ın ise 2013 yılından sonra bu dalgalanmanın dışında belirgin bir düşüşe geçtiği görülmektedir. Yıllara göre ilköğretim seviyesinde öğrenci başına yapılan toplam harcamalarda en yüksek paya sahip ülkelerin; 2007 yılında ABD (10.229 dolar), 2008-2014 yılları arasında ise (11.000-13.500) dolar aralığında harcama yapan Norveç olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak öğrenci başına yapılan toplam harcamanın ilköğretim seviyesinde en çok paya sahip olan ülkenin Norveç (12.081), en az paya sahip ülkenin ise Türkiye (2.627) olduğu tespit edilmiştir.

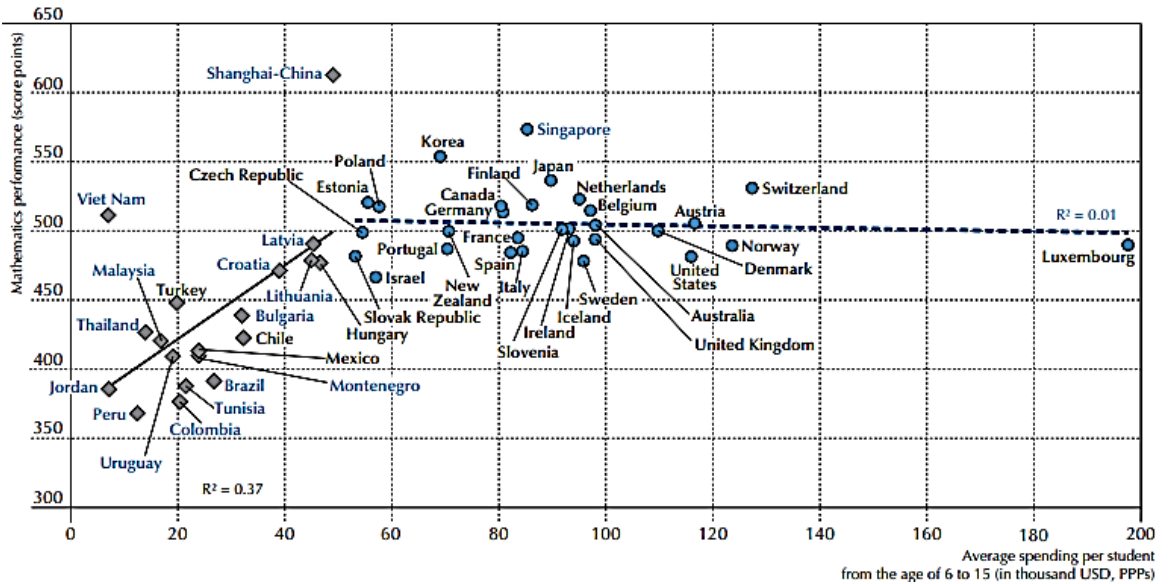
Ortaöğretim seviyesi incelendiğinde ise OECD ortalamasının yaklaşık (9.300 dolar) civarında olduğu görülmüştür. Öğrenci başına yapılan toplam harcamaların ortaöğretim seviyesindeki payının yıllara göre dağılımına bakıldığında ülkelerin değerlerinde genel olarak artış olduğu fakat Danimarka’nın 2010 yılından sonra sürekli bir azalış içerisinde olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak İngiltere ile İtalya’nın ortaöğretim seviyesinde öğrenci başına yaptıkları harcamalarda sürekli dalgalanmaların olduğu belirlenmiştir. Yıllara göre (2007-2014), ortaöğretim seviyesinde öğrenci başına yapılan toplam harcama miktarında en yüksek paya sahip ülkenin (11.000-15.500) dolar aralığında harcama yapmış olan Norveç olduğu tespit edilmiştir. Öğrenci başına yapılan toplam harcama miktarında ortaöğretim seviyesinde en çok pay oranına sahip olan ülkenin Norveç (13.952 dolar), en az pay oranına sahip ülkenin ise Türkiye (2.993 dolar) olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada seçilen OECD ülkeleri arasında en düşük paya sahip ülkenin Türkiye olduğu tespit edilmesine karşın TÜİK (2017) tarafından yayımlanan raporda 2011-2016 yılları arasında Türkiye’nin her yıl öğrenci başına yaptığı harcamanın düzenli olarak artış gösterdiği ifade edilmiştir. Buna ek olarak söz konusu artışın ilköğretim ve ortaöğretim düzeylerinde de sürekli olduğu TÜİK

(2017) tarafından hazırlanan “Eğitim düzeylerine göre öğrenci başına eğitim harcaması” tablosunda da görülmektedir.

Türkiye'nin genel bütçe içerisinde eğitime yüksek pay ayırmasına karşın hem ilköğretim hem de ortaöğretim seviyelerinde (ilköğretimde) yapılan harcamaların OECD ülkeleri arasında en az paya sahip olması, yapılan harcamaların ilköğretimin dışındaki diğer seviyelere daha fazla yapıldığı düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Bu durumu TÜİK (2017) tarafından belirtilen 2011-2016 öğrenci başına yapılan harcamaya verileri de destekler niteliktedir.

PISA 2012 Matematik Okuryazarlığı ve PISA 2015 Fen Okuryazarlığı Puanları

Bu bölümde 2012 ve 2015 PISA puanları ile eğitim harcamaları arasındaki ilişki, OECD raporlarında yer alan regresyon analizleri ile belirlenmeye çalışılmaktadır. Bu bağlamda öğrenci başına yapılan eğitim harcamalarının akademik başarı puanlarını ne şekilde etkilediğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla seçilen OECD ülkeleri ile Türkiye'nin PISA 2012 ve PISA 2015 puanlarını içeren regresyon analizleri Şekil 6 ve Şekil 7'de sunulmuştur (Akt. OECD, 2013b; OECD, 2013c)

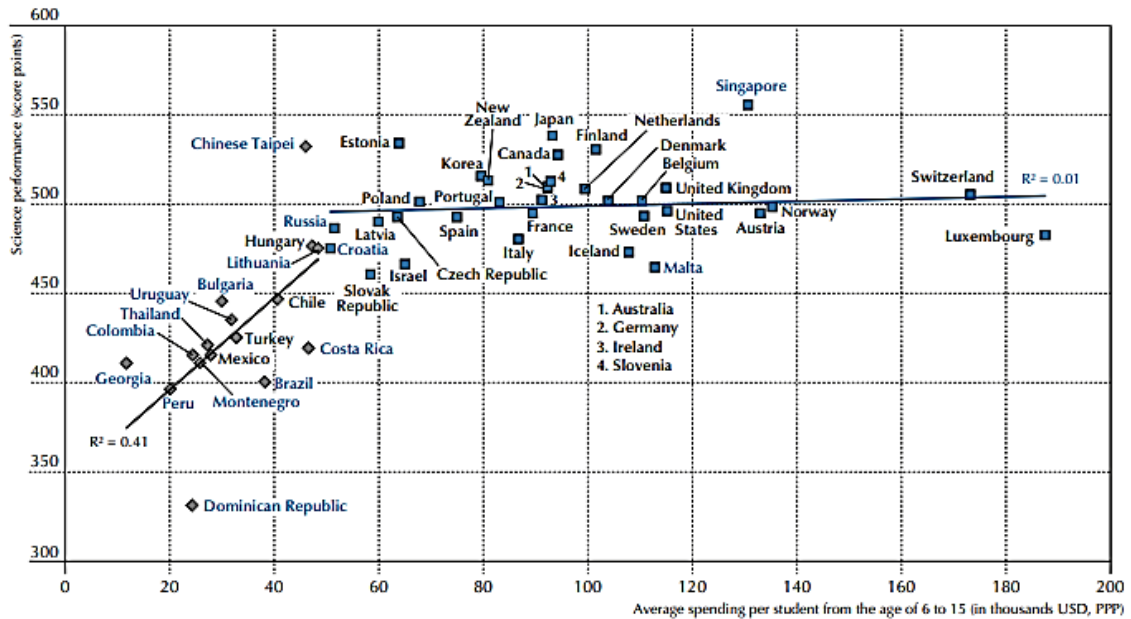
Şekil 6. 6-15 yaş aralığında öğrenci başına yapılan harcamaya ve PISA 2012 matematik performansı ilişkisi

Şekil 6'da 2012 yılında uygulanan PISA sınavının matematik okuryazarlığı puanları ile seçilen ülkelerin öğrenci başına yaptıkları harcamaya arasındaki ilişki verilmiştir. Bu bağlamda bu araştırmada seçilen ülkeler arasında 2012 yılında

öğrenci başına 50.000 dolardan daha az harcama yapan ülkelerin Macaristan ve Türkiye olduğu görülmüştür. Ayrıca 2012 yılında öğrenci başına 50.000 dolardan daha fazla harcama yapan ülkelerin ise İngiltere, Yeni Zelanda, Danimarka, Norveç, ABD, Almanya, Çek Cumhuriyeti ve İtalya olduğu belirlenmiştir. Seçilen ülkelerin PISA 2012 Matematik Okuryazarlığı puanlarına bakıldığında ilk izlenim olarak öğrenci başına daha fazla harcama yapan (yüksek gelir düzeyine sahip) ülkelerin, daha yüksek ortalama PISA Matematik Okuryazarlığı puanına (akademik başarıya) sahip olduğu görülmektedir. Örneğin: Macaristan ve Türkiye'nin öğrenci başına yaptığı harcamanın 50.000 Dolar'ın altında olduğu tespit edilmiş ve bununla birlikte PISA Matematik Okuryazarlığı puanının diğer ülkelerin başarı puanlarından daha düşük olduğu görülmüştür. Bu durumu Erdağ, Taş ve Aydın (2011)'nin araştırması da desteklemektedir. Çünkü yaptıkları çalışmanın sonucunda Türkiye'nin okuma yazma becerileri seviyesinin, seçilmiş olan beş OECD ülkesinin (Finlandiya, Kore, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda) ortalama seviyesinin çok altında olduğu tespit edilmiştir. Bu sonucun sebebi olarak ise OECD ülkelerindeki okullara kıyasla Türkiye'deki okullara daha az kaynak verildiği, sınıflardaki öğrenci mevcudunun fazla olduğu, öğretmen açığının bulunduğu ve öğretmenlerin düşük maaşlarla çalıştıkları belirlenmiştir. Fakat Çelen, Çelik ve Seferoğlu (2011) yaptıkları çalışmalarında, Türkiye'nin PISA sonuçlarının çok az bile olsa gelişme içerisinde olduğunu tespit etmişlerdir. Söz konusu gelişmenin sebepleri arasında öğrencilere ücretsiz verilen ders kitapları, kız çocuklarının okula devam etmesini sağlayan projeler, burslardan yararlanan öğrenci sayısındaki artış, 2005-2009 yılları arasında öğretim programlarında değişikliğin yapılması, FATİH Projesi, eğitim sırasında bilgi teknolojilerinin daha sık ve etkin olarak kullanılması gibi faktörlerin olduğu belirlenmiştir.

İlk bakışta yüksek gelir düzeyine sahip olan ve öğrenci başına yüksek miktarda harcama yapan ülkelerin, akademik başarılarının ve PISA puanlarının da yüksek seviyede olduğu anlaşılmaktadır. Fakat öğrenci başına yapılan harcamalar ve PISA puanları arasındaki ilişki karmaşıktır. Çünkü Şekil 6'da grafiğin sol üst kısmında az harcama yapmasına rağmen yüksek PISA puanına sahip ülkeler yer alırken, grafiğin sağ alt kısmında fazla harcama yapmasına rağmen daha düşük PISA puanına sahip ülkeler yer almaktadır. Yani bazı ülkeler yüksek miktarda harcama yapsa dahi düşük PISA puanı almıştır. Bu durum eğitime ayrılan

kaynakların etkin şekilde kullanılmamasından kaynaklanıyor olabilir. Çünkü eğitimde başarılı olunması için harcanan paranın miktarının yüksek olmasından daha fazlası gerekmektedir (OECD, 2013c). Bunlarla birlikte öğrenci başına kümülatif harcamaları 50.000 ABD Doları'nın üzerinde olan ülkelerde, öğrenci başına harcama ile başarı arasındaki ilişki artık gözlenmemektedir. Ayrıca öğrenci başına farklı harcama miktarlarına sahip ülkelerin PISA puanları aynı, öğrenci başına aynı harcama miktarlarına sahip ülkelerin PISA puanları farklı olabilmektedir. Bu yüzden akademik başarıyı daha iyi yordamak ve yorumlamak için ülkelerin sahip olduğu varlık seviyesi ve öğrenci başına yapılan harcama yeterli olmamaktadır (OECD, 2013b). Örneğin: Seçilen ülkeler arasında olan Yeni Zelanda ve Danimarka'nın 2012 PISA Matematik Okuryazarlığı puanlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Fakat bu iki ülkenin öğrenci başına yaptığı eğitim harcaması birbirinden farklıdır. Sonuç olarak grafikteki R^2 değerine bakıldığında bu değer (0,37), %37'lik kısmının eğitim harcamaları ile açıklanabildiğini göstermektedir. Geriye kalan %63'lük kısmı ise eğitim harcamaları dışındaki (öğrenci sayısı, milli gelir vb.) faktörlerle açıklanabilir. Türkiye'de 20.000 ABD Doları civarında yapılan eğitim harcamaları sonucunda 2012 PISA Matematik Puanı 450 puan civarındadır. Bu durum Türkiye'de eğitime daha fazla kaynak ayrılması gerektiğini ve eğitim için ayrılan bu kaynakların daha etkin olarak kullanılması gerektiğini göstermektedir.

Şekil 7. 6-15 yaş aralığında öğrenci başına yapılan harcama ve PISA 2015 fen performansı ilişkisi

Şekil 7’de 2015 yılında uygulanan PISA sınavının fen okuryazarlığı puanları ile seçilen ülkelerin öğrenci başına yaptıkları harcama arasındaki ilişki verilmiştir. Bu bağlamda bu araştırmada seçilen ülkeler arasında 2013 yılında da 2012 yılında olduğu gibi öğrenci başına 50.000 dolardan daha az harcama yapan ülkelerin Macaristan ve Türkiye olduğu görülmüştür. Ayrıca 2013 yılında öğrenci başına 50.000 dolardan daha fazla harcama yapan ülkelerin İngiltere, Yeni Zelanda, Danimarka, Norveç, ABD, Almanya, Çek Cumhuriyeti ve İtalya olduğu belirlenmiştir. Örneğin: İngiltere ve ABD’de 6-15 yaş arasında öğrenci başına düşen eğitim kurumlarının ortalama kümülatif harcamalar 180.000 ABD Doları’nı geçerken, Danimarka ve Norveç’te ise 100.000 ABD Doları’nı geçtiği görülmektedir.

Seçilen ülkeler arasında PISA 2015 Fen Okuryazarlığı puanlarına bakıldığında en düşük puana sahip olan ülkelerin Macaristan, İtalya ve Türkiye olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu ülkeler arasında genel olarak öğrenci başına daha fazla harcama yapan ülkelerin, daha yüksek Fen Okuryazarlığı puanına sahip olduğu görülmektedir. Bu durumu Chiu (2007) tarafından yapılan araştırma da desteklemektedir. Çünkü araştırmanın sonucunda gelir dağılımı daha düzgün ve çok miktarda eğitim kaynağı olan ülkelerde yaşamlarını sürdüren öğrencilerin fen okuryazarlığı konusunda daha başarılı oldukları belirlenmiştir. Ayrıca eğitim için ayrılan kaynakların tahsis edilen miktarının yanında bu kaynakların ne şekilde tahsis edildiği de önemlidir (OECD, 2013). Çünkü İtalya öğrenci başına 50.000 ABD Doları’nın üzerinde harcama yaparken, Macaristan öğrenci başına 50.000 ABD Doları’nın altında harcama yapmıştır. Buna karşın her iki ülke PISA 2015 Fen Okuryazarlığı puanı olarak hemen hemen aynı düzeyde puan elde etmiştir. Bu durumu Turno (2004)’nun İskandinav ülkeleri ile yaptığı araştırma desteklemektedir. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin ekonomik ve sosyal seviyeleri ile fen okuryazarlığı puanları arasında ilişkinin düşük seviyede olduğu, kültürel zenginlik seviyeleri ile fen okuryazarlığı puanları arasında güçlü bir bağ olduğu bulunmuştur.

Eğitim harcamaları ile PISA puanları (akademik başarı) arasındaki ilişkinin burada da karmaşıktır. Çünkü düşük eğitim harcaması yapan ülkeler arasında yüksek PISA puanını sahip ülkeler yer alırken, yüksek eğitim harcaması yapan ülkeler arasında da düşük PISA puanına sahip ülkeler olduğu görülmektedir. Bu

durum öğrenci başına yapılan harcamaların tek başına PISA Fen Okuryazarlığı puanlarındaki başarıyı yordamakta yeterli olmadığı belirlenmiştir. Çünkü grafikteki R^2 değerine bakıldığında bu değer (0,41), %41'lik kısmının eğitim harcamaları ile açıklanabildiğini göstermektedir. Geriye kalan %59'luk kısmı ise eğitim harcamaları dışındaki (öğrenci sayısı, milli gelir vb.) faktörlerle açıklanabilir. Türkiye'de 30.000-40.000 ABD Doları aralığında yapılan eğitim harcamaları sonucunda 2015 PISA Fen Puanı 400-450 puan aralığındadır. Türkiye'nin 2012 yılına göre 2013 yılında yaptığı eğitim harcamaları artış göstermiştir. Öğrenci başına yapılan eğitim harcaması, 20.000 ABD Doları'ndan 30.000-40.000 ABD Doları aralığına yükselmiştir. Fakat 2012 Matematik PISA puanına kıyasla 2015 PISA Matematik Puanı daha düşük seviyededir. Bu durum Türkiye'de eğitim için ayrılan kaynaklardan daha sık ve etkin şekilde kullanılması gerektiğini göstermektedir.

Sonuç olarak eğitim harcamaları ve akademik başarı arasındaki ilişkiye bakıldığında, akademik başarının yordanmasında eğitim harcamaları tek başına yeterli olmamaktadır. Çünkü grafikler incelendiğinde eğitim harcaması ve akademik başarı arasındaki ilişkinin karmaşık olduğu görülmektedir. Bu yüzden eğitim harcamalarının dışındaki faktörlerin de ele alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Seçilmiş OECD ülkelerine bakıldığında Macaristan ve Türkiye dışındaki ülkelerin öğrenci başına 50.000 ABD Doları harcama yaptığı ve 450 puan ve üzerinde PISA performans puanına sahip olduğu görülmektedir. Türkiye'de ise öğrenci başına yapılan harcama miktarı 2013 yılında bir önceki yıla kıyasla artış göstermiştir. Fakat eğitim harcamasındaki artışa rağmen PISA puanında düşüş olduğu gözlenmiştir. Bu durum eğitim için ayrılan kaynakların ve yapılan harcamaların daha etkin şekilde kullanılması gerektiğini göstermektedir.

Bölüm 5

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırmada Türkiye ve OECD ülkelerinde eğitim harcamalarının durumu ve bunun akademik başarı ile ilişkisinin hangi durumda olduğunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla OECD raporları kullanılarak Türkiye ile seçilmiş en çok ve en az harcama yapan OECD ülkelerinin GSYİH içinde eğitime ayırdıkları payın ne kadar olduğu, genel bütçe içinde eğitim payının miktarı, öğrenci başına yaptıkları eğitim harcamaları ile PISA 2012 Matematik Okuryazarlığı ve PISA 2015 Fen Okuryazarlığı regresyon analizi sonuçlarına göre akademik başarı ile eğitim harcamaları arasındaki ilişkinin ne şekilde olduğu incelenmiştir. Bunların sonucunda elde edilen veriler değerlendirilerek sonuçlara ulaşılmıştır.

Genel Bütçe İçindeki Eğitim Harcamalarına İlişkin Sonuçlar

Araştırma kapsamında tespit edilmeye çalışılan ilk soru; ülkelerin genel bütçeleri içinde eğitime ayrılan payın ne şekilde olduğuna ilişkindir. Bu başlık altında birinci alt problem olan “OECD ülkelerinde ve Türkiye’de genel bütçe içinde eğitimin payı nedir?” sorusunun sonuçları verilmektedir. Bu amaçla araştırmanın kapsamında belirtilen ülkelerin genel bütçe içindeki eğitim harcamaları; yıllara göre yapılan harcamalar, ilköğretim-ortaöğretim seviyesindeki harcamalar göre ve kamu harcamaları-özel harcamalar içerisinde ayrı ayrı incelenmiştir.

Genel bütçe içerisinde eğitim harcamalarına ilişkin sonuçların tespit edilmesinde ilk olarak yıllara göre (2007-2014) dağılımı incelenmiştir. Buradan elde edilen veriler ışığında 2007-2014 yılları arasında ortalama olarak genel bütçeden eğitime en fazla payı yaklaşık %19 ile Yeni Zelanda en az payı ise yaklaşık %8 ile İtalya ayırmaktadır. Türkiye ise söz konusu OECD ülkelere kıyasla ortalama bir değere sahiptir. Ayrıca OECD ülkelerinin tamamında yıllara göre artış-azalış olarak sürekli dalgalanmalar görülürken Türkiye’de bu durum sürekli artış şeklindedir. Bununla birlikte Almanya, Çek Cumhuriyeti, İtalya ve Macaristan’ın genel bütçe içerisinde eğitime ayırdıkları pay bütün yıllarda OECD ortalamasının altında kalmıştır. Buna karşın 2011 yılından önceki dönemde Türkiye’nin genel bütçede ayırdığı pay OECD ortalamasının altında iken 2011 yılından 2014 yılına kadarki süreçte Türkiye’nin genel bütçe içinden ayırdığı payın OECD ortalamasının üzerinde olduğu belirlenmiştir. Ömür ve Giray (2016),

Türkiye'deki eğitim için yapılan harcamaların son 10 yıl için artış gösterdiği fakat toplam eğitim harcamaları, eğitim kurumlarına yapılan harcamaların toplam kamu harcamaları ile GSYİH içindeki oranı ve yıllık öğrenci başına yapılan eğitim harcamaları açısından OECD ülkelerinden düşük olduğu ifade edilmiştir.

Genel bütçe içerisinde eğitim harcamalarına ilişkin sonuçların tespit edilmesinde ikinci olarak 2007-2014 yılları arasında ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerine göre dağılımı incelendiğinde ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerine ayrılan payın %13 civarı ile en çok Yeni Zelanda'da, %5 civarı ile en az Macaristan'da olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak Türkiye'nin ilköğretim-ortaöğretim seviyeleri için genel bütçeden ayırdığı payın 2014 yılına doğru sürekli bir azalış içinde olduğu ve bütün yıllarda OECD ortalamasının altında kaldığı görülmüştür. Bu durum lise ve yükseköğretim için ayrılan payın oranının daha fazla olduğu düşüncesini akıllara getirmektedir. Buna karşın Türkiye'nin en az harcama yapan OECD ülkelerine kıyasla bütün yıllarda daha fazla pay ayırdığı görülmektedir.

Genel bütçe içerisinde eğitim harcamalarına ilişkin sonuçların tespit edilmesinde üçüncü olarak 2007-2014 yılları arasında genel bütçeden ayrılan eğitim harcamaları payının kamu harcamaları ve özel harcamalara göre dağılımı incelenmiştir. Bu bağlamda özel harcamalar içerisinde eğitime ayrılan pay incelendiğinde mevcut verilerle yapılan değerlendirme sonucunda en fazla payı ayıran ülkenin İngiltere, en az payı ayıran ülkenin ise Almanya olduğu tespit edilmiştir. Kamu harcamaları içerisinde ise eğitim harcamalarına en fazla payı Türkiye'nin ayırdığı (129), en az payı ise İtalya'nın ayırdığı (94,7) tespit edilmiştir. Bununla birlikte elde edilen veriler içerisinde 2008 yılı dışında diğer bütün yıllarda Türkiye'nin kamu harcamaları içerisinde eğitime ayırdığı payın OECD ortalamasının üzerinde seyrettiği görülmüştür. Kurt ve Aksoy (2009)'un üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarının sonucunda ise öğrenciler tarafından yapılan özel harcamaların kamu harcamalarına benzer seviyede olduğu ve bu sebeple öğrencilerin ailelerinin oldukça fazla miktarda eğitim maliyetine katlandığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak genel bütçe içinde eğitime ayrılan payın en fazla Yeni Zelanda'da, en az ise İtalya'da olduğu tespit edilmiştir. Türkiye ise genel olarak 2007-2014 yılları arasında genel bütçede eğitime ayırdığı payı günden güne

artırmıştır. Ayrıca çoğunlukla Türkiye'nin genel bütçedeki eğitim payı OECD ortalamasının üzerinde seyretmiş, bununla birlikte Türkiye'nin genel bütçedeki eğitim harcamalarını kamu harcamaları ile karşıladığı tespit edilmiştir. Fakat Türkiye'nin ilköğretim ve ortaöğretim seviyeleri için genel bütçeden yaptığı eğitim harcama payları yıllar geçtikçe azaldığı görülmüştür. Bu durumun lise ve yükseköğretim seviyelerine yapılan harcamaların artmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Çalışkan, Karabacak ve Meçik (2013) yaptıkları çalışmalarında ortaöğretim (lise) ve yükseköğretim seviyelerinde ne kadar fazla öğrenci olursa ekonomik büyümenin de bundan pozitif etkilendiğini tespit etmişlerdir. Bu yüzden ülkeler ekonomik büyüme için ortaöğretim ve yükseköğretim seviyelerinde daha fazla öğrencinin eğitim görebilmesini sağlamalıdır. Bu sebeple de ortaöğretim ve yükseköğretime daha fazla eğitim harcaması payı ayırmak durumundadırlar.

Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla (GSYİH) İçindeki Eğitim Harcamalarına İlişkin Sonuçlar

Araştırma kapsamında tespit edilmeye çalışılan ikinci soru; ülkelerdeki Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) içinde eğitime ayrılan payın ne durumda olduğuna ilişkindir. Bu başlık altında ikinci alt problem olan "OECD ülkelerinde ve Türkiye'de GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) içinde eğitimin payı nedir?" sorusunun sonuçları verilmektedir. Bu amaçla araştırmanın kapsamında belirtilen ülkelerin GSYİH içindeki eğitim harcamaları; yıllara göre yapılan harcamalar, ilköğretim-ortaöğretim seviyesindeki harcamalar göre ve kamu harcamaları-özel harcamalar içerisinde ayrı ayrı incelenmiştir.

GSYİH içerisinde eğitim harcamalarının yıllara göre (2007-2014) dağılımı incelendiğinde elde edilen veriler ışığında 2007-2014 yılları arasında en fazla pay ayıran ülkenin %6,5 ile Yeni Zelanda olduğu, en az pay ayıran ülkenin ise %3,5 ile Macaristan olduğu belirlenmiştir. Ayrıca Türkiye'nin belirlenen yıllardaki (2007-2014) OECD ortalamasının altında kaldığı ve yıllar içinde artış-azalış şeklinde dalgalanmalar olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Pamuk ve Bektaş (2014)'ın çalışması bu durumu destekler niteliktedir ve son on yılda Türkiye'de artan GSYİH içinden eğitim için ayrılan payın miktar olarak arttığı görülürken oransal anlamda hala düşük düzeyde kaldığı belirlenmiştir.

GSYİH içerisinde eğitim harcamalarının ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerine göre dağılımı 2007- 2014 yılları kapsamında incelendiğinde elde edilen bulgulara göre ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde ayrılan en fazla payın Yeni Zelanda'da (%4,71), en düşük payın ise Macaristan'da (%2,66) olduğu görülmüştür. Seçilen ülkelerden beşinin (İngiltere, Yeni Zelanda, Danimarka, Norveç, ABD) OECD ortalamasının (%3,72) üzerinde bir değere sahip olduğu belirlenmiştir. Türkiye ise (%2,94) oranında bir ortalamaya sahiptir. Türkiye'nin GSYİH içinde ilköğretim ve ortaöğretim düzeyleri için yaptığı harcamaların oranı hem yıllara göre hem de 2007-2014 yıllarının ortalamasına bakıldığında OECD ortalamasının altında kaldığı belirlenmiştir. Fakat Türkiye'nin ilköğretim ve ortaöğretim seviyeleri için yaptığı harcama oranının Almanya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'dan daha yüksek olduğu görülmüştür. Kısacası Türkiye 2007-2014 yılları arasında GSYİH içinde ilköğretim ve ortaöğretim seviyeleri için ayırdığı pay ile OECD ortalamasının altında yer almakta ve seçilmiş OECD ülkeleri arasında da az pay ayıran ülkeler grubuna dâhil olmaktadır. Bu durumun sebebi, Türkiye'de yapılan eğitim harcamalarının daha çok yükseköğretim ve ortaöğretim düzeylerinde olması ve ilköğretim seviyesine diğer düzeylerden daha az miktarda pay ayrılması olabilir.

GSYİH içinde eğitime ayrılan kamu harcaması miktarına bakıldığında %6,87'lik payla Danimarka'nın en fazla, %3,95'lik payla Çek Cumhuriyeti'nin en az eğitim için kamu harcaması yapan ülkeler olduğu tespit edilmiştir. Türkiye mevcut ülkeler arasında %4'lük payla GSYİH içinde eğitime en az kamu harcaması yapan ikinci ülke olarak belirlenmiştir ve OECD ortalamasının altında kalmıştır. GSYİH içinde eğitime ayrılan özel harcamaların miktarına bakıldığında ise %2,12'lik belirgin bir payla ABD'nin en fazla, %0,06'lık çok düşük bir payla ise Norveç'in en az pay ayırdığı görülmüştür. Buradan da anlaşıldığı gibi ABD eğitim harcamalarının büyük bir kısmını özel harcamalarla karşılarken, Norveç ise yüksek miktarda yaptığı eğitim harcamaların büyük çoğunluğunu kamu harcamalarından karşılamaktadır. Türkiye'nin ise %0,46'lık payla eğitim harcamalarının az bir miktarını özel harcamalardan karşıladığı belirlenmiştir.

Sonuç olarak genel anlamda Yeni Zelanda birinci sırada Danimarka ise ikinci sırada olmak üzere GSYİH içinde eğitime ayrılan payın bu ülkelerde yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca başta Macaristan olmak üzere Çek Cumhuriyeti de

GSYİH içinde eğitime en az payı ayırmaktadır. Bunun yanında Türkiye'deki GSYİH içindeki eğitim harcamalarına ayrılan payın artış-azalış şeklinde belirgin bir değişim miktarı bulunmamaktadır. Türkiye'nin GSYİH içindeki eğitim harcama payı 2007-2014 yılları arasındaki süreçte OECD ortalamasının altında kalmış ve eğitim harcamalarına en az payın ayrıldığı ülkeler arasında yer aldığı tespit edilmiştir. Bu durumun sebebi olarak GSYİH içinde eğitim dışındaki farklı sektörlere ayrılan payların daha fazla olduğu söylenebilir. Bu durumu Ergen (1999)'nin yaptığı çalışması da destekler niteliktedir. Çünkü Ergen (1999) de eğitim için yapılan kamu harcamalarındaki gelişmelerin dönem içinde öncelikli yatırım alanı olarak söylenmesine rağmen bulguların bu ifadeleri desteklemediğini tespit etmiştir.

Öğrenci Başına Yapılan Eğitim Harcamalarına İlişkin Sonuçlar

Araştırma kapsamında tespit edilmeye çalışılan ikinci soru; OECD ülkelerinde ve Türkiye'de öğrenci başına yapılan harcamaların ne şekilde olduğuna ilişkindir. Bu amaçla araştırmanın kapsamında belirtilen ülkelerin öğrenci başına yaptıkları eğitim harcamalarının; yıllara göre yapılan harcamalar ve ilköğretim-ortaöğretim seviyesindeki harcamalara göre tablo içerisinde ayrı ayrı incelenerek sonuçlara ulaşılmıştır.

Öğrenci başına yapılan eğitim harcamaların yıllara göre (2007-2014) dağılımı incelendiğinde, belirtilen yıllar içerisinde öğrenci başına yapılan harcamalarda en fazla harcama yapan ülkenin 15.375 dolarlık payla ABD, en az harcama yapan ülkenin ise 3.873 dolarlık payla Türkiye olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın kapsamındaki bütün ülkeler arasında öğrenci başına yaptığı harcama miktarı en düşük seviyede olan Türkiye'nin ayrıca verileri elde edilen bütün yıllarda OECD ortalamasının çokça altında kaldığı da tespit edilmiştir. Köktaş (2009) yaptığı çalışması sonucunda bu durumla örtüşen sonuç ve ifadelere ulaşmıştır. Araştırmada Türkiye'de eğitime ayrılan bütçenin ve öğrenci başına yapılan harcamaların OECD ortalamasının altında kaldığını ve Türkiye'nin OECD ortalamasının üçte biri oranında öğrenci başına harcama yaptığını ifade etmiştir. Elde edilen bulgulardan da anlaşıldığı gibi ABD'nin öğrenci başına yaptığı harcama Türkiye'nin öğrenci başına yaptığı harcamanın neredeyse 5 katına denk gelmektedir. Fakat bu durumu etkileyen faktörlerden birinin, Türkiye'de eğitim-öğretim sürecine katılan öğrenci sayısının fazla olması söylenebilir. 2017 yılında

MEB tarafından hazırlanan Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim Raporu hazırlanmıştır. Bu rapora göre 2016-2017 eğitim-öğretim yılında 14 milyon 731 bin 376'sı resmi okullarda, 1 milyon 217 bin 755'i özel okullarda, 1 milyon 753 bin 807 öğrenci ise açık öğretim kurumlarında olmak üzere toplam 17 milyon 702 bin 938 öğrenci eğitim-öğretim sürecine dâhil olmuştur (MEB, 2017a).

Öğrenci başına yapılan eğitim harcamalarının ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerine göre dağılımına incelendiğinde elde edilen verilere göre her iki seviyede de öğrenci başına en fazla harcama yapan ülkenin Norveç olduğu görülmüştür. Her iki seviyede öğrenci başına en az harcama yapan ülkenin ise Türkiye olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte seçilen ülkelerden 5 tanesi de (Türkiye ile birlikte) OECD ortalamasının altında kalmıştır. Burada ortaya çıkan ilginç bir sonuç olduğu görülmektedir. Ülkelerin eğitim harcamaları karşılaştırıldığında; özellikle genel bütçe içindeki eğitim harcamaları ile GSYİH içindeki eğitim harcamalarına bakıldığında en fazla harcama yapan ülkelerden biri olan Yeni Zelanda'nın düşük ortalama sahip olduğu belirlenmiştir. İlköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde öğrenim gören öğrenciler için yaptıkları harcama hem OECD ortalamasının altında kalmış hem de eğitim için az harcama yapan ülkelerden olan Almanya ve İtalya'dan daha az harcama yaptığı net bir şekilde tespit edilmiştir. Bu durum şu düşüncüyü akla getirmektedir: Yeni Zelanda eğitim harcamalarının çoğunu ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine değil diğer seviyelerdeki öğrenciler için ayırmaktadır.

PISA Sonuçlarına Göre Akademik Başarı ve Eğitim Harcamaları Arasındaki İlişkiye Ait Sonuçlar

Akademik başarı ile akademik başarı arasındaki ilişki karmaşıktır. Fakat ilk izlenim olarak seçilen ülkelerin PISA 2012 Matematik Okuryazarlığı ve PISA 2015 Fen Okuryazarlığı sonuçlarına bakıldığında öğrenci başına yüksek miktarda harcama yapan ülkelerin, öğrenci başına düşük miktarda harcama yapan ülkelere kıyasla daha yüksek PISA puanlarına sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durum eğitim için yapılan harcama ne kadar fazla ise öğrencilerin uluslararası sınavlarda aldığı puanların dolayısıyla da akademik başarılarının yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Türkiye ve Macaristan'ın, seçilen ülkeler arasında öğrenci başına en az harcama yapan ülkeler olduğu görülmektedir. Ayrıca Türkiye ve Macaristan'ın

seçilmiş diğer ülkelere kıyasla genel olarak daha düşük PISA puanına sahip olduğu da görülmüştür. Fakat burada dikkat çeken durum Macaristan ve İtalya'nın PISA 2015 Fen Okuryazarlığı puanlarının birbirine yakın değerinde olmasına karşın öğrenci başına yapılan harcamalarda İtalya'nın Macaristan'a göre daha fazla harcama yapmış olmasıdır. Aynı durum Yeni Zelanda ve Danimarka'da da görülmüştür. Bu iki ülkenin PISA 2012 Matematik Okuryazarlığı puanının birbirine yakın olmasına karşın Danimarka'nın öğrenci başına yaptığı harcama Yeni Zelanda'nın yaptığı harcamadan daha fazladır. Yani ülkelerin akademik başarısı benzer veya aynı, eğitim harcaması ise farklı miktarda olabilir. Ayrıca bunun aksine ülkelerin akademik başarısı farklı, eğitim harcaması ise aynı veya yakın miktarlarda olabilir. Burada da görüldüğü gibi akademik başarı ve öğrenci başına yapılan eğitim harcamaları arasındaki ilişki karmaşıktır. Çünkü akademik başarının yordanmasında tek başına öğrenci başına yapılan harcamaların kullanılması yeterli olmadığı için çeşitli faktörlerden de yararlanılması (milli gelir, öğrenci sayısı vb.) gerekmektedir.

Araştırma kapsamında belirlenen sonuçlara göre uygulamaya yönelik verilen öneriler aşağıdaki gibidir:

- İlkokul ve ortaöğretim seviyeleri için ayrılan payın, ortaöğretim ve yükseköğretim seviyelerinde olduğu gibi artırılması sağlanabilir. Böylelikle ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde eğitim gören öğrenciler eğitim hizmetlerinden daha fazla yararlanabilecek ve fırsat eşitliği çerçevesinde eğitim görebileceklerdir.

- GSYİH içinde eğitime ayrılan payın, eğitim sektörü dışında bazı diğer sektörlerde olduğu (imalat sanayi, toptan ve perakende ticaret, inşaat, gayrimenkul faaliyetleri, ulaştırma- depolama, tarım, ormancılık, balıkçılık, kamu yönetimi ve savunma vb.) görüldüğü için bu pay artırılabilir. Böylelikle eğitime ayrılan kaynakların artışı sağlanmış olacaktır.

- Türkiye'nin özellikle 2010 yılı ve öncesindeki yıllara ait eğitim harcamalarına ilişkin verileri, OECD tarafından yayımlanan raporlara bakıldığında yeterli olmadığı için bu veriler konuyla ilgili kurumlar tarafından (MEB, TÜİK vb.)

artırılabilir. Böylelikle daha çok veri ile ülkeler arası eğitim harcamalarının karşılaştırılması imkânı sağlanabilir.

- 2007-2014 yılları arasında eğitim için daha fazla miktarda harcama yapan ülkelerin genel olarak akademik başarılarının da yüksek olduğu belirlendiği için Türkiye’de de başarı seviyesini daha üst sıralara taşımak adına eğitim için yapılan harcamalar biraz daha artırılabilir.

Araştırma kapsamında belirlenen sonuçlara göre araştırmaya yönelik verilen öneriler aşağıdaki gibidir:

- Bu araştırmada belirlenen yıllardaki (2007-2014) eğitim harcamaları verileri, farklı yıllara ait PISA sonuçları ile karşılaştırılarak eğitim harcamalarının farklı yıllardaki PISA sonuçlarına göre nasıl değiştiği tespit edilebilir.

- GSYİH içindeki eğitim harcamaları payı ile diğer sektörlere ayrılan pay yıllara göre incelenebilir. Bu sayede eğitim sektörü ile diğer sektörlere ayrılan paylar yıllara göre karşılaştırılabilir.

- Genel bütçe içerisinde eğitim hizmetleri için sağlanan kamu katkısının hangi bölüme ne kadar ayrıldığı farklı yıllara göre tespit edilebilir. Bu sayede ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinin de ne kadar kamu kaynağından faydalandığı belirlenebilir.

- PISA dışında farklı uluslararası sınavlar baz alınarak eğitim harcamaları ile karşılaştırılabilir. Bu sayede tek bir sınava bağlı kalmadan farklı sınav verileriyle de değerlendirme şansı elde edilebilir.

Kaynaklar

- Abdiyeva, R., ve Çetintaş, H. (2017). Kamu harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: Kırgızistan örneği. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1),19-33.
- Afşar, M. (2009). Türkiye’de eğitim yatırımları ve ekonomik büyüme ilişkisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 85-98.
- Akça, H. ve Ela, M. (2012). Eğitim ve gelir dağılımı ilişkisi: Türkiye Değerlendirmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 241-259.
- Akıncı, A. (2017). Türkiye’de eğitim harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi. *Maliye Dergisi*, 173, 387-397.
- Akkoyunlu Wigley, A. ve Akkoyunlu, B.,(2011), Türkiye’de eğitimin değerinin ölçülmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 375-385.
- Aktan, O. ve Akkutay, Ü. (2014). OECD ülkelerinde ve Türkiye’de okulöncesi eğitim. *Asya Öğretim Dergisi*, 2(1), 64-79.
- Alpaydın, Y. (2008). Türkiye’de yoksulluk ve eğitim ilişkileri. *İlem Yıllık*, 3(3), 49-64.
- Anagün, Ş. S. (2011). PISA 2006 Sonuçlarına göre öğretme-öğrenme süreci değişkenlerinin öğrencilerin fen okuryazarlıklarına etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 36(162), 84-102.
- Arabacı, İ. B. (2011). Türkiye’de ve OECD ülkelerinde eğitim harcamaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 100-112.
- Aşıcı, M., Baysal, N., ve Erkan, S. (2012). Türkiye’de yapılan 2009 PISA ve Seviye Belirleme Sınavı’ndaki (SBS) okuma becerileri sorularının karşılaştırılması. *Journal of Research in Education and Teaching*, 1(2), 210-217.
- Ateş, H. (2013). OECD Ülkeleri İle Türkiye’nin Yükseköğretim Finansman Sistemlerinin Karşılaştırılması ve Türkiye İçin Bir Finansman Modeli Önerisi. *Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atik, H., (2006). *Beşeri Sermaye, Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme*. Bursa: Ekin Kitabevi.

- Aydın, A., Selvitopu, A. ve Kaya, M. (2017). PISA 2012 Sonuçları ve Eğitim Yatırımları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42 (42), 45-58.
- Ayrançöl, Z., ve Tekdere, M. (2014). Türkiye ve OECD ülkelerinde yapılan eğitim harcamalarının karşılaştırmalı analizi. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 1-30.
- Barro, R.J. (1991), Economic growth in a cross section of countries. *The Quarterly Journal of Economics*, 106(2), 407-43.
- Blankenau, W. F., & Simpson, N. B. (2004). Public education expenditures and growth. *Journal of development economics*, 73(2), 583-605.
- Bozkurt, C. (2015). Türkiye’de bilgi-iletişim, eğitim, sağlık ve ekonomik büyüme ilişkisi: ampirik bir yaklaşım. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 45-56.
- Bozkurt, H. (2010). Eğitim, sağlık ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkiler: Türkiye için bir analiz. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 5(1), 7-27.
- Boztunç, N. (2010). Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA)’na katılan Türk öğrencilerin 2003 ve 2006 yıllarındaki matematik ve fen başarılarının incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bucuka, Y. (2009). Eğitim sosyologlarının Türk eğitim sistemi ile ilgili görüşleri. *Yüksek Lisans Tezi*. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Chiu, M. M. (2007). Families, economies, cultures, and science achievement in 41 countries: country-school and student-level analyses. *Journal of Family Psychology*, 21(3), 510-519.
- Coombs, P. H., & Hallak, J. (1987). *Cost analysis in education: A tool for policy and planning*. EDI Series in Economic Development, The World Bank, Baltimore: John Hopkins University Press.
- Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin ekonomiye ve kalkınmaya etkisi. *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 11, 33-41.

- Çalık, T. ve Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, bilgi toplumu ve eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 55-66.
- Çalışkan Maya, İ. (2006). AB sürecinde Türkiye ile AB ülkeleri eğitim istatistiklerinin karşılaştırması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(4), 375-394.
- Çalışkan, Ş., Karabacak, M. ve Meçik, O. (2013). Türkiye’de eğitim-ekonomik büyüme ilişkisi: 1923-2011 (Kantitatif bir yaklaşım). *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 11(21), 29-48.
- Çelen, F. K., Çelik, A. ve Seferoğlu, S. S. (2011). Türk eğitim sistemi ve PISA sonuçları. XIII. *Akademik Bilişim Konferansı, (AB11) Bildirileri*, 765-773. İnönü Üniversitesi, Malatya. http://ab.org.tr/ab11/kitap/celen_celik_pisa_AB11.pdf adresinden erişilmiştir.
- Çetin, B. (2014). Eğitim ve kalkınma ilişkisi: Türkiye örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çondur, F., ve Cömertler Şimşir, N. (2017). Türkiye’de eğitim harcamaları, ekonomik büyüme ve genç işsizlik ilişkilerinin analizi. *The Journal of International Scientific Researches*, 2(6), 44-59.
- Doğrul, N. (2015). Gelir seviyeleri farklı illerde eğitimin ekonomik büyümeye etkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (23), 259-267.
- Döş, İ., ve Atalmış, E. H. (2016). OECD verilerine göre PISA sınav sonuçlarının değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(2), 432-450.
- Egeli, H. ve Hayrulloğlu, B. (2014). Türkiye ve OECD ülkelerinde eğitim harcamalarının analizi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 51(593), 93-108.
- Ekinci, C. E. (2009). Türkiye’de yükseköğretimde öğrenci harcama ve maliyetleri. *Eğitim ve Bilim*, 34(154), 119-133.
- Erdağ, C., Taş, N., ve Aydın, A. (2011). 2003-2006 PISA okuma becerileri sonuçlarının karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi: En başarılı beş ülke ve Türkiye. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 651-673.

- Erdoğan, S. ve Yıldırım, D. Ç. (2009). Türkiye’de eğitim – iktisadi büyüme ilişkisi üzerine ekonometrik bir inceleme. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 4(2).
- Ergen, H. (1999). Türkiye’de eğitim harcamalarının analizi ve yükseköğretimde maliyetler. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eriçok, R. E., ve Yılandı, V. (2013). Eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: sınır testi yaklaşımı. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 8(1), 87-101.
- Eser, K. ve Ekiz-Gökmen, Ç. (2009). Beşeri sermayenin ekonomik gelişme üzerindeki etkileri: Dünya deneyimi ve Türkiye üzerine gözlemler. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(2), 41-56.
- Fırat, E. ve Aytaç, A. (2015). İnsani kalkınma endeksine göre Türkiye’nin eğitim endeks göstergelerinin OECD ülkeleri ile karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(29), 62-87.
- Gök, H., ve Gürol, M. (2002). Zaman ve ergonomik açıdan ilköğretim okul binalarının kullanım durumu (Elazığ İli Örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 263-273.
- Gövdeli, T. (2016). Türkiye’de eğitim-ekonomik büyüme ilişkisi: yapısal kırılmalı birim kök ve eşbütünleşme analizi. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(3), 223-238.
- Gümüş, E., ve Şişman, M. (2014). *Eğitim ekonomisi ve planlaması*. Ankara: Pegem Akademi.
- Güngör, G. ve Göksu, A. (2013). Türkiye’de eğitimin finansmanı ve ülkelerarası bir karşılaştırma. *Yönetim ve Ekonomi* 20(1), 59-72.
- Gürel, N. ve Kartal, S. (2015). Türkiye’de eğitime erişimin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *İlköğretim Online*, 14(2), 593-608.
- İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme’ye Ek Protokol No.1 (1952). <http://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf> adresinden erişilmiştir.

- Kaiser, F., Florax, R.J.G.M., Koelman, J.B.C., & Frans A.V.V. (1992). *Public Expenditure on Higher Education: A Comparative Study in the Member States of the European Community*. J. Kingsley Pub. Ltd.: London.
- Karaarslan, E. (2005). Kamu kesimi eğitim harcamalarının analizi. *Maliye Dergisi*, (149), 36-73.
- Karip, E. (2007). İlköğretimde kalite: Avrupa Birliği kalite göstergeleri çerçevesinde kalitenin değerlendirilmesi. *Türkiye’de okul öncesi eğitim ve ilköğretim sistemi temel sorunlar ve çözüm önerileri*. (Ed.: Özdemir, S., Bacanlı, H. ve Sözer, M.). Ankara: Türk Eğitim Derneği, 211-267.
- Kayahan-Karakul, A. (2014). İran ve Türkiye’de eğitim finansmanının karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 67-87.
- Kavak, Y. (2011). Türkiye’de yükseköğretimin görünümü ve geleceğe bakış. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(2), 55-58.
- Kavak, Y. (2016). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Yönetimi Yüksek Lisans Programı, EBB 635 Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Dersi (Yayımlanmamış Ders Notları).
- Kavak, Y. ve Ekinci, E. C. (1994). Eğitimin finansmanı sorunu ve maliyetlerin azaltılmasına ilişkin alternatif stratejiler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(10), 65-72.
- Kavak, Y., ve Özdemir, N. (2013). Öğretmen istihdamında “yedek öğretmenlik” uygulamaları: AB ve Türkiye açısından karşılaştırmalı bir bakış. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel sayı, 1, 230-239.
- Keller, R.I. K. (2006). Investment in primary, secondary and higher education and the effects on economic growth. *Contemporary Economic Policy*, 24(1), 18-34.
- Kızılkaya, O. ve Koçak, E. (2014). Kamu eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme ilişkisi: seçilmiş OECD ülkeleri üzerine bir panel veri analizi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 6(1), 17-32.

- Korkmaz, C. ve Şahin, M. (2013). 2009 PISA başarılarına göre ülkelerin genel ve insani gelişmişlik düzeyleri arasındaki ilişki. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (22), 225-247.
- Kurt, A. İ. ve Aksoy, H. H. (2009) "The cost of education: a study on the cost of education in the faculty of educational sciences at Ankara University", *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 42(2), 1-26.
- Kurul-Tural, N. (2012). *Eğitim finansmanı*. (2.Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Korkmaz, C. ve Şahin, M. (2013). 2009 PISA başarılarına göre ülkelerin genel ve insani gelişmişlik düzeyleri arasındaki ilişki. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(22), 225-247.
- Köksel-Tan, B., Mert, M. ve Özdemir, Z. A. (2010). Kamu yatırımları ve ekonomik büyüme ilişkisine bir bakış: Türkiye, 1969-2003. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 25-39.
- Köktaş, A. M. (2009). Türkiye'de Hane Halkı Eğitim Harcamaları Analizi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- MEB (2013). *PISA 2012 Ulusal Ön Raporu*. Ankara: Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü.
- MEB (2015). *PISA 2015 Ulusal Raporu*. Ankara: Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- MEB (2017a). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim Raporu 2016/ 2017 Eğitim-Öğretim Yılı*. Ankara: Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- MEB (2017b). *2018 Yılı Bütçe Sunuşu*. Ankara: Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Menteşe, S., Üstün, A., ve Gökdelen, A. (2012). İlköğretim okulu yöneticilerinin okulun parasal kaynaklarını yönetme yeterlikleri (Ordu il örneği). *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 41-65.
- Mercan, M., ve Sezer, S. (2014). The effect of education expenditure on economic growth: The case of Turkey. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 109, 925-930.
- OECD (2017), *Education at a Glance 2017: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2017-en> adresinden erişilmiştir.

- OECD (2016), Education at a Glance 2016: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.187/eag-2016-en> adresinden erişilmiştir.
- OECD (2015), Education at a Glance 2015: OECD Indicators, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2015-en> adresinden erişilmiştir.
- OECD (2014), Education at a Glance 2014: OECD Indicators, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2014-en> adresinden erişilmiştir.
- OECD (2013a), Education at a Glance 2013: OECD Indicators, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2013-en> adresinden erişilmiştir.
- OECD (2012), Education at a Glance 2012: OECD Indicators, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2012-en> adresinden erişilmiştir.
- OECD (2011), Education at a Glance 2011: OECD Indicators, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2011-en> adresinden erişilmiştir.
- OECD (2010), Education at a Glance 2010: OECD Indicators, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2010-en> adresinden erişilmiştir.
- OECD (2008). Education at a Glance 2008: OECD Indicators OECD Publishing. www.oecd.org/edu/eag2008 adresinden erişilmiştir.
- OECD (2013b). *PISA 2012 Results: What makes schools successful? Resources, Policies and Practices*. (Volume IV), Paris: OECD Publishing.
- OECD (2013c). *PISA 2015 Results: Policies and Practices for Successful Schools*. (Volume II), Paris: OECD Publishing.
- OECD Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı. (2015). PISA 2015 Nihai Uygulama Okul Koordinatörü Kılavuzu.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2018). PISA 2015 Results in Focus, 1-32.
- Ömür, Ö. M., ve Giray, F. (2016). Kamusal mal ve hizmet olarak eğitim hizmeti ve harcamaları: Türkiye ve diğer OECD ülkeleri karşılaştırması. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 129-160.
- Önder, E. (2016). Okulların eğitsel kaynakları ve TEOG puanları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(58), 837-848.

- Özer, Y. (2009). Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) verilerine göre Türk öğrencilerin matematik ve fen bilimleri başarıları ile ilişkili faktörler. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pamuk, M. ve Bektaş, H. (2014). Türkiye’de eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki: ARDL sınır testi yaklaşımı. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 77-90.
- Recepoğlu, M., ve Zuhâl, M. (2017). Türkiye’de eğitim yatırımları ile yerel ekonomik büyüme arasındaki ilişki: bölgesel dinamik panel nedensellik analizleri. *The Journal of International Scientific Researches*, 2(8), 1-11.
- Sarı, R. (2003). Gelir dağılımında eğitim faktörü: Kentsel bazda bir örnek. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(2), 179-189.
- Sarısoy, İ., ve Koç, S. (2010). Türkiye’de kamu sosyal transfer harcamalarının yoksulluğu azaltmadaki etkilerinin ekonometrik analizi. *Maliye Dergisi*, 158, 326-348.
- Sarıer, Y. (2010). Ortaöğretime Giriş Sınavları (OKS-SBS) ve PISA Sonuçları Işığında Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 107-129.
- Savaş- Yalçın, M. ve Akan, D. (2018). Ortaöğretim finansmanının sağlanmasında kamu kesiminin görev ve sorumlulukları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-18. doi: 10.16986/HUJE.2018037339
- Self, S. & R., Grabowski. (2004). Does education at all levels cause growth? India, a case study, *Economics of Education Review*, 23, 47–55.
- Selim, S., Purtaş, Y. ve Uysal, D. (2014). G-20 Ülkelerinde eğitim harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 93-102.
- Sülkü, S. N. ve Abdioğlu, Z. (2014). Cepten yapılan eğitim harcamalarının hane halkı gelirine mali yükü: Türkiye için istatistiksel bir analiz. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, (24), 338-355.

- Şimşek, M. ve Kadılar, C. (2010). Türkiye’de beşeri sermaye, ihracat ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin nedensellik analizi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 11(1), 115-140.
- Taş, U. ve Yenilmez, F. (2008). Türkiye’de eğitimin kalkınma üzerindeki rolü ve eğitim yatırımlarının geri dönüş oranı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 155-186.
- Taylı, A. (2008). Okulu bırakmanın önlenmesi ve önlemeye yönelik uygulamalar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 91-104.
- Taymaz, H. (1985). Okul binalarının kullanılması. *Eğitim ve Bilim*, 9(54).
- Tomul, E. (2007). Türkiye’de eğitime katılım üzerinde gelirin etkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2(22), 122-131.
- Toprak, D., Ağcakaya, S. ve Gül, H. (2016). Sosyal devlet yaklaşımı açısından Türkiye’de 1980 sonrası eğitim harcamalarının analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 31(1), 123-165.
- Turno, A. (2004). Scientific literacy and socio-economic background among 15-year-olds- A Nordic perspective. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 48(3), 287–305.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2017). Haber Bülteni 2016 Eğitim İstatistikleri, Sayı: 24679.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2015). Haber Bülteni 2014 Eğitim İstatistikleri, Sayı: 18688.
- Türkoğlu, M., Yetişen, S. ve Sezgin, A. (2016). Düzey 2 bölgelerinde bölgesel rekabet, kültür ve kişi başına gayri safi katma değer açısından beşeri sermaye yapısının panel veri analizi ile karşılaştırılması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(17), 199-215.
- Uçan, O. ve Yeşilyurt, H. (2016). Türkiye’de eğitim harcamaları ve büyüme ilişkisi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 179-185.
- Ulusoy, A., Karakurt, B., & Akbulut, E. (2016). Eğitim harcamalarının gelir dağılımına etkisi: Türkiye’de yükseköğretimin gelir eşitsizliğini giderici işlevi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 45-75.

- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi (1989). http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmis-milletler.pdf adresinden erişilmiştir.
- Uzay, N. (2002). Kamu büyüklüğü ve ekonomik büyüme üzerindeki etkileri: Türkiye örneği (1970-1999). *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (19), 151-172.
- Yalçın, K. (2011). Almanya ve Türkiye’de 2003-2006-2009 PISA araştırma sonuçlarına göre alınan önlemler ve uygulamalar. *Türk Kütüphaneciliği*, 25(4), 494-508.
- Yalçınkaya, Ö. ve Kaya, V. (2016). Eğitimin ekonomik büyüme üzerindeki etkileri: düşük, orta ve yüksek gelirli ülkeler üzerinde bir uygulama (1991-2011). *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(3), 27-60.
- Yardımcıoğlu, F., Gürdal, T. ve Altundemir, M. E. (2014). Eğitim ve ekonomik büyüme ilişkisi: OECD ülkelerine ilişkin panel eşbütünleşme analizi (1980-2008). *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 1-12.
- Yaylalı, M., ve Lebe, F. (2011). Beşeri sermaye ile iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin ampirik analizi. *Marmara University Journal of the Faculty of Economic & Administrative Sciences*, 30(1), 23-51.
- Yılmaz, A. (2010). İlköğretimde fayda-maliyet analizi. *Millî Eğitim*, (188), 7-18.
- Yılmaz, T. (2014). Eğitim ekonomi ilişkisine eleştirel bir yaklaşım. *Yüksek Lisans Tezi*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yumuşak, İ., Bilen, M., Bayraktar, Y., ve Türk, A. (2010). Eğitim düzeyi-ücret ilişkisi ve Türkiye’de adalet ve eğitim sektörü üzerine bir değerlendirme. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (57), 327-356.

EK-A: Tez Çalışması Etik Komisyon İzin Muafiyeti Formu

Form: 40	
06 / 11 / 2017	
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı Başkanlığı'na	
Tez Başlığı / Konusu:	OECD Ülkeleri ile Türkiye'nin Eğitim Harcamalarının Karşılaştırılması
Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:	
<ol style="list-style-type: none"> 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır. 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmamasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir. 4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.	
Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulları ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Komisyondan/Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
 Buse CEĞER (Öğrencinin Adı Soyadı, İmzası)	
Öğrenci Bilgileri	
Adı Soyadı	Buse CEĞER
Öğrenci No	N14129901
Anabilim Dalı	Eğitim Bilimleri
Programı	Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi
Statüsü	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.
Danışman Görüşü ve Onayı	
Uygundur.	
 Doç. Dr. Şaduman KAPUSUZUĞLU (Danışmanın İsmi, Adı ve Soyadı)	

EK-B: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününi kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

30/07/2018

 (imza)
Buse CEGER

EK-C: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu

07/ 08/ 2018

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı :OECD Ülkeleri İle Türkiye'nin Eğitim Harcamalarının Karşılaştırılması

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
30/04/2018	97	157715	06/08/2018	%7	956137652

Uygulanan filtreler:

1. Kaynaklar hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: Buse CEĞER
Öğrenci No.: N14129901
Ana Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri
Programı: Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

İmza

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
(Prof.Dr. Şaduman KAPUSUZOĞLU, İmza)

EK-Ç: Thesis Originality Report

07/08/2018

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Educational Sciences

Thesis Title :Comparison of OECD Countries and Turkey's Educational Expenditures

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
30/04/2018	97	157715	06/08/2018	%7	956137652

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

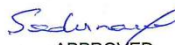
I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: Buse CEĞER
Student No.: N14129901
Department: Educational Sciences
Program: Educational Administration, Supervision, Planning and Economics
Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
(Prof. Dr.Şaduman KAPUSUZOĞLU, Signature)

EK-D: Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme veya aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesi'ne verdiğim bildiririm. Bu izni Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrimülkiyet haklarımı bundan itibaren kendime saklı tutuyorum. Tezimin tamamını ya da bir bölümünü gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanıma haklan bana ait olacaktır.

Tezimin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge" kapsamında tezimin aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü Fakülte yönetim kuruluna tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl süreyle sınırlanmıştır.⁽¹⁾
- o Enstitü Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli karar ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren... ay süreyle sınırlanmıştır.⁽²⁾
- o Tezimin erişime açılması kararlaştırılmıştır.⁽³⁾

30/07/2018

 (imza)
Buse CEGER

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 1 Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge'nin 1. maddesinde belirtilen koşulların dışında, tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl süreyle sınırlanmıştır.
- (2) Madde 2 Yetkili Kurumun Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge'nin 1. maddesinde belirtilen koşulların dışında, tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl süreyle sınırlanmıştır.
- (3) Madde 7 Ulusal Tez Merkezi'ne erişime açılacak tezlerin, emniyet, sızma, veri güvenliği, sağlık ve konularla ilgili sınırlamalarla ilgili olarak, tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl süreyle sınırlanmıştır. Kurumun Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge'nin 1. maddesinde belirtilen koşulların dışında, tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl süreyle sınırlanmıştır. Kurumun Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge'nin 1. maddesinde belirtilen koşulların dışında, tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl süreyle sınırlanmıştır.

* Tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl süreyle sınırlanmıştır.

